

ӨРЛЕУ

ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ ЖАРШЫСЫ

ВЕСТИ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Республикалық ғылыми-әдістемелік ақпараттық журнал
Республиканский научно-методический информационный журнал

№3(26)/2019

ӨРЛЕУ.

ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ ЖАРШЫСЫ

ӨРЛЕУ.

ВЕСТИ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

№3(26)/2019

шілде-тамыз-қыркүйек

2013 жылдан бастап шығады
Жылына 4 рет шығады

июль-август-сентябрь

Издается с 2013 года
Выходит 4 раза в год

Меншік иесі – «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы
Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты
Собственник – Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области

Бас редактор – Главный редактор
С.Д.МУКАНОВА,
доктор педагогических наук

Бас редактордың орынбасары – Зам. главного редактора
М.А. Жетписбаева, канд. филол. наук, доцент

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Г.К. Ахметова	доктор пед. наук, профессор
У.М. Бахтикиреева	доктор филол. наук, профессор (Россия)
Ж.Ж. Наурызбай	доктор пед. наук, профессор
М.Н. Сарыбеков	доктор пед. наук, профессор
С.Т. Каргин	доктор пед. наук, профессор
Б.А. Жетписбаева	доктор пед. наук, профессор
А.К. Кусаинов	доктор пед. наук, профессор
С.К. Исламгулова	доктор пед. наук, доцент
Л.В. Моисеева	доктор пед. наук, профессор (Россия)
С.Б. Мукушева	кандидат пед. наук, отв. секретарь

Басуға 30.09.2019 ж. қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/16.
Офсеттік қағазы.
Көлемі 5,2 б.т.
Таралымы 100 дана.

Бағасы келісім бойынша.
Тапсырыс №179

Подписано в печать 30.09.2019 г.
Формат 60x84 1/16.
Бумага офсетная.
Объем 5,2 п.л.
Тираж 100 экз.
Цена договорная.
Заказ №179

Беттеген:
С.Б.Мукушева

Адрес редакции: 100019, г. Караганды, ул. Жанибекова, 42
Тел.: +7 7212 41-68-59; факс: +7 7212 41-70-10.
Адрес сайта: orleu-krq.kz E-mail: ipk.karaganda@mail.ru

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігімен тіркелген
03.05.2013 ж. №13605-Ж мерзімді баспасөз басылымды тіркеуге қойылғаны туралы куәлік
Зарегистрирован Министерством культуры и информации Республики Казахстан.
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания №13605-Ж от 03.05.2013 г.
© Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области, 2013

**БІЛІМ БЕРУ ДАМУЫНЫҢ ЗАМАНУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ**

МУКАНОВА С.Д. Развитие одаренных детей	3
ЛИТВИНСКАЯ И.Г. К вопросу усвоения учебного материала школьниками	11
ШУБАКОВА К.И. Дифференциация обучения	24

**АШЫҚ АУДИТОРИЯ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕДЕН
ОТКРЫТАЯ АУДИТОРИЯ: ИЗ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ**

ИЛЬИН А.С. Содействие педагогу в проектировании и проведении учебных занятий с учетом требований федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования	29
КНАИРULLINA G., ZENGIN J. Students motivation deficit and effective ways to raise it	38

**ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУ: ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ
ОБУЧЕНИЕ ЯЗЫКАМ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

АЙТКЕНОВА М.Б., САҚАУОВА Ж.Б. Жаңа қазақ әліпбиіне көшудің тиімді жолдары.....	45
ЖЕТПИСБАЕВА М.А., АКУЛЬБЕКОВА Н.З., АБЗАЛБЕК Л.С. Пән мен тілді кіріктіре оқытуға көшу жағдайындағы тарих пәні мұғалімдерінің коммуникативтік-тілдік құзыреттілігі.....	51

**ЖАҢА RTУ ИДЕЯЛАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ: ӘДІСТЕРІ МЕН ТҮРЛЕРІ
РЕАЛИЗАЦИЯ ИДЕЙ ОБНОВЛЕНИЯ: ФОРМЫ И МЕТОДЫ**

АЙГОЖИН О.М. Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында дене шынықтыру пәні мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін дамыту.....	57
ШАДЕТОВА А.К. Жаратылыстану сабағындағы зерттеу.....	63

«Латын әліпби – ұлт тұтастығы негізі» республикалық сыныптан тыс іс-шаралардың интернет-конкурсының ережесі.....	68
--	----

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарларар сайысының ережесі.....	71
--	----

Положение о проведении областного конкурса краткосрочных планов уроков для учителей начальных классов «Навигатор успеха».....	77
---	----

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ/ СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ.....	83
---	----

С.Д. МУКАНОВА

Филиал АО «НЦПК «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области,
г.Караганда, Казахстан
mukanova.s@orleu-edu.kz

РАЗВИТИЕ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ

В статье рассмотрено нормативно-правовое и организационно-управленческое обеспечение целенаправленной работы по выявлению, обучению и поддержке одаренных детей и талантливой молодежи в Республике Казахстан. Автор раскрывает предпосылки организации открытия Карагандинской областной школы-интерната для одаренных детей «Дарын», как школы нового типа, школы, поддерживающей инновационные направления и на современном этапе развития образования.

Ключевые слова: одаренность, одаренные дети, «Дарын», школа для одаренных детей, особенности школы для одаренных детей.

*Стать процветающим государством,
добиться устойчивого развития,
высокого уровня жизни людей можно только опираясь
на высокоинтеллектуальную элиту.
Н. Назарбаев*

ИСТОРИЯ МОЕЙ СТРАНЫ

Последнее десятилетие XX века. В Казахстане – процесс становления государственности, построения государства с рыночной экономикой. Решение стратегических задач развития страны виделось, в том числе, через наращивание интеллектуального потенциала республики, создание условий для развития детей и молодежи. Распоряжением Президента «О Государственной поддержке и развитии школ для одаренных детей» от 24 мая 1996 г. №3002 акимам областей, г.Алматы было поручено «рассмотреть состояние обучения и воспитания учащихся, проявивших особую одаренность и способности в изучении основ наук, в музыке, живописи, других видах искусства, спорте, детском самостоятельном творчестве, разработать и утвердить систему мер, направленных на сохранение и расширение сети школ и внешкольных учреждений для этих детей».

В Казахстане в соответствии с распоряжением Президента была разработана «Государственная программа поддержки молодых талантов». Была определена одна из главных проблем совершенствования системы образования страны. Развернулась целенаправленная работа по выявлению, обучению и поддержке одаренных детей и талантливой молодежи.

Постановлением Правительства РК от 24 марта 1998 года №256 был открыт Республиканский научно-практический центр «Дарын» при Комитете образования при Министерстве образования, культуры и здравоохранения. Организатором и первым директором РНПЦ «Дарын» была Жексенбаева Умит. С созданием РНПЦ «Дарын» появились реальные условия для интегративной деятельности образовательных учреждений и управленческих структур по отбору и обучению

одаренных детей, их социальной защищенности и наращиванию интеллектуального потенциала республики.

С 1999 года в областях началась организация региональных научно-практических центров по работе с одаренными детьми. Так, в соответствии с постановлением акимата Карагандинской области № 17/02 от 20 августа 2007 года и департамента образования Карагандинской области №198 от 17 сентября 2007 года был создан областной научно-методический центр по работе с одаренными детьми. Постановлением акимата Карагандинской области от 20 августа 2013 года №53/02 центр переименован в региональный научно-практический центр «Сарыарқа дарыны».

К 2000 году система нормативно-правового и организационно-управленческого обеспечения работы с одаренными детьми в Республике Казахстан была представлена рядом документов, в том числе:

- Концепция «Одаренные дети Казахстана»;
- Программа «Дарын»;
- Устав РНПЦ «Дарын»;
- Положение о РНПЦ «Дарын» и его филиалах – региональных центрах;
- Положение о сменных профильных и других школах, организуемых при

Центре «Дарын».

Система научно-методического обеспечения:

- учебные планы и программы сменных профильных и других школ;
- диагностические методики;
- система заданий для республиканских предметных олимпиад;
- инновационные технологии;
- рекомендации по дифференцированному обучению.

Для координации научной деятельности в рамках Концепции был создан координационный научно-методический Совет при Республиканском научно-практическом центре «Дарын», в компетенцию которого вошли, в том числе, – поиск грантов для продолжения и расширения научной деятельности, усовершенствование диагностического инструментария для выявления и отслеживания развития разных типов одарённости и талантливости и др.

В Казахстане был опубликован ряд трудов известных казахстанских ученых, посвященных работе с одаренными детьми, в том числе: «Концепция выявления, поддержки и развития одаренных детей в Республике Казахстан» (Жексенбаева, У.Б., Жампеисова К.К., Иванова Н.Д., Лактионова С.И.), «Теория и практика работы с одаренными детьми» (Жексенбаева У.Б.), «Дарындылықтың психологиялық диагностикасы (әдістемелер жинағы)» (под ред. Джакупова С.М.), «Теоретико-методологические основы развития одаренных старшеклассников и студентов» (Сатова А.К.), «Формирование готовности будущих учителей к работе с одаренными детьми в условиях сельской школы» (Нурмагамбетова Б.), «Развитие профессиональной одарённости будущего специалиста в высшей педагогической школе» (Нарикбаева Л.М.) и др.

Таким образом, в Казахстане на разных уровнях и в разных формах был осуществлен ряд мероприятий по оказанию организационной, теоретической, психолого-педагогической и социально-экономической поддержки одаренных детей. Прежде всего, – это дифференциация видов образовательных учреждений: гимназии, лицеи, школы с углублённым изучением отдельных предметов, где наиболее способные и талантливые дети могут получить соответствующее их склонностям и возможностям образование. Из года в год в стране росло число специализированных школ, работающих с одарёнными детьми. Все эти школы тесно сотрудничали с вузами. Если в конце 90-х годов XX века насчитывалось 15 школ, в

данное время в стране успешно функционируют 131 специализированных организаций образования для одаренных детей.

С 1999 года Казахстан стал членом Всемирного Совета по одаренности и талантам. Только за 20 лет одаренными школьниками Казахстана на самых престижных мировых предметных олимпиадах завоевано 2 241 золотых медалей, 3 266 серебряных медалей, 4 763 бронзовых медалей.

Казахстанские школьники в течение последних лет доказывают свою конкурентоспособность на мировом рынке интеллекта. На современном этапе в рейтинге международного олимпийского движения сборная Казахстана занимает 10-ю позицию среди 123 стран-участниц предметных олимпиад.

Казахстан был удостоен чести в организации и проведении престижных мировых предметных олимпиад. Так, РНПЦ «Дарын» при поддержке Министерства образования и науки были проведены:

2003 год – Международная олимпиада по русскому языку для выпускников стран СНГ и Балтии,

2006 год – 7-ая Азиатская олимпиада по физике,

2010 год – 51-я Международная математическая олимпиада,

2012 год – 46-я Международная Менделеевская олимпиада по химии,

2014 год – 45-ая Международная олимпиада по физике,

2015 год – Международная олимпиада по информатике,

2017 год – 51-ая Международная Менделеевская олимпиада по химии.

Талантливая молодежь Казахстана с достоинством выступала на международных состязаниях и конкурсах. Только за последние три года казахстанские олимпийцы завоевали 344 золотых, 540 серебряных и 840 медалей.

В своей работе «Эра независимости» Елбасы Нурсултан Назарбаев отмечает, «Я всегда уделял исключительное внимание качеству образования. Одним из ключевых решений, способствующих его повышению, стала идея создать в Казахстане самую современную, инновационную, полиязычную модель школьного образования. В 2009 году родился уникальный проект по работе с талантливыми детьми – Назарбаев Интеллектуальные школы. Двадцать интеллектуальных школ с углубленным изучением математики, физики, химии, биологии начали создаваться во всех регионах. Назарбаев Интеллектуальные школы начали играть ключевую роль в модернизации образовательного процесса в средних школах по всей стране. По сути, это локомотив национальной системы среднего образования, призванный вывести качество школьного образования на уровень лучших мировых стандартов».

По итогам 2018-2019 учебного года 77.9 % выпускников НИШ г.Астана получили международный диплом бакалавриата. Для сравнения, мировой показатель составляет 77.4 %. Из 1621 выпускников всех 20-ти НИШ страны 543 поступили в ведущие международные вузы, в том числе 27% выпускников – в Назарбаев университет. 4 выпускника стали студентами университетов Гарварда, Пенсильвании, Йель, Браун.

Успешно продолжают работу в регионах Казахстана специализированные школы для одаренных детей, республиканские физико-математические школы, лицеи «Білім-Инновация» и др. Таким образом, выстроенная в условиях экономического и интеллектуального подъема 2000-х годов государственная стратегия поддержки одаренных детей и талантливой молодежи стала действенным инструментом повышения качества образования в Казахстане, выстраивания уникальной модели отечественной образовательной системы.

МОЯ ИСТОРИЯ

Российский ученый В.Юркевич писал: «Работа с ними – далеко не праздник, а тяжелый, ответственный труд.хлопот с ними много, но и радости от этих хлопот особенные. Нужны школы, где всерьез думают о развитии детей, где знают проблемы одаренных, где могут действительно учить и воспитывать детей, исходя из уникальности каждого ребенка».

Я была назначена директором Карагандинской областной школы-интерната для одаренных детей «Дарын» в августе 1996 года приказом начальника Карагандинского департамента образования Каминского Николая и руководила школой по 5 мая 2001 года.

Открытию школы для одаренных детей (ШОД) «Дарын» в условиях активной оптимизации, закрытия в 1996 году образовательных учреждений региона предшествовал большой подготовительный период организационного, методического, научного поиска модели школы, в которой возможны отбор, обучение и развитие одаренных детей Карагандинского региона.

При создании ШОД «Дарын» я задалась следующими вопросами:

- Что есть одаренность?
- Какие внешние и внутренние факторы, причины, движущие силы способствуют формированию, развитию личности, способной и желающей учиться всему и всегда на протяжении всей жизни?

В процессе реализации ШОД «Дарын» как системы по выявлению, поддержке и развитию одаренных детей были учтены научные теории о качественном своеобразии и характере развития, видах и признаках, психосоциальных аспектах и физических характеристиках одаренности детей. Были приняты во внимание позиции, изложенные в Концепции выявления, поддержки и развития одаренных детей Республике Казахстан.

Карагандинский ШОД «Дарын» принял первых 75 учеников 18 ноября 1996 года по итогам тестирования, анкетирования детей психологами Карагандинского государственного университета им.Е.А.Букетова и имел ряд особенностей:

1. «Дарын» – школа для старшеклассников 8-11 классов. Следовательно, временной интервал для решения педагогических задач крайне мал. 8 класс – начальный этап, 9 класс – выбор пути, 10-11 классы – движение по выбранному пути к успеху.

2. «Дарын» – школа двуязычная. И в связи с этим в ту пору представлял собой интересный пример соседства, взаимовлияния, взаимопроникновения двух культур, что позволяло реализовать наше видение решения социальной проблемы полиэтнокультурного развития, когда обучение в старшем звене рассматривается как возможность активного постижения, изучения второго языка.

3. «Дарын» – школа-интернат, что позволяет обучать детей из сельской местности. В среднем, 50% воспитанников (учащиеся 7 сельских районов, 5 городов-спутников Карагандинской области) обучалось и проживало в интернате.

4. «Дарын» – школа, созданная с целью реализации социального заказа высшей школы по профессиональной ориентации учащихся на обучение естественно-математическим специальностям.

Был подписан договор о сотрудничестве ШОД «Дарын» и Карагандинского государственного университета им.Е.А.Букетова. Совместная работа с учеными математического, физического, химического и биологического факультетов университета позволили эффективно решать задачи информатизации учебно-воспитательного процесса, организации научно-исследовательской работы учащихся, подготовки их к олимпиадам по общеобразовательным дисциплинам. Учащимся была предоставлена возможность пользоваться библиотечными

фондами, физическими и химическими лабораториями, спортивными площадками университета.

Деятельность ШОД «Дарын», напомним, открытой в 1996 году, получила мощный дополнительный импульс с созданием в 1998 году Республиканского научно-практического центра «Дарын». Учащиеся школы участвовали в целом ряде мероприятий РНПЦ «Дарын», в том числе:

- областные, республиканские олимпиады школьников по общеобразовательным предметам;
- областные, республиканские научно-практические конференции;
- летняя сменная профильная школа РНПЦ «Дарын».

Среди проектов ШОД «Дарын» укажу на следующие инновации коллектива педагогов и учащихся того периода:

- «Новая школа»;
- «Банк инновационного развития образования «Дарын»;
- «Психологическое обеспечение»;
- «Школа экономического просвещения»;
- «Школьная республика»;
- «Дебатное движение»;
- «Я – лидер»;
- «Я и моя семья: 20 добрых дел – 20 веку».

Сотрудничество с фондами «Достижение молодых», «Сорос-Казахстан», Корпусом мира, Агентством «Хабар» стало значительным ресурсом создания образовательного пространства, которое ставило ученика в ситуацию выбора, поиска, определения точек личного роста.

В 1999 году на Республиканском конкурсе проектов учреждений образования, работающих с одаренными детьми, получила высокую оценку Программа научно-исследовательской деятельности педагогов ШОД «Дарын». Этот результат особенно важен для нас с позиции, что ШОД «Дарын» была организована в период, когда в Казахстане не была проработана необходимая нормативно-правовая, научно-методическая база работы с одаренными детьми. Так, в действующей на тот момент в Законе «Об образовании в Республике Казахстан» типологии образовательных учреждений не содержалось типа школы для одаренных детей.

ШОД «Дарын» задумывалась не просто новой, а лучшим типом школы. В этой связи инновационный поиск педагогов школы был направлен на решение ряда проблем, в том числе:

- обеспечение нормативно-правовой базы для специализированных школ, работающих с одаренными детьми (положение о школе для одаренных детей, штатное расписание, вариант учебного плана);
- технологическое обеспечение образования учащихся: альтернативность программ по существующим предметам, введение новых дисциплин;
- деятельность психолого-педагогической службы по отслеживанию динамики развития одаренных детей, выстраиванию индивидуальной траектории развития каждого;
- научно-методическая подготовка учителя, работающего с одаренным ребенком;
- создание воспитательной системы, основанной на сотрудничестве ученика, родителя, педагога;
- отработка механизма подготовки выпускников школы, ориентированных на продолжение образования в вузе, в частности на факультетах Карагандинского государственного университета им.Е.А.Букетова.

– поиск многоканальности финансирования деятельности по развитию материальной базы школы.

Мне, как руководителю инновационного учреждения, необходимо было на постоянной основе составлять своего рода «дефектную ведомость» с отражением недостатков (проблем) управленческих функций, управляющей системы. В условиях большой технологической, психологической и ресурсной сложности организуемых инновационных процессов в школе нового типа, каким являлся ШОД «Дарын», от меня требовались поиск инструментов развития личностного потенциала педагогов, открытость к новой информации, самостоятельность в принятии решений. Девизом педагогического поиска были определены разумная достаточность, оптимальная вера, баланс нового и накопленного опыта, нововведений и традиций, а главное – соблюдение интересов ребенка.

К результатам моей работы руководителем ШОД «Дарын» я с гордостью могу отнести 2 место в республиканском рейтинге 2001 года школ по итогам поступления в высшие учебные заведения страны: 97% выпускников школы «Дарын» первого выпуска получили образовательный грант. И еще один результат моей профессиональной деятельности – много-много счастливых судеб юношей и девушек, которые с гордостью называют себя «дарыновцами».

ТОЧКИ РОСТА

В Послании Президента страны Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана» (2019) было отмечено на необходимость дальнейшей поддержки одаренных детей, в том числе – проживающих в сельской местности, подготовки их к продолжению образования в вузах международного уровня.

В Казахстане продолжает развиваться политика поддержки одаренных детей, претерпевает изменения нормативно-правовая база, содержание работы с ними.

Так, директор РНПЦ «Дарын» Камила Башарова в рамках августовской секции 2019 года указала на то, что впервые за 21 год функционирования центра «Дарын» республиканские этапы самых крупных мероприятий были проведены в режиме максимальной прозрачности. Все туры олимпиад по общеобразовательным предметам проводились в режиме онлайн трансляций.

На основе принятой в международной практике олимпийской системы отсчета в Казахстане введен официальный рейтинг 100 лучших олимпийских школ Казахстана.

Начата работа по разработке новой редакции Правил проведения Республиканских конкурсов научных проектов. Изменения коснутся и проблематики научных соревнований. Акцент будет сделан, прежде всего, на расширение линейки IT, прикладной физики и биотехнологии. Появятся новые секции, например, «Компьютерное творчество», «Журналистика».

В рамках разрабатываемого РНПЦ «Дарын» проекта «Ел үміті», поддержанного Фондом Первого Президента, будет организован национальный интеллектуальный турнир для школьников из сел и малых городов. Планируется создание постоянно действующей бесплатной олимпийской онлайн-школы для подготовки талантливой молодежи из всех регионов республики к олимпиадам различного уровня.

И по-прежнему одним из центров обучения талантливой молодежи остаются школы для одаренных детей, возникшие в 1996 году. В 2020 году Карагандинской областной специализированной школе-интернату «Дарын» – 24 года. Директор школы Лазат Темерханова руководит школой в условиях активного осмысления концепции своего развития, подготовки выпускников к рынку труда четвертой индустриальной революции. Педагогический коллектив реализует образовательные проекты, направленные на развитие:

- системного мышления, междотраслевой коммуникации, умения управлять проектами;
- вычислительного мышления, программирования, создания роботов;
- бережливости, многоязычности и мультикультурности;
- умения работать в условиях неопределенности,
- навыков художественного труда, креативности.

Среди основных направлений обучения выделяют:

STEAM-образование. Интеграция естественных наук, технологии, инженерного творчества и математики, объединяющая междисциплинарный и проектный подходы.

Обучение казахскому, русскому, английскому языку. Развитие общекультурной осведомленности, толерантного отношения к окружающим. Развитие четырех видов речевой деятельности: слушание, говорение, чтение, письмо.

Развитие IT-навыков. Освоение современных языков программирования. Разработка собственных программных продуктов, использование IT-навыков на других предметах. Робототехника.

Проектные и исследовательские работы. Интеграция знаний и их практическое применение.

Внеурочная деятельность. Дополнение учебной программы, направленной на развитие детей. Вовлеченность родителей, местного сообщества в учебно-воспитательный процесс.

Основным ресурсом реализации задач по развитию одаренных детей рассматривается кадровый потенциал. Руководство ШОД «Дарын» сегодня системно развивает компетенции учителей школы. Точками роста рассматриваются:

- междисциплинарная и проектная деятельность;
- использование информационно-коммуникационных технологий в обучении и управлении;
- интеграция учащихся с особыми образовательными потребностями;
- консультационное сопровождение родителей.

ШОД «Дарын» продолжает активное сотрудничество с филиалом АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Института повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области. Учителями школы и преподавателями Института «Өрлеу» успешно организована работа по реализации технологий CLIL-образования, STEM-обучения, по преподаванию дисциплин естественно-математического цикла на английском языке, вариативных курсов «The world of chemistry», «Biology system», «Biotechnology», разработке цифровых образовательных ресурсов и др.

Школа на протяжении всей своей истории активно сотрудничает с Карагандинским государственным университетом им. Е.А.Букетова. Подписаны договоры о сотрудничестве с Московским государственным университетом им. М.Ломоносова, Санкт-Петербургским университетом информационных технологий, механики и оптики, Сибирским государственным промышленным университетом, Новосибирским государственным университетом и др.

Таким образом, государственная стратегия поддержки и развития одаренных детей и молодежи, заявленная на заре Независимости Казахстан, находит свое развитие и дальше!

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Арын Е.М., Жексенбаева У.Б., Иванова Н.Д. Система выявления, обучения и поддержки одаренных детей и талантливой молодежи в Республике Казахстан //Дарын. – 2000. – №3. – С.3-10.

Муканова С.Д.

2. Кан И. Олимпиадное движение: что новенького? //Білімді ел – Образованная страна. – № 29-30 15 августа 2019 года. – С.15.

3. Муканова С.Д. Научно-исследовательская деятельность педагогического коллектива школы для одаренных детей «Дарын» как средство выявления, поддержки и развития одаренных детей /Педагогическая теория и практика: история, современность, перспективы: Межвузовский сборник трудов КарГУ им.Е.Букетова.– Караганда: Болашак-Баспа, 1999. – С.120-124.

4. Муканова С.Д. Формирование информационно-педагогических потребностей учителей в условиях нововведений. Автореферат на соискание... к.п.н., Караганда, 1999. – 27 с.

5. Муканова С.Д. Функционал и содержание деятельности директора специализированной школы для одаренных детей: опыт управления современной школой //Дарын. – 2000. – №3. – С.82-87.

1. Муканова С.Д., Базарбекова С.А. Содержание образования как средство развития одаренных детей / Материалы международной научно-практической конференции «Этнопедагогика и проблемы одаренных детей в системе образования», 8-9 ноября, 2000 г. – Алматы, 2000. – С.363-367.

С.Д. Муканова

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ ДАМУ

Мақалада Қазақстан Республикасындағы дарынды балалар мен талантты жастарды анықтау, тәрбиелеу және қолдау бойынша мақсатты жұмысты нормативтік-ұйымдастырушылық және басқарушылық қолдау туралы айтылады. Автор «Дарын» Қарағанды облыстық дарынды балаларға арналған мектеп-интернатының ашылуын ұйымдастырудың алғышарттарын және білім берудің қазіргі даму сатысында инновациялық бағыттарды қолдайтын жаңа типтегі мектеп екенін ашып көрсетеді.

Түйінді сөздер: дарынды, дарынды балалар, «Дарын», дарынды балаларға арналған мектеп, дарынды балаларға арналған мектептің ерекшеліктері.

S.D. Mukanova

THE DEVELOPMENT OF THE GIFTED AND TALENTED

The article deals with the regulatory organizational and managerial support for targeted work on identifying, teaching and supporting gifted children and talented youth in the Republic of Kazakhstan. The author reveals the organization background of the opening Karaganda regional boarding school for gifted children «Daryn», as a new type of school, a school that supports innovative areas and current stage of education development.

Keywords: gifted and talented, «Daryn», school for gifted and talented, features of the school for gifted children.

И.Г. ЛИТВИНСКАЯ

Краевое государственное автономное учреждение дополнительного профессионального образования «Красноярский краевой институт повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования»

*г. Красноярск, РФ
litvinskaya@kipk.ru*

К ВОПРОСУ УСВОЕНИЯ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА ШКОЛЬНИКАМИ

В статье раскрывается понятие до-понимание и его структура. Как неусвоенное учеником содержание учебного материала можно доработать за счет различных заданий в дальнейшей самостоятельной или общеклассной работе. Как до-понимание может быть организовано с группой учеников на основе концепций понимания и уяснения.

Актуализируются дидактические возможности работы с до-пониманием, на примерах по дисциплинам: математика, география и русский язык.

Ключевые слова: до-понимание; группы допонимания; неусвоенный материал, этап ориентировки; этап отработки.

Традиционная методика проведения уроков предполагает, что разные этапы урока создают необходимые условия для понимания материала учениками, а неусвоенное содержание можно доработать за счет различных заданий в дальнейшей самостоятельной или общеклассной работе. Однако анализ пропущенных операций показывает, что проблема лежит не в отработке. Именно на этапах усвоения у большей части детей наблюдаются пропуски или неполнота операций. На уроке в условиях прохождения материала общим фронтом [1] решать эту проблему крайне сложно. А на дополнительных занятиях неусвоенный материал, как правило, просто заново восстанавливается, прорешивается. Такой подход далеко не всегда приводит к нужному результату. Ведь проблема не столько в недостаточной отработанности материала, сколько в недопонимании отдельных его частей. Из чего складывается это самое *до-понимание* и как оно может быть организовано с группой учеников мы попробуем изложить в этой статье, не углубляясь в психологическую теорию, а лишь опираясь на основные положения концепций понимания и уяснения.

Мы будем использовать понятия уровни действия: материальный или материализованный, речевой, умственный, применяя их еще и в значении форма действия. И понимая, что о какой бы внешней форме действий не шла речь (материальной или речевой), ее появление связано с наличием этого действия в умственном плане. Известно, что всякое действие, совершаемое учеником, имеет две составляющие: ориентировочную и исполнительную [2]. Ошибки в исполнительной части в первую очередь связаны с проблемами в части ориентировочной. Однако именно этой составляющей действия на уроках не уделяется достаточно времени.

Ориентировочная часть действия складывается из разных компонентов. Например, в концепции планомерного формирования умственных действий есть такое понятие «картина предстоящей действительности» [3]. Зададимся вопросом, когда учитель говорит «возьмем треугольник», какая картина возникает в голове у каждого ребенка сидящего в классе? А если учитель далее будет рассуждать о

биссектрисе, медиане, гипотенузе, вписанной окружности... Какие картинки будут стоять у него самого за этими словами и какие возникать в головах у учеников? Дети просто видят манипуляции и слушают слова, или в их сознании синхронно возникают те же самые представления, идут те же самые процессы? А у вас, читающего эти строки (если вы не математик) насколько ясная картина про треугольник возникает в представлениях? Подумаем еще, какой отклик слова, повторяемые учителем из урока в урок в разных классах, вызывают в представлениях и памяти учеников, когда предмет идет раз в неделю и что-то выпало из памяти.

«Слово – это обобщение» написал когда-то Лев Семенович Выготский [4]. Фраза очень знакомая всем нам. Но проблема в том, что слово личностно. Мы употребляем слова в общеупотребимых и приблизительных значениях, но своим становится слово только как обобщение **личного** опыта. Я начинаю им думать и им говорить, когда оно является обобщением моих ситуаций, моей деятельности.

Картина предстоящей действительности, образ того, что и как он, учитель, сейчас будет делать с учебным материалом и которая свернута у него в голове (ведь ориентировочная часть действия есть как у детей, так и у педагогов) за счет слов и действий учителя, работающего фронтально с классом, переходит в голову, сознание части учеников искаженно, обрывочно, смутно. Это происходит потому, что даже знакомые слова наполнены для разных детей полу- и даже четверть-смыслами или вовсе искажены.

Вспоминаю, однажды довольно сильный учитель литературы, работая по новой методике, где все слова анализировал каждый ученик, с удивлением обнаружила, что немалая часть детей в 8-ом классе (!) объясняя, что такое *попынь*, сказали, что это овраг, заросший попынью. Было это лет 20 назад и за прошедшие годы многократно и в разных ситуациях довелось нам видеть, как много казалось-бы очевидных слов недопонимают дети самых разных возрастов. Слова-то можно и повторить, а смысла и ясности за ними не будет.

Итак, первое важное предназначение групп допонимания – работа со смыслами слов, допонимание заданий, приведение своих примеров, обсуждение ассоциаций.

Второе предназначение групп допонимания заключается в следующем. Нередко пропущенные операции связаны с базовыми предметными действиями и представлениями. Они входят в состав новых действий и отрабатываются из урока в урок. Там закрадываются ошибки (то есть неправильно выполняемые операции), которые автоматизируются, а значит, становятся свернутыми и скрытыми для сознания. Работа над пропущенными операциями, как раз и заключается в их развертке и выведении во внешнеречевой план.

Необходимость внешней речи для планомерного формирования умственных действий открыта и доказана в советской психологической школе П.Я. Гальперина. Осознание способа действия и ориентировки, достаточной для его исполнения должно быть выведено во внешний речевой план: в диалоги с другими и диалог с самим собой. Именно речь, речевое мышление становится предтечей мысли, которая проявляется затем как понимание отдельных слов, всего текста, осознание способа действия, исполнение задуманного.

Задача групп допонимания – создать поле речевого мышления. А это значит, прежде всего, подготовить материал и спланировать организацию работы таким образом, чтоб все ученики могли говорить. Сначала друг с другом, а затем говорить самому себе. Потом эта речь сократится, свернется, уйдет во внутренний план. Она и сразу-то не будет похожа на развернутое правило. Но будучи установкой, проговариваемой самому себе, она при необходимости может снова развернуться и обеспечить правильное понимание и исполнение нужной операции или действия.

Это возможно, когда две формы работы учащихся становятся основными. Работа с другим (парная организационная форма) и работа с самим собой (индивидуальная оргформа). Вернее даже три формы. В.К. Дьяченко [4] вводит понятие коллективной организационной формы как работы учащихся в парах сменного состава. Подчеркивая, тем самым необходимость регулярной смены напарников.

Говорить, обсуждать друг с другом, высказывать свое понимание, находить примеры, объяснять, отвечать на вопросы – это задачи которые ставятся перед учениками при работе в парах и при смене напарников. Наличие другого ученика и разных учеников как раз и являются побудителями внешней речи. А обсуждать так, чтобы любое слово могло будить в сознании образы, мысли, ассоциации побуждают установки учителя и соответствующие задания и алгоритмы.

Задания, которые готовятся и сценируются педагогами направлены на решение нескольких задач:

1. Отработка и активное употребление в своей речи терминов и понятий предмета.
2. Проговаривание способа выполнения задания и опора на него.
3. Составление и ориентировка на опорные слова, схемы и карты (картинки, формулы, примеры).

Рассмотрим сказанное на небольшом примере. Еще раз обратим внимание, учитель не дает предметный материал у доски на группу. Для всех он может давать лишь общие установки на работу друг с другом и на индивидуальную работу с проговариванием. А затем по ходу работы уточнять и подкреплять их в конкретных парах. Тем самым готовя заранее раздаточный материал для работы учащихся, при работе группы он выполняет лишь роль организатора коммуникации, проверяющего (частично, потому что взаимопроверку могут выполнять ученики) и консультанта (при необходимости).

Итак, пусть имеется ряд операций с дробями (сравнение, нахождение числа по дроби и дроби по числу, приведение к общему знаменателю и т.д.) которые, как выяснилось в старших классах, оказались неотработаны. Чаще всего причина в том, что не отработана база. Здесь нужны уяснение и отработка уяснения.

Как идет работа в группе допонимания.

Детям, сидящим в паре, даются по две карточки с заданиями и установка: «Каждую карточку выполняете вместе, обсуждаете все, что есть в карточке вслух, дополнительно задаете вопросы друг другу по карточке, затем проговариваете вслух несколько раз, и проверяете, что каждый записал в тетради в итоге».

Карточка уяснения¹

На сколько частей разрезали тортики?
Где кусочки толще, больше?

¹ Картинки соответственно:

<https://www.babyblog.ru/community/post/rukodelie/2004737>

https://guide.alibaba.com/shop/le-toy-van-honeybake-collection-vanilla-birthday-cake_1000790675.html

<http://ekbkusochek.ru/o-nas/pressa-o-nas/intervyu-hozyajki-kusochek-schastya-dlya-internet-portala-pishi-chitaj/>

Проговорить:

Знаменатель – **на сколько делят, режут**

Числитель – **сколько берут, считают**

Проговорить несколько раз:

Делю – **знаменатель**, беру – **числитель**.

Поставить знак > или < между дробями

$$\frac{1}{8} \quad \frac{1}{6} \quad \frac{1}{4}$$

Ориентировочная карточка 1

*Глядя на опорную картинку
Поставить знаки между дробями*

$$\frac{1}{16} \quad \frac{1}{15} \quad \frac{1}{14} \qquad \frac{3}{8} \quad \frac{5}{8}$$

Проговорить:

Знаменатель – на сколько _____

Числитель – сколько _____

Сформулировать правило сравнения двух дробей:

Если числители _____, **а знаменатель** _____

То дробь _____

И кратко: **знаменатель** _____, **дробь** _____

Записать в тетрадь!

Это первый этап уяснения.

Дети меняют напарников и прорабатывают мини-задачи, с установкой: «Сначала обсуждать и проговаривать решение вслух. Все решения записать в тетрадях. Составить опорную запись. Опорные записи проговорить друг другу».

*Обсуждать опираясь на карточку уяснения и
свою ориентировочную карточку*

1. Каждый торт весит 400 грамм сколько весит 1 кусочек в каждом торте?
2. Как посчитать, сколько весят 2 кусочка?

дробь от числа – делю на знаменатель (1 кусочек) умножаю на числитель (всего кусочков)

$$\frac{2}{4} \text{ от } A \rightarrow A : 4 \cdot 2$$

1. Каждый кусочек весит 100 грамм, сколько весит каждый торт?
2. 3 кусочка в каждом торте весят 150 грамм, сколько весит каждый торт?

число по дроби – делю на числитель (1 кусочек), умножаю на знаменатель (все кусочки)

$$\frac{2}{3} = B, A - ? A = B : 2 \cdot 3$$

Это второй этап уяснения.

Предназначение этих двух этапов: сформировать ассоциативный образ дроби и ее компонентов, создать опоры для своих дальнейших рассуждений и действий.

Далее ученики выполняют аналогичные, но простые задания на сравнение и нахождение дроби от числа и числа по дроби. Так начнется этап отработки уяснения.

Дети сами могут выбрать как выполнять задания: сначала индивидуально, потом проговорить способ их выполнения другому или выполнять задания сначала в паре или с разными напарниками, а потом выполнить индивидуальное задание с проговариванием, опорных фраз.

Проговаривание опорных ориентировок по названиям и правилам является обязательным на этапе отработки уяснения!

Далее начинается выполнение более сложных и разнообразных заданий опять-таки или в парах или индивидуально.

Возможно, такая работа кажется слишком простой и даже примитивной, но еще раз подчеркнем, речь идет о базовых ориентирах сознания, на которые может опираться ученик, когда встретит затруднения, что-то забудет. Если у него в сознании будут появляться опорные картинки из его опыта, если в памяти и речевом мышлении появятся фразы типа: «внизу знаменатель, сверху – числитель» и т.п. это даст возможность автоматизировать базовые операции, они станут сокращенными и свернутыми и дадут возможность разворачиваться мышлению и рассуждать над более сложными вопросами.

Мы не используем понятие схема ориентировочной основы деятельности, введенное Петром Яковлевичем Гальпериным. Оно имеет определенный смысл и содержание. Их создание будет затруднительным для массовой практики. Мы используем понятие «опорно-ориентировочная картинка» или сокращенно «опорная картинка» и «ориентировочная картинка». Она может представлять собой и рисунок, и краткую запись, и очень простой пример. Это то, на что ученик может опираться при выполнении простых заданий при уяснении вопроса, или при выполнении требуемых действий.

В группах допонимания речь не идет о работе учителя с классом! Основной элемент понимающе-речевой работы – это диалоги учащихся. Их самостоятельная работа. Понимание и внешняя речь, направленная другому, являются основным элементом методической цепочки допонимания. Именно внешняя речь при обсуждении друг с другом становится речевой опорой дальнейшего безошибочного

выполнения действия. Эта речь и является ориентировочной основой (см. три пункта перечисленные выше) при выполнении различных заданий.

Картинка является опорой представлений, которые формируются в диалогах по ее обсуждению. В ходе диалогов, спланированных учителем через набор обсуждаемых и задаваемых друг другу вопросов, формируются ряд суждений, которые в дальнейшем смогут выполнять роль речевых (а значит и мыслительных) ориентиров. Для этого суждения должны быть максимально свернуты, лаконичны.

Мы говорили об ориентировке через опору на образ. Ориентировки требует и процесс исполнения действия. Найти, вычислить, доказать, выделить, изготовить – чтобы все это проделать, нужно знать порядок или совокупность определенных операций. Это еще не умения, не практические непосредственные действия, но знания о ходе их исполнения. Например, чтобы найти на карте широту точки надо двигаясь от экватора вверх или вниз, определить северная ли она или южная, затем посчитать градус по параллелям, по левому или правому краю карты (к какому точка ближе).

Действие – это то, что будет делать сам ученик, это установка самому себе. Оно персонифицировано. Так оно и оформляется в устной речи и памятке:

- Пишу условие, решение, ответ. В скобках – единицы измерения.
- Складываю, потом умножаю – не забываю скобки.
- Широту ищу по краям, долготу – на экваторе.

Это может быть и свернутый (часто до предикатов) алгоритм действий (своих!) Важно чтоб дети начинали говорить это сами себе. В таком разговоре с самим собой и заключается специфика групп допонимания.

Посмотрим пример работы по географии. Ряд учеников путаются в нахождении широты и долготы, в наименованиях северное, южное, восточное и т.п.

Учитель подготовил два маленьких мячика. На них нарисованы серединка (экватор), полюса (точечкой и ломаным многоугольником), линия гринвичского меридиана и его продолжение пунктиром. Идет работа в четверках или тройках. Сначала ребята по очереди проговаривают: экватор, северный полюс, южный, полюс, западное, восточное, южное, северное полушарие, гринвичский меридиан (опорный перечень слов висит на доске). Затем начинают кидать мячик друг другу. Тот, кто его поймал, называет место, куда попал большой палец (например, северное и восточное полушария). Остальные соглашаются или возражают. И так пока все не справляются с наименованиями.

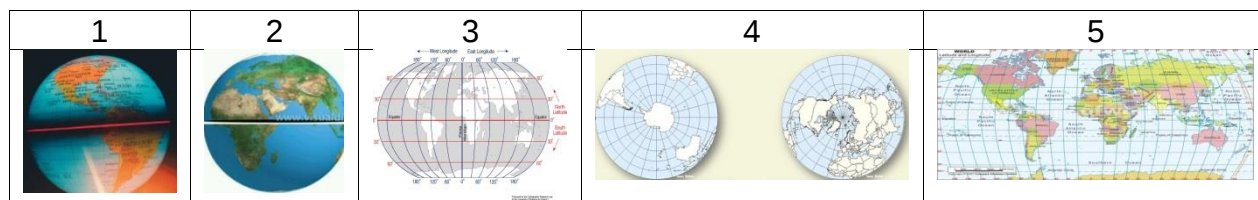
Затем идет пошаговая работа в парах с отработкой навыка нахождения на глобусе и карте сначала географических объектов, а потом определение ее широты и долготы. Эта работа сопровождается постоянным обсуждением, систематическим проговариванием, краткими опорными записями в тетрадях и сменой напарников.

Вот пример одной из карточек.²

² картинки закачаны соответственно:

https://best-wallpaper.net/Globe-map-ball-backlight_iphone_wallpaper.html
https://yandex.ru/images/search?cbir_id=2197219%2FvfEJx8AABlIV8cfPl11-Tw&rpt=imageview&from=
https://yandex.ru/images/search?cbir_id=2204293%2FAowlNA52KJtHgFS73uz4WQ&rpt=imageview&from=
https://yandex.ru/images/search?cbir_id=2180818%2FXT0E4ln-hvtj8ORSiwsJdA&rpt=imageview&from=
https://yandex.ru/images/search?cbir_id=2191032%2Fx1RJisDlfiy06YLZvOGk4Q&rpt=imageview&from=

Где находится северное полушарие, где южное на каждом из рисунков?
По каким признакам их можно отличить?
Что их разделяет? Где проходит эта линия на земле и море или в голове?
Если рисунки по разному поворачивать, можно найти эти полушария? Как?
Почему рисунки разные?

Как составить для себя опору для памяти? Обсудите, запишите

Напоминаем, что в группах допонимания используются три формы работы: пары, пары сменного состава, индивидуальная работа (с проговариванием себе). Проговаривать при выполнении заданий нужно до тех пор, пока понимание того что и как делать не станет автоматизированным.

Обратим внимание. Примеры, которые мы показываем, нам нужны не для демонстрации методических особенностей, а как примеры, иллюстрирующие теоретические рассуждения.

Еще один пример того, как может конструироваться цепочка уяснения, покажем на материале русского языка.

Возьмем тему «Правописание приставок пре- и при- ». Конструируем цепочку уяснения, подбирая материал и готовя инструкции для организации коммуникации детей при работе с ним. Начинаем с карточки для уяснения.

Карточка уяснения	
Правописание приставок ПРИ- и ПРЕ- зависит от значения слова	
приехать, пришел, пригород ■ приближение, присоединение, близость приболел, присесть, приуныл ■ неполнота действия (чуть-чуть) придумал, приручить, прикрутить ■ доведение действия до конца пританцовывать, приговаривать ■ сопутствующее действие в глаг. с суф. -ыва (-ива), -ва	пренеприятно, преспокойно, премилый ■ высокая степень качества (нареч., прич.) преисполниться, преуспеть, ■ высокая степень действия (глагол), преломлять, преградить, ■ можно заменить на пере превысить, пресытиться ■ чрезмерность, выход за пределы чего-либо

1 шаг: планируем установку, которую нужно дать ученикам для работы в парах. Например, такую:

- Читаем и обсуждаем.
- Говорим друг другу свое понимание каждого значения, понятия. Обсуждаем, рассуждаем.

- На каждое значение приводим по 1-2 своих примера, используя клише [5]: «Слово.....обозначает....., значит пишу ...» .
- В конце каждый по очереди проговаривает другому правило, если понадобится – с опорой на карточку (Что такое опора? Это когда не читаю по ней, но подглядываю при необходимости и повторяю сам.)

Работа в диалоге с напарником проходит устно. Это нужно для разворачивания речевого мышления. Клише позволяет развернуться той свернутой внешнеречевой форме, которая постепенно превращается сначала в мысль: «... - это ..., пишу...», а затем становится автоматизированным умственным действием. Письменная работа будет уже материализованным действием.

Теперь нужно подумать о том, что появится в тетради у детей. Например, может быть такая схема. Здесь не случайно опорами являются примеры. Они служат иллюстрацией каждой группы значений, которые нужно припомнить. Чтобы составить такую схему нужно все время опираться на карточку уяснения. А потом проверить ее, проговорив по ней друг другу все правило целиком.

Делать такую сложную работу в первой паре бессмысленно. Там и так, если инструкция соблюдалась правильно (напомним, задача пегогога следить за этим), ребята работали друг с другом достаточно долго. Поэтому на этом 2-ом шаге планируем смену напарников. Напомним, зачем это нужно. Прежде всего, это разнообразие. Коротенький перерыв. Смена ролей: где-то напарник доминирует, где-то я. И наконец, психологически, это переход к следующему этапу работы. Попадая в новую ситуацию каждый ориентируется на себя и на то, что понял и чего достиг в прежней паре.

Работа в новой паре идет на составление своей ориентировочной карточки, которую каждый создает в своей тетради.

Заранее готовим инструкцию для организации диалога и работы. Например, так:

Ваша задача –

- восстановить друг другу правило (при необходимости нужно подглядывать в карточку уяснения);
- подумать как будете составлять для себя ориентировочную карточку. Предлагаю ориентироваться на конкретные примеры. А опорные слова – то, что можете забыть (например, чрезмерность, высокая степень действия) записать отдельно;
- составив карточку восстановить по ней правило. И дописать нехватящие элементы.
- Проверить еще раз свои ориентировочные карточки (заголовок, опоры-примеры, опорные слова и т.д.)

Вот как может выглядеть основа такой карточки

Ориентировочная карточка	
ПРАВОПИСАНИЕ ПРЕ- и ПРИ-	
поговорить	записать
▪ О чем правило ▪ Его конкретизация для каждого случая	▪ Опорные слова
<u>Клише:</u> Слово..... обозначает....., пишу.....	
Опорная схема	

Именно **создание опорной схемы** (это 2-е звено цепочки) позволяет говорить об определенном завершении первичного уяснения. Далее пойдут шаги его отработки.

Для того чтобы действие постановки той или иной буквы в приставке обладало высокой степенью полноты и обобщенности, нужно чтобы сложилась цепочка из нескольких операций. Это можно спланировать так.

3 шаг: устная работа со сменой напарников по карточкам с заданием: «Назвать, что обозначает слово и какая гласная буква в приставке».

У каждого ученика будет новая карточка с одним и тем же заданием, но разными наборами слов, с объяснениями. Основной вид работы - проверка друг друга. Слова можно диктовать по очереди. После диктовки всех слов поменяться карточками и работать с новыми напарниками. В общем случае достаточно сменить 2-3 пары.

К № 1 Что обозначает слово, какая буква стоит в при приставке?
<i>Прекрасный (очень красивый)</i> <i>Привокзальный (близко к вокзалу)</i> <i>Пришить (присоединить, например, рукав к рубашке)</i> <i>Премудрый (очень мудрый)</i> <i>Пришёл (прийти откуда-то сюда, приближение)</i> <i>Приоткрыл (не полностью чуть-чуть открыл, неполнота)</i> <i>Преградить (перегородить дорогу, например)</i> <i>Прибрежный (возле берега, близость,)</i>

Это 3-е звено **цепочки уяснения**, его можно назвать – **отработка уяснения** (И.И. Ильясов). Этот такт работы нет нужды выполнять письменно. Ведь вопрос не в том, что ребенок пишет, а в том, о чем он думает, когда пишет, то или иное слово.

Теперь можно планировать 4-й шаг по выполнению письменного задания «Вставь нужную букву в приставках на **при** и **пре**» по учебнику. Его можно делать в постоянной паре или индивидуально, но с обязательным объяснением вслух своего выбора. Если ученик работает один – то он сопровождает свою работу

проговариванием действия вполголоса. Этот элемент **цепочки уяснения** можно назвать отработкой действия. Он выполняется на материализованном и речевом уровнях.

Эти такты работы с напарником и без него можно разделить на два шага. Первый – проговаривание друг другу и выполнение с проговариванием себе. А второй – индивидуальное выполнение с обязательным проговариванием себе. Обратим внимание, с помощью своих мыслей, оформленных во внешней речи, ученик руководит своими материализованными действиями в тетради. Эта, уже свернутая речь, в свою очередь постепенно сокращаясь, становится мыслью, переходя постепенно во внутренний скрытый план, и управляет операцией постановки нужной гласной буквы.

Насколько у ребенка сформирована и автоматизирована операция выбора того или иного значения слова, настолько безошибочно он сможет действовать в дальнейшем. Такой безошибочный выбор отрабатывается в дальнейших этапах отработки действия. Это могут быть дополнительные звенья цепочки.

Последний и обязательный элемент **цепочки уяснения** – самостоятельная работа ученика. Здесь он, выполняя работу, обнаруживает, прежде всего, для себя самого насколько легко ему выполнять работу, насколько быстро удастся определить значение того или иного слова и поставить в приставке нужную букву.

Из таких шагов может выглядеть цепочка уяснения. Она может быть и короче для определенных учеников. Но это должна показать сама практика.

Мы предлагаем лишь по ее завершении планировать работу по изучению более сложных вариантов написания приставок пре- и при-. Это словарные слова, смысловые пары, и пр. Наша позиция в изучении правил такова. В группе допонимания ученик должен сначала уяснить, отработать правило, способ. Но отработывая его понимать, что есть особенности, границы применения любого закона. А уяснив и отработав первое, затем уяснить и второе. Работа над исключениями и иными нюансами может иметь меньше шагов, потому что в основе уже лежит понимание и свои представления об основном материале.

Прежде чем перейти к вопросам общей организации занятий в группе допонимания подытожим, что делает учитель заранее. Это:

- с материалами и инструкций по организации диалогов,
- создание общей схемы организации анализ пропущенных операций и понимание того, на что нужно сделать акцент в уяснении и ориентировке;
- конструирование карточек уяснения и ориентировочных схем, а также клише как речевой опоры;
- составление цепочек учебного материала через разные формы работы (в сочетании пар, пар сменного состава, индивидуальной и самостоятельной работ);
- разработка приемов работы занятий,
- планирование запуска работы группы допонимания и уточнение своей роли в организации и обеспечении, по сути дела, самостоятельной работы учащихся.

В этом перечне шагов, которые планируются заранее, есть один момент, на котором нужно остановиться отдельно. Это речевые клише – фрагменты сокращенных речевых опор. В начале их готовят педагоги. А в дальнейшем, как показывает практика, такие клише наиболее точно создаются, когда педагоги отслеживают вопросы и ответы, которыми обмениваются ученики при обсуждении.

Перечень шагов по подготовке, возможно, выглядит трудоемким, но после первых проб и понимания того, в чем истинные затруднения у учащихся, работа

таких групп представляется крайне необходимой. Ребята легко втягиваются в работу, нередко раньше учителя понимают преимущества работы друг с другом и видят положительные эффекты своего труда.

Как организуется работа в группах допонимания? Сначала можно запустить одну тему. Пусть это будет та, которую мы описали выше. В группу допонимания собираются все ученики, имеющие проблемы в написании этих приставок. Получается разновозрастная группа. Она будет работать после уроков. Например, два раза в неделю по 45-60 мин. Всех рассаживают в пары. Детям объясняются общие правила работы:

Работать будут все со всеми! Это главное условие для каждого. Все смогут думать вслух!

Переспрашивать, уточнять. Задавать **любые** вопросы. Ведь вопрос – это главный признак мышления.

Все проговаривать вслух! Для этого есть клише и опорные карточки. Это речевое мышление.

Выполнять инструкции и алгоритмы.

Все будем стараться, чтобы успеха достиг каждый.

Раздается первая карточка, одна на пару. Первая инструкция дается на группу. Это начало запуска. Потом дело учителя ходить между парами и побуждать работать по алгоритму, учить задавать вопросы друг другу и помогать их формулировать. Не контролировать, не объяснять материал, а побуждать общаться и говорить.

Когда работа в первой паре закончится организовать смену напарника каждым учеником. Это будет происходить одновременно. Нужно немного ждать другую пару. Далее учитель продолжает учить детей общаться и разговаривать. Начинает понимать к кому подходить, а кого оставить в покое, наблюдая издалека. Так как дети закончат одновременно, инструкцию для работы на втором и последующих шагах можно написать письменно. Но когда большинство приступят ко второму этапу, приостановить всю работу и на весь класс еще раз проговорить инструкцию. Кроме того сказать, что материал берем с учительского стола сами, а закончив работу кладем его на место.

Запуск будет продолжаться до тех пор, пока большая часть детей не начнет работать правильно. Но помнить нужно всегда, в такой основанной на диалогах учащихся коллективной работе, качество результата зависит как от качества материала и инструкций, так и от реальных диалогов, которые будут возникать между детьми. Над этим и нужно будет работать постоянно.

Все этапы работы разные ученики закончат одновременно. В группах допонимания нельзя приводить всех к концу занятия к общему фронту. Да это и не получится. Зато при следующей встрече разброс по материалу можно использовать. Кто-то будет заниматься новой операцией. Когда следующие ребята закончат, им нужно будет дать другую цепочку. Так в группе будет отрабатываться несколько операций. Тогда ребята смогут быть ресурсом друг друга. И потом когда тема одна – скучно, как урок. А здесь ребята чувствуют иное. Постепенно они будут сами выбирать, над чем сегодня работать. Как организовывать такую работу – это новый вопрос, на который здесь не будем отвечать – это придет с опытом.

Мы говорили о сценировании запуска. Хорошо еще продумать общий порядок работы:

1. Размещаю раздаточный материал на столе.
2. Предлагаю сесть по парам.
3. Объясняю (повторяю общие нормы работы).

4. Делаю установку на работу в парах.
5. Слежу за работой в диалогах и соблюдением норм, корректирую.
6. В конце можно провести краткую рефлексю: понятно ли как работать, что сложно, что удалось.

В рефлексии обсуждать только те вопросы, которые нужны для организации работы.

Есть еще один момент в организации работы. Это учет прохождения материала.

Его ведут сами ученики. Для этого составляется табло учета. Начало работы и окончание отмечается в табло учета соответствующим знаком. Точка – приступил, + окончил, маленькая к – консультировал.

ФИ	Приставки пре- при-						Члены предложения				...
	КУ	ОК	Тр	Обс	ИР	СР	КУ	ОК	Тр	ИР	
Аристов Иван	+	+	•								
Борисов Сергей	+ к	+			•						
Волина Наташа							•				

В этом фрагменте видно, что Ваня идет общим маршрутом, Сережа после карточек уяснения и ориентировочной решил сразу делать индивидуальную работу, кроме того он может быть консультантом по карточке уяснения. А Наташа работает над карточкой уяснения по другой теме (она присоединилась к группе позднее).

Есть еще немало различных нюансов организации работы группы допонимания, но это станет понятно тем, кто возьмется за нее.

Главная цель групп допонимания – создание такой среды, в которой учащиеся, благодаря общению друг с другом уясняют и отрабатывают пропущенные операции. Организация таких групп дело не одного педагога. Прежде всего, администрация должна понять, в каких предметных областях детям нужна дополнительная помощь. Затем подобрать команду педагогов, готовых начать работу. Опыт показывает, что межпредметные группы педагогов по разработке дидактических материалов и сценария работы детских групп работают более эффективно, чем один предметник. Это связано, прежде всего, с тем, что появляется возможность обсуждать с другими свой материал. Педагог, ведущий предмет, как правило, слабее видит те моменты в разработанном им материале, которые вызывают затруднения у учащихся. А педагогам не близкого предмета это чувствуют лучше. Кроме того, вместе можно проигрывать сюжеты работы с материалом по созданным алгоритмам и клише. Это лучше делать именно на материале не своего предмета. Иначе проигрывание ничего нового не даст, а будет просто игра в поддавки. Кроме того, если в команде разработчиков работают разные предметники, можно создавать сразу межпредметные группы допонимания, которые открывают новые возможности для взаимодействия учащихся.

Важным стимулом начала работы педагогов является организация такой группы завучем. Начиная работу первым, он увидит реальные плюсы этой работы и почувствует те нюансы, которые помогут ему впоследствии руководить работой других предметников. И главное помнить, группы допонимания нацелены, прежде всего, на восстановление, как правило, пропущенной ориентировочной части предметных действий, на работу мышления ребенка. Через воссоздание в речи образов, примеров, объяснений, через постепенное наполнение мышления каждого ученика наборами понимающих вопросов к напарнику и к себе и происходит процесс восполнения пропущенных операций предметных действий и полного усвоения материала.

Конечно, легче всего создавать такие группы с детьми, у которых навык взаимодействий сложился уже в ходе уроков. Для этого диалог учащихся должен стать таким же неизменным элементом урока, как и индивидуальная работа. Но вопросы систематической организации диалогов на уроках – это уже тема отдельной статьи.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Мкртчян М.А. Начала новой дидактики// Инновации в образовании. 2012. № 7. С. 47-57.
2. Ильясов И.И., Галатенко Н.А. Проектирование курса обучения по учебной дисциплине: Пособие для преподавателей / Ин-т "Открытое о-во". - М.: Логос, 1994. - 208 с.: табл. - (Прогр. "Обновление гуманитар. образования в России")
3. Гальперин П.Я. Лекции по психологии: учебное пособие для студентов вузов. – М.: Книжный дом «Университет»: Высшая школа, 2002. – 400 с.
4. Выготский Л.С., Психология развития человека. – М.: Изд-во Смысл; Эксмо, 2005. – 1136 с.
5. Дьяченко В.К. Организационная структура учебного процесса и ее развитие. М.: Педагогика 1989. 159 с.
6. Литвинская И.Г. Организованный диалог учащихся как средство включенности каждого на уроке// Школьные технологии. 2012. № 5. С. 125-133.

И.Г. Литвинская

ОҚУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН ОҚУ МАТЕРИАЛЫН МЕНҒЕРІ МӘСЕЛЕСЕРІ

Мақалада алдын-ала түсіну түсінігі және оның құрылымы көрсетілген. Оқушы игермеген оқу материалының мазмұнын, оны одан әрі өздігінен немесе жалпы сыныптық жұмыста әртүрлі тапсырмалар арқылы қалай пысықтауға болады. Оқу материалының оқушымен игерілмеген мазмұнын әр түрлі тапсырмалар арқылы әрі қарай дербес немесе жалпы сынып жұмысында пысықтауға болады. Түсінік және түсіну тұжырымдамалары негізінде оқушылар тобымен қалай ұйымдастырылуы мүмкін. Түсінуге дейін жұмыс істеудің дидактикалық мүмкіндіктері өзектіленеді, пәндер бойынша мысалдар: математика, география және орыс тілі. *Түйінді сөздер:* түсінуге дейін, түсінуге дейінгі топтар, игерілмеген материал, бағдарлау кезеңі, өңдеу кезеңі.

I.G. Litvinskaya

TO THE QUESTION OF SCHOOLCHILDREN EDUCATIONAL MATERIAL LEARNING

The article deals with the concept of pre-understanding and its structure. As the content of educational material that is not mastered by the student successfully, it is possible to refine it at the expense of various tasks in further independent or general class work. How pre-understanding can be organized with a group of students based on the concepts of identifying and understanding. The didactic possibilities of working with pre-understanding are being updated, based on such disciplines as mathematics, geography and the Russian. *Key words:* pre-understanding; pre-understanding groups; unlearned material, orientation phase; consolidation phase.

К.И. ШУБАКОВА

*Филиал ЧУ «Центр педагогического мастерства»,
Караганда, Казахстан
kshubakova@mail.ru*

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ

В статье уделяется внимание дифференциации обучения в школьной практике учителей, которые работают в обновленном содержании образования, так и те, кто работает в классах по традиционной системе. В работе использован материал вебинара «Дифференциация обучения», где описано понимание дифференциации обучения и способы, помогающие организовать дифференцированное обучение в учебном процессе.

Ключевые слова: дифференциация, дифференцированное обучение, групповая работа, задания, самостоятельность, способность

*«Обучение должно быть вариативным
к индивидуальным особенностям школьников»
Ш.А. Амонашвили*

Дифференциация обучения занимает особое место в обновленном содержании образования в казахстанских школах. Актуальность дифференциации подчеркивают проблемы учителей, как учитывать возможности учеников и создавать условия, чтобы способные дети не скучали, а те, у которых затруднения, могли быть вовлечены в активный учебный процесс.

Один и тот же учитель учит учеников *Одного* и того же возраста *Одним* и тем же методом в *Одном* для всех темпе с *Одними* и теми же материалами в *Одном* и том же классе, и цель у них при этом у всех тоже *Одна*.

Вопрос: Почему не работает система «7 «О»?

Наверное, потому что индивидуальные способности каждого ученика, далеко не одинаковые. Как нет на дереве двух одинаковых листьев, так нет двух школьников, обладающих одинаковым набором способностей, умений, поведенческой реакции. Одни ученики говорят: «Мне всегда нужно чуть больше времени для выполнения задания, чем другим учащимся. Если я тороплюсь, я делаю ошибки». Более способный ученик любит обучать своих одноклассников. Некоторые ученики часто справляются с заданиями быстрее, чем его одноклассники. А кому-то нравится, когда одноклассники выступают в роли «учителя». Есть ученики, которые предпочитают работать в паре или со своими одноклассниками того же уровня. Менее уверенные чувствуют себя гораздо спокойнее на уроке, если работают в группе, где есть более сильный ученик, или у которого можно попросить помощи.

Практика показывает также, что не все ученики воспринимают предмет одинаково, так как не обладают одинаковым уровнем способностей. Согласно теории Чиксентмихайи, если у ученика сильные навыки и слабый вызов, он находится в состоянии скуки. Если давать ученику со слабыми навыками, сложные задания, он будет в состоянии беспокойства и апатии. А ведь одним из требований деятельности учителя является полное усвоение знаний каждым учеником в классе. Возникает вопрос: «Как можно провести урок, чтобы каждый ученик в классе достиг успеха, а как предоставить им возможность быть разными?».

В этой связи проблема дифференцированного обучения приобретает особую актуальность в школьной практике каждого учителя.

Что такое дифференциация, дифференцированное обучение?

В словаре иностранных слов, дифференциация, в переводе с латинского «differentia» означает разделение, расслоение целого на различные части, формы, ступени. Общепринятого подхода к раскрытию сущности «дифференцированного обучения» не существует. За последние годы проблеме дифференцированного обучения посвящен ряд педагогических работ. Ю.К. Бабанским, М.А. Мельниковой, И.С. Якиманской и др., дифференциация трактуется в основном как особая форма организации обучения и организации коммуникации учителя – учеников с учетом индивидуально-психологических особенностей учащихся

С.И.Зубов, Л.Н.Калашникова, Т.П.Михиевич, А.А.Попова и др. дифференциацию связывают с такой организацией учебного процесса, которая характеризуется вариативностью содержания, методов и интенсивности обучения.

Н.М. Шахмаев указывает, что "Учебно-воспитательный процесс, для которого характерен учет типичных индивидуальных различий учащихся, принято называть дифференцированным, а обучение в условиях этого процесса – дифференцированным обучением". При этом под типологическими индивидуально-психологическими особенностями понимают такие особенности учеников, на основании которых их можно объединить в группы.

Таким образом, можно сделать вывод, что дифференцированное обучение – это форма организации учебного процесса, при которой учитель, работая с группой обучающихся, учитывает их особенности. А дифференциация обучения подразумевает создание разнообразных условий обучения для различных классов, групп с целью учета их особенностей.

Надо сказать, что вопросы дифференцированного обучения волнует многих педагогов. Обучаясь на курсах повышения квалификации по обновленным программам, учителя-предметники, начальных классов, в ходе защиты презентаций планируют занятия с учетом особенностей и потребностей своих детей.

Наблюдения уроков педагогов в посткурсовой период, работающих в обновленном содержании образовании, и те, кто работает в классах по традиционной системе, показывают, что они используют различные методы и способы дифференциации, с которыми они знакомы.

Обычно учителя практикуют для дифференциации учебные задания:

1. По уровню творчества.

Данный подход предполагает различный характер познавательной деятельности учащихся: репродуктивный или творческий. Особое внимание уделяется продуктивным заданиям, которые отличаются от стандартных. Учащиеся применяют знания в новой ситуации, выполняют сложные мыслительные действия, создают новый продукт

2. По объему учебного материала.

Это предполагает выполнение учениками кроме основного задания еще и дополнительные, так как есть ученики с разным темпом работы. Это могут быть аналогичные или однотипные, творческие или более трудные задания.

3. По уровню сложности.

Это задания различного содержания и сложности для сильных, средних и слабых учеников.

Дифференциация работы учеников подразумевает самостоятельность и оказание помощи. Степень самостоятельности при этом может быть различна. Учащимся предоставляется возможность самостоятельности на любом этапе работы. Все ученики выполняют одинаковые упражнения. Но одни это делают самостоятельно, а другие под руководством учителя. На ориентировочном уровне

ученики знакомятся с заданием, после этого, обычно, третья группа (ученики с высоким уровнем обучаемости) приступают к самостоятельному выполнению. Дети, которые испытывают затруднения, относятся к первой группе. Таким образом, третья группа выполняет самостоятельно, вторая полусамостоятельно, а первая под руководством учителя. К тому же, если это необходимо, то те ученики, которые выполняли задание самостоятельно, могут вернуться к работе под руководством учителя, если будут испытывать трудности (Таблица 1).

Таблица 1. Дифференциация работы

По степени самостоятельности					
1-я группа		2-я группа		3-я группа	
Ориентировочный этап: знакомство с заданием, правила его оформления					
Исполнительский этап	I Работа под руководством учителя			Самостоятельная работа	
	II Работа под руководством учителя		Самостоятельная работа		Фронтальная проверка
	Проверочный этап				

Использование дифференциация по степени помощи позволяет учитывать индивидуальные особенности ученика. Ученику предлагаются задания с учетом зоны ближайшего развития, которые он может выполнить под руководством учителя или одноклассников. Это означает, согласно теории Л. Выготского, что ученик умеет делать сегодня в сотрудничестве, он сумеет сделать завтра самостоятельно.

Если ученики, с более высокими навыками, выполнив задания быстрее остальных, скучают, может привести к снижению мотивации. Для этого можно вовлечь их в роли посланников, помощников, предложить им задания на выбор. Задавать вопросы, один из способов вовлечь всех в обучение. Вопросы помогают понять, что знают ученики и что они понимают, какие у них есть проблемы, т.е., услышать «голос» ученика.

Для поддержки обучения учеников-кинестетиков можно предоставить изображения и ключевые слова. Надо отметить, что использование на занятиях визуализации помогает ученикам в процессе изучения большого объема информации и теоретического материала (Таблица 2).

Таблица 2 Дифференциация по степени помощи

По характеру помощи		
Упражнения	Процедура	Результат
Найди пару	Ученики соотносят рисунки и слова	Развитие памяти через визуализацию
Воздушное письмо	Учитель называет слова или показывает картинки с изображением, а ученики прописывают эти слова в воздухе	Помощь в изучении букв, цифр и т.д.
Банк слов	Составление списка слов, фраз, идей по изученному	Понимание идей пройденной темы, а также использование

	разделу	с целью ФО
По характеру помощи		
<i>Упражнение</i>	<i>Процедура</i>	<i>Результат</i>
Посланник	Ученики проводят исследование, посланник обучает другие группы	Развитие лидерских качеств, навыков аудирования
Мой выбор	Ученикам предоставляется возможность выбора заданий	Вовлечение всех в процесс обучения
Помощник	Ученик, закончивший раньше задание, помогает другим	Повышение мотивации у учеников к выполнению заданий

Существует разные подходы к реализации дифференциации обучения. Как, например, новая образовательная программа курсов повышения квалификации для дошкольной подготовки предлагает использовать нижестоящие стратегии для вовлечения всех учеников в учебный процесс с учетом их потребностей в обучении (Таблица 3).

Таблица 3. Стратегии дифференцированного обучения

№	Способ дифференциации	Содержание
1.	Результат	Ученики работают над одним и тем же заданием, в соответствии с поставленной общей задачей, но воспитатель ожидает различные результаты от каждого ребенка, учитывая их предыдущий опыт.
2.	Интерес	✓ Использование интересов ребенка в деятельности. ✓ Гибкость в соблюдении интересов ребенка во время деятельности. ✓ Использование интересов в системе вознаграждения дошкольников
3.	Темп, скорость, время	Педагог учитывает скорость выполнения заданий с учетом их индивидуального развития
4.	Оказание поддержки учителем детям с разными потребностями и уровнем	Ученики работают над общей задачей, но некоторые из них получают больше или меньше поддержки, чем другие.
5.	Дифференциация ресурсов	Ученикам поставлены общие задачи, но предоставляются различные ресурсы, которые требуют более развитых навыков
6.	Диалог/Использование вопросов	Учитель использует различную лексику и постановку вопросов в зависимости от уровня развития ребенка
7.	Организация предметно-пространственной среды	Учитель организует среду обучения с учетом возрастных особенностей, интересов и потребностей детей (внутри помещения и на улице)
8.	Группирование, роли	Ученики имеют общую задачу, но сгруппированы таким образом, чтобы обеспечить достижение общего успеха.

В чем преимущества предложенных стратегий дифференцированного обучения, которые используются педагогами в практике преподавания?

Способы дифференциации позволяют облегчить обучение детей в соответствии с их возможностями и потребностями. У учителя есть возможность помочь нуждающимся в поддержке через вопросы для ведения диалога, выполнение разноуровневых заданий. Использование похвалы, вознаграждения помогают поддержать интерес каждого к обучению.

Таким образом, применение способов дифференциации в школьной практике предполагает учет потребностей каждого ученика. При планировании своих уроков учителю необходимо помнить об условиях успешной дифференциации. Для этого надо создавать ситуацию самостоятельного выбора для учащихся разных уровней, чаще переключать учащихся с дифференцированной на коллективную, совместную работу. Необходимо поощрять постоянно слабых учеников. Дифференциация не должна быть явной.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Абишева Р.Б., Мамлеева С.Б., Темиргалиева У.Б. Дифференциация обучения: опыт, проблемы, перспективы: методические рекомендации. – Астана: Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2018.

2. Выготский Л.С. Проблема возраста [электронный ресурс]/ собрание сочинений в 6-ти т; Т.4. – М.: Педагогика, 1984. – С.244-268.

3. Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогов дошкольных организаций. – Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2019.

4. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2т. Т.1. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

Электронные ресурсы

1. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта [электронный ресурс] <https://www.psychologos.ru/articles/view/teoriya-mnozhestvennogo-intellekta-gardnera-vvp>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=UrAGV07c1Gc&feature=youtu.be>

К.И. Шубакова

САРАЛАП ОҚЫТУ

Мақалада жаңартылған білім беру мазмұнында жұмыс істейтін, сондай-ақ дәстүрлі жүйе бойынша сыныптарда жұмыс істейтін мұғалімдердің мектеп тәжірибесіндегі оқытуды саралауға көңіл бөлінеді. Жұмыста «Саралап оқыту» вебинар материалы қолданылды, онда саралап оқытуды түсіну және оқу үдерісінде саралап оқытуды ұйымдастыруға көмектесетін тәсілдер сипатталған.

Түйінді сөздер: саралау, саралап оқыту, топтық жұмыс, тапсырмалар, өзбетіндік, қабілет

K.I. Shubakova

DIFFERENTIATED TEACHING

The article focuses on the differentiated teaching in teachers school practice who work in the content of the updated curriculum, and those who work in classes according to the traditional system. The material of the «Learning Differentiation» webinar has been used in the work, which describes the comprehension of differentiated teaching and methods that help organize differentiated teaching in the educational process.

Keywords: differentiation, differentiated teaching, group work, tasks, independence, ability

А.С. ИЛЬИН

*Федеральное государственное образовательное учреждение высшего образования
«Красноярский государственный педагогический университет им. В.П. Астафьева»
Красноярск, Российская Федерация
andrei_ilin_88@mail.ru*

СОДЕЙСТВИЕ ПЕДАГОГУ В ПРОЕКТИРОВАНИИ И ПРОВЕДЕНИИ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ С УЧЕТОМ ТРЕБОВАНИЙ ФЕДЕРАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО СТАНДАРТА НАЧАЛЬНОГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье представлен подход к содействию педагогу в проектировании и проведении учебных занятий с учетом требований федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования, раскрыты особенности педагогической стратегии «содействие», предложена технологическая карта учебного занятия, соответствующего требованиям ФГОС НОО.

Ключевые слова: федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, педагогическая стратегия, содействие, профессиональный стандарт, технологическая карта.

С 2011 года во всех образовательных организациях России вводятся федеральные государственные образовательные стандарты второго поколения в начальной школе. В этот период было разработано большое количество методических рекомендаций, подготовлены по программам повышения квалификации учителя, руководители и их заместители, практически во все школы поставлено оборудование в соответствии с требованиями стандарта. В каждой школе в соответствии с требованиями федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования (далее – ФГОС НОО) разработана основная образовательная программа, проводятся конференции по обобщению опыта работы школ по данному направлению. Но, как отмечают эксперты, первая волна ФГОС НОО прошла (имея в виду, что получили первых выпускников начальной школы, которые учились в условиях введения новых стандартов), а планируемых результатов в большинстве случаев так и не достигли [8]. Причин этого много, но одна из наиболее существенных – низкий уровень готовности педагогов к реализации ФГОС НОО.

Этот вывод подтверждается и масштабным международным исследованием компании «МакКинзи» о значимости влияния различных факторов на уровень образовательных результатов школьников. В данном исследовании было показано, что наиболее значительную роль в учебной успешности школьника играет не имеющееся в школе оборудование, не учебные пособия, не количество обучающихся в классах и т.п., а уровень квалификации педагога [2, с. 8–12]. Как следствие, при введении новшеств особое внимание необходимо уделять обеспечению готовности педагога к деятельности в новых условиях. Это явилось одной из причин разработки и апробации профессионального стандарта «Педагог (педагогическая деятельность в сфере дошкольного, начального общего, основного общего, среднего общего образования) (воспитатель, педагог)» (далее – профессиональный стандарт), проведения общероссийских исследований компетенций педагогов и других важных действий, связанных с повышением

результативности деятельности институтов, обеспечивающих подготовку, повышения квалификации, профессиональное развитие и рост педагогов [1, с. 118–120; 6]. В профессиональном стандарте в перечне обобщенных трудовых функций определено «проектирование и реализация образовательного процесса, направленного на достижение обучающимися целей основной образовательной программы». Для этого педагог должен владеть необходимыми трудовыми действиями, в частности «осуществлять планирование и проведение учебных занятий в соответствии с требованиями ФГОС, владеть методикой проектирования урока». Поэтому для обеспечения готовности педагога к качественной реализации ФГОС НОО необходимо, на наш взгляд, осуществлять содействие педагогу в проектировании и проведении учебных занятий.

Педагогическая стратегия «содействие» определяется В.И. Игнатовой «как особый вид педагогической деятельности, которая является осознанной совместной деятельностью, направленной на оказание помощи и поддержки обучающимся в их образовательной деятельности посредством учебного взаимодействия» [5, с. 14]. Педагогическое содействие связывается учеными с созданием специальных условий. Нами педагогическое содействие рассматривается как осознанная деятельность, направленная на оказание педагогу помощи и поддержки в его деятельности, взаимодействии. Содействие отражает обращенность к педагогу как активному субъекту собственного развития. Смысл содействия как педагогической стратегии заключается в выборе целесообразных педагогических действий и разработке адекватного комплекса условий, способов, методов, приемов, средств их реализации с целью оказания нерегламентированной поддержки педагогу при обеспечении его готовности к реализации ФГОС НОО. Таким образом, содействие – педагогическая стратегия, выраженная в сознательном участии преподавателя в делах педагога с целью поддержать его в профессиональной деятельности. Осуществляется она за счет совокупности последовательных действий – от критического осмысления состояния педагогической реальности к выбору вариантов ее преобразования далее к конкретизации образовательных целей и задач к разработке проекта, механизма его реализации к контролю коррекции действий и к оценке результатов. Последовательность перечисленных действий, отражает этапы реализации преподавателем стратегии «содействие» по решению проблемы обеспечения готовности педагога к реализации ФГОС НОО. При этом целеполагание аккумулирует в себе три этапа: аналитический (критическое осмысление состояния педагогической реальности и собственной профессиональной деятельности); альтернативного выбора (процесс принятия решения в результате тщательного обдумывания, анализа, оценки возможных вариантов преобразования педагогической реальности и собственной профессиональной деятельности для выбора наилучшего из них); этап формулирования стратегии (определение и конкретизация целей и задач), которые в совокупности можно определить как этап моделирования. Проектирование предполагает разработку проекта учебного занятия – отбор соответствующих форм, методов, приемов и средств реализации стратегии. Реализация – это воплощение стратегии посредством погружения педагога в пространство профессиональных проб с последующей коррекцией действий и оценкой результатов проделанной работы.

«Пробование» означает «открытое действие» в самой этой практике. Затем с помощью коллег осуществляется рефлексия: каким образом кто как действовал, как можно было бы действовать в меняющейся ситуации. Этот этап в обеспечении готовности педагога к реализации ФГОС НОО является важным, так как он указывает педагогу зону его ближайшего развития, задает открытость его

предстоящему профессиональному опыту, который он может исследовать относительно его актуальности и применимости для достижения своих целей. «Пробование» предполагает активность человека относительно предпринимаемого действия, которая носит специально демонстративный характер. Данное действие реализуется посредством проектирования и проведения учебных занятий с использованием комплекта аппаратно-программных средств для реализации ФГОС НОО с учетом открытой информационно-образовательной среды.

Основными позициями при проектировании учебного занятия являлись:

- ориентация на достижение ожидаемых результатов;
- организация педагогом образовательной деятельности на основе системно-деятельностного подхода;
- встроенность системы оценивания результатов образовательной деятельности в структуру учебного занятия;
- индивидуальный подход к обучающимся.

Проектирование учебного занятия, с одной стороны, является основной составляющей педагогической деятельности, с другой – не регламентировано нормативными документами. Технологический процесс подготовки учебного занятия современного типа по-прежнему базируется на известных каждому педагогу этапах реализации занятия, а именно определение цели и задач; отбор содержания учебного материала подбор методов и приемов обучения; определение форм организации деятельности обучающихся; подбор материала для домашней работы обучающихся; определение способов контроля; продумывание места, времени на учебном занятии для оценки деятельности обучающихся; подбор вопросов для подведения итогов учебного занятия. Однако теперь педагог на каждом этапе должен был критически относиться к подбору форм, методов работы, содержания, способов организации деятельности обучающихся, так как главная особенность заключается в изменении характера их деятельности. Таким образом, изменения в проектировании учебного занятия заключались в том, что педагог четко планировал содержание педагогического взаимодействия, т.е. детально прописывал свою деятельность и деятельность обучающихся. Причем, деятельность обучающихся была представлена в трех аспектах: познавательный, коммуникативный и регулятивный. Современной формой проектирования образовательной деятельности являлось составление технологической карты учебного занятия, которая была нами предложена с опорой на методические разработки А.В. Молоковой, Г.В. Раицкой (таблица 1) [4; 7].

Таблица 1 – Технологическая карта учебного занятия, соответствующего требованиям ФГОС НОО

Основные этапы организации учебной деятельности	Цель этапа	Содержание педагогического взаимодействия				Материально-техническое оснащение (использование комплекта аппаратно-программных средств)	
		Деятельность педагога	Деятельность обучающихся			Для педагога	Для обучающихся
			Познавательная (исследовательская)	Коммуникативная	Регулятивная		
1	2	3	4	5	6	7	8
Постановка учебных задач	Создание проблемной ситуации. Фиксация новой учебной задачи	Организовывает погружение в проблему, создает ситуацию разрыва	Пытаются решить задачу известным способом. фиксируют проблему	Слушают педагога. Строят понятные для собеседника высказывания	Принимают и сохраняют учебную цель и задачу		
Совместное исследование проблемы	Поиск решения учебной задачи	Организовывает устный коллективный анализ учебной задачи. Фиксирует выдвинутые обучающимися гипотезы, организует их обсуждение	Анализируют, доказывают, аргументируют свою точку зрения	Осознанно строят речевые высказывания, осуществляют рефлекссию своих действий	Исследуют условия учебной задачи, обсуждают способы решения		
Моделирование	Фиксация модели существенных отношений изучаемого объекта	Организует учебное взаимодействие обучающихся (группы) и обсуждение составленных моделей	Фиксируют в графические модели и буквенные формы выделенные связи и отношения	Воспринимают ответы	Принимают и сохраняют учебную цель и задачу		

Продолжение таблицы 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Конструирование нового способа действия	Построение ориентировочной основы нового способа действия	Организует учебное исследование для выделения понятия	Проводят коллективное исследование, конструируют новый способ действия, формируют понятия	Участвуют в обсуждении содержания материала	Принимают и сохраняют учебную цель и задачу. Осуществляют самоконтроль		
Переход к этапу решения частных задач	Первичный контроль за правильностью выполнения способа действия	Диагностическая работа (на входе), оценивает выполнение операций	Осуществляют работу по выполнению отдельных операций	Учатся формулировать собственное мнение и позицию	Осуществляют самоконтроль		
Применение общего способа действия для решения частных задач	Коррекция отработки способа	Организует коррекционную работу, практическую работу	Применяют новый способ. Отработка операций, в которых допущены ошибки	Строят рассуждения понятные для собеседника. Используют речь для регуляции своего действия	Самопроверка. Осуществляют пошаговый контроль по результату		
Контроль на этапе окончания учебной темы	Контроль	Диагностическая работа (на выходе), организация дифференцированной коррекционной работы, контрольно-оценивающая деятельность	Выполняют работу, анализируют, контролируют и оценивают результат	Рефлексия своих действий	Осуществляют пошаговый контроль по результату		

Проектирование учебных занятий с использованием технологической карты позволило продуктивно организовать образовательную деятельность, обеспечить формирование предметных метапредметных и личностных результатов обучающихся при освоении основной образовательной программы начального общего образования в соответствии с требованиями ФГОС НОО второго поколения, существенно сократить время на подготовку педагога к занятиям. Технологическая карта позволила видеть учебный материал целостно и системно, проектировать образовательную деятельность по освоению темы с учётом цели освоения учебного предмета, гибко использовать продуктивные приёмы и формы работы с обучающимися; согласовать действия педагога и обучающихся, организовать самостоятельную деятельность обучающихся, осуществлять интегративный контроль результатов образовательной деятельности.

Технологическая карта позволила педагогам:

- реализовать планируемые результаты ФГОС НОО;
- определить универсальные учебные действия, которые формируются в процессе изучения конкретной темы, всего учебного предмета;
- системно формировать у обучающихся универсальные учебные действия;
- осмыслить и спроектировать последовательность работы по освоению темы от цели до конечного результата;
- определить уровень раскрытия понятий на данном этапе и соотнести его с дальнейшим обучением;
- проектировать свою деятельность на четверть, полугодие, год посредством перехода от поурочного планирования к проектированию темы;
- определить возможности реализации межпредметных знаний (установить связи и зависимости между учебными предметами и результатами обучения);
- на практике реализовать метапредметные связи и обеспечить согласованные действия всех участников образовательной деятельности;
- выполнять диагностику достижения планируемых результатов обучающимися на каждом этапе освоения темы;
- решить организационно-методические проблемы (замещение уроков, выполнение учебного плана и т.п.);
- обеспечить повышение качества образования, так как образовательная деятельность по освоению темы (раздела) проектируется от цели до результата, используются продуктивные методы работы с информацией, организуется поэтапная самостоятельная учебная, интеллектуально-познавательная и рефлексивная деятельность обучающихся, обеспечиваются условия для применения знаний и умений в практической деятельности [3, с. 142–150].

Технологическая карта позволила администрации школы контролировать выполнение учебных программ и достижение планируемых результатов, а также осуществлять необходимую методическую помощь педагогам. С учетом технологической карты был разработан алгоритм проектирования учебного занятия с точки зрения требований ФГОС НОО:

- 1) четко определить и сформулировать тему учебного занятия;
- 2) определить место учебного занятия в учебном курсе;
- 3) определить ведущие понятия, на которые опирается данное учебное занятие (посмотреть на образовательную деятельность ретроспективно);
- 4) обозначить для себя ту часть учебного материала, которая будет использована в дальнейшем, иначе говоря, посмотреть на учебное занятие с позиции перспективы своей деятельности (перспективно);

5) определить и четко сформулировать для себя и отдельно для обучающихся целевую установку учебного занятия. Технологическое описание целей учебного занятия в виде планируемых результатов обучающихся являлось начальным этапом в осуществлении оценивания действий обучающихся на учебном занятии и рефлексии педагогом результативности проведенного занятия.

6) спланировать учебный материал. Как правило, при этом педагог ориентируется на определенную базовую образовательную технологию, методы, приемы обучения;

7) подобрать учебные задания, целью которых является:

- узнавание нового материала;
- воспроизведение;
- применение знаний в новой ситуации;
- применение знаний в незнакомой ситуации;
- творческий подход к знаниям.

8) составить три набора заданий:

- задания, подводящие обучающегося к воспроизведению материала;
- задания, способствующие осмыслению материала обучающимся;
- задания, способствующие закреплению материала обучающимся;

9) спроектировать образовательные результаты. Понять над какими конкретно умениями в настоящий момент необходимо работать обучающимся. Здесь необходимо четко представлять, какие универсальные учебные действия формируются на каждом этапе учебного занятия. При правильной организации деятельности обучающихся на занятии формировались: на этапе обсуждения темы учебного занятия – познавательные общеучебные, коммуникативные учебные действия на этапе согласования целей и задач – регулятивные, коммуникативные и т.д.

10) разработать структуру учебного занятия. Например, структура учебного занятия изучения нового материала имеет следующие этапы:

- мотивационно-целевой;
- процессуальный;
- рефлексивно-оценочный;

11) определить и подобрать комплект аппаратно-программных средств, необходимых для организации образовательной деятельности;

12) определить способ оценки результатов учебного занятия и рефлексии обучающимися хода занятия и результатов собственной деятельности;

13) спланировать контроль за деятельностью обучающихся на учебном занятии, для чего подумать: что контролировать, как контролировать, как использовать результаты контроля. При планировании контроля необходимо предусмотреть для обучающихся задание по рефлексии их деятельности, которое должно помогать им найти ответы на ряд вопросов: «Что сегодня делали? Для чего это необходимо? Каков главный результат? В чем состоит приращение знаний и умений по данной теме? Благодаря чему оно произошло? Какие остались вопросы по теме? и т.п.»;

14) разработать домашнее задание, ориентированное на создание обучающимися образовательных продуктов, объективирующих их личностные приращения как результат учебного занятия. При этом к домашнему заданию предъявлялись те же требования, что и к оценочным заданиям в ходе учебного занятия: оно должно быть комплексным, предоставлять возможность обучающимся по своему выбору выходить на разные уровни выполнения задания и представления результатов.

Содействие педагогу в проектировании и проведении учебных занятий позволило обеспечить его готовность к реализации ФГОС НОО в части планирования и достижения новых образовательных результатов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Аржаных Е.В. Оценка готовности российских педагогов к введению профессионального стандарта // Материалы ежегодной Международной научно-практической конференции «Тенденции развития образования: кто и как использует и оценивает образовательные стандарты. – М.: «Дело» РАИХиГС, 2018. – С. 117–124.
2. Барбер М., Муршед М. Как добиться стабильно высокого качества обучения в школах // Вопросы образования. – 2008. – № 3. – С. 7–60.
3. Ильин А.С. Педагогическое обеспечение готовности педагога к реализации федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Ильин Андрей Сергеевич. – Красноярск, 2018. – 268 с.
4. Молокова А.В. Особенности развития профессиональных компетенций учителя // Начальное образование. – 2016. – Т.4. № 4. –С. 12–19.
5. Педагогические стратегии становления личности в социокультурном образовательном пространстве: монография / под. общ. ред. д-ра пед. наук, проф. В.В. Игнатовой. – Красноярск: Изд-во СибГТУ, 2015. – 276 с.
6. Приказ Министерства труда и социальной защиты РФ от 18 октября 2013 г. № 544н «Об утверждении профессионального стандарта "Педагог (педагогическая деятельность в сфере дошкольного, начального общего, основного общего, среднего общего образования) (воспитатель, педагог)"» Режим доступа: <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70435556/#ixzz3OW3Ov8IG> (дата обращения 18.06.2019).
7. Реализация ФГОС НОО: опыт Красноярского края: сборник статей / сост. Г.В. Раицкая. Самара: Учебная литература: ИД «Федоров», 2011. – 160 с.
8. Российская школа: начало XXI века: коллективная монография / под редакцией Косарецкого С.Г., Фрумина И.Д. М.: Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Институт образования, 2019. 432 с.

А.С. Ильин

ЖАЛПЫ БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІҢ ФЕДЕРАЛДЫ МЕМЛЕКЕТТІК БІЛІМ БЕРУ СТАНДАРТЫНЫҢ ТАЛАПТАРЫН ЕСКЕРЕ ОТЫРЫП, ПЕДАГОГКЕ ОҚУ САБАҚТАРЫН ЖОБАЛАУ МЕН ӨТКІЗУГЕ ЖӘРДЕМДЕСУ

Мақалада жалпы бастауыш білім берудің федералды мемлекеттік білім беру стандартының талаптарын ескере отырып, оқу сабақтарын жобалау мен өткізуде педагогқа көмек көрсету тәсілі ұсынылған, «жәрдем» педагогикалық стратегиясының ерекшеліктері ашылған, ФМББС ЖББ талаптарына сәйкес келетін оқу сабағының технологиялық картасы ұсынылған.

Түйінді сөздер: федералды мемлекеттік білім беру стандарты, жалпы бастауыш білім беру, педагогикалық стратегия, жәрдемдесу, кәсіби стандарт, технологиялық карта

A.S. Ilyin

Assistance to the teacher in design and carrying out studies taking into account requirements of federal state educational standard of the primary general education

Approach to assistance to the teacher in design and carrying out studies taking into account requirements of federal state educational standard of the primary general education is presented in article, features of pedagogical strategy "assistance" are revealed, the flow chart of the educational occupation conforming to requirements of FGOS NOO is offered.

Keywords: federal state educational standard of the primary general education, pedagogical strategy, assistance, professional standard, flow chart.

G. KHAIRULLINA¹, J. ZENGİN²

¹ *Brach of «NCPD «Orleu» Teachers Professional Development Institute,
Karaganda, Kazakhstan*
hairulina.g@orleu-edu.kz

² *ESL Teacher at Özel Antalya College, Turkey*
janetta78@mail.ru

STUDENTS MOTIVATION DEFICIT AND EFFECTIVE WAYS TO RAISE IT

The article deals with the issue of students motivation decreasing which influences on students learning results. The article considers the reasons of decreasing level of motivation among students and suggests the effective ways to raise it.

Keywords: motivation, level of motivation, deficit, incentive, encouragement, awake interest in learning, distractors

«Increasing students' motivation isn't always easy, and it's important to remember that we can't always know what's going in their personal lives».

By Lilian Chifley, Business Adviser, Professional Content Writer

Nowadays in Kazakhstan the system of education is being changed and in the focus of the updated curriculum is raising student motivation. In teaching practice motivating students to be desirous to academic success, to boost their interest in learning is found to be one of the crucial part. Eventually, even advanced technologies won't work successfully if the students themselves aren't motivated to seek for success. Some students are reluctant to learning, therefore teachers are seeking for the ways to involve students into active learning. Motivation is the engine of students success.

Different scientists define motivation differently, Gardner (2006) claims that «motivation is a very complex phenomenon with many facets [6,p241] thus; it is not possible to give a simple definition» [6,p.242]. Behaviorist Brown [4,p159] from his scientific approach, defines motivation as the anticipation of prize or reward. Nevertheless, the cognitivists call motivation as «being more related to the learner's decisions» [4, p.160]. The constructivists emphasize motivation as on the individual and social interaction. They claim that the student and the classroom environment should be at the focus in forming the concept of motivation. Eccles, Wigfield, Ryan and Deci regard the motivation as the study of action, it means that being motivated as taking action to perform an activity. Even though, these scientists consider motivation differently, all of them come to conclusion that motivation is based on personal desire to implement a need. A need is considered as something to get a reward.

Teachers role in students motivation is essential, they can motivate as well as demotivate. In learning foreign languages motivation plays a major role. According to Brown's point of view without appropriate motivation it is very difficult for students to learn foreign languages [4,p.161]. And Gardner claims that the students level of motivation is directly proportional to their level of success [6,p143]. It means that if the students are highly motivated they are successful and are fully engaged in all classroom activities. Keblawi notes that motivation levels are quite different for everyone. Motivation varies from one individual to the other. All teachers and learners must be aware of this.

For example, in Kazakhstan, most students learn foreign languages to get better education in abroad. It is a great motivation. When we say about motivation we take into

consideration intrinsic and extrinsic motivation. Students are not be able to work without being motivated. Some students learn because they are motivated by some reward and some of them learn because of internal desire to do something for their own benefit. Which is more effective extrinsic or intrinsic motivation? Of course, intrinsic, because without inner desire won't be any progress [1,p.1152]. Teachers should do their best to awake students intrinsic motivation, when students learn because of their internal necessity the process of learning becomes much more productive.

Scientists investigate what influences on students' motivation and learning English. They make researches on the role of teachers activity in raising students' motivation and learning in natural classroom environment. According to the investigation students have been highly motivated and have shown great interests in learning English; nevertheless, the level of learning was not so highly assessed as it has been expected to be [7,p.324]. Moreover, some students in almost every class have showed very low level of motivation. The teachers were believed to apply a great variety of motivational strategies, including independent-support and controlling styles. According to the investigation it didn't work successfully.

Let's examine what the main reason of the issue is.

1. The first reason of students low motivation is personal students peculiarities when students have some difficulties in studying. It is out of teacher's power to change the situation, but maybe special approaches will make situation better [10,p.133]. Maybe students have family problems at home. The main reason of students being unmotivated is students incapability to cope with the task successfully, because they have limited academic and cognitive skills. And how should the teacher deal with this problem? Firstly, he/she gather evidence about students academic progress by conducting quizzes, interviews, tests and examination works. Having found out the level of students academic progress or failure, the teacher:

- adapts the content responding to students needs;
- revises the material which previously has been presented;
- maintains the objectives of the running day's lesson;
- splits new material into small, achievable small steps;
- during the lesson supplies acceptable explanations, including 'talk-alouds' and 'think-alouds' and detailed instructions for all materials being presented;
- regularly monitors student comprehension by asking frequent questions and eliciting group responses.
- regularly provides constructive feedback and makes corrections in students learning;
- gives students the chance to engage in practice activities delivered during the whole lesson;
- makes sure that students have appropriate support (fair and specific instructions).

2. The second reason why students become unmotivated is that classroom instructions do not provide students full engagement [13,p.390]. The students become distracted because the classroom instructions and activities do not sufficiently boost students attention. In classroom environment, students can select to react to a variety of watching the teacher, communicating with peers, looking out the window at what is happening outside. Actually, classroom instruction must always attract students attention with alternative sources of support [12,p.774].

Researchers point out to the two ways that the teachers can increase the student's motivation by decreasing distracting fillip, and/or by increasing the boosting power of academic activities [9,p.132].

The suggested ideas to improve motivation by reducing distractors:

- teachers takes a seat near a student who is easily distracted by his/her peers or other surrounding factors in a space where the student is most likely to stay concentrated

on instructional content. The teacher in a classroom has an 'action zone', which provides a teacher an opportunity to keep an eye on more a distractible student somewhere within that zone;

- create classroom activities which require low-distraction;
- set up a study space in the corner of the room for students who are easily distracted during independent seatwork, this way the teacher can be more focused on students who have difficulties with concentration on independent work;

- reduce student Access to electronic devices and other potential distracting objects. The teacher beforehand identifies some personal students properties that can cause the potential to distract students from classroom activities. The teacher either completely prohibits using these distractors at any point during the lesson or reduces their applying at the lesson.

- use more effective warm-up activities which will boost students interest from the very beginning of the lesson, adjusting students for further classroom activities. As a rule, the teacher gives students warm-up activities to work on as soon as they enter the classroom. The main idea of this strategy is to draw students' attention to the theme of the lesson with academically appropriate activities. Actually, warm-up activities should be engaging students for further participation. If the warm-up activity is being organized properly, students will be highly motivated for active participation without being stressed.

3. The students are unmotivated because they are not successful in getting a reward for doing the assignment they have been suggested

All students need different kind of reward to boost their interest to work more effectively applying more effort. It is believed that using extrinsic reward can cause encouraging low-motivated students to become more involved in completing all classroom activities more successfully[11,p126]. Students are expected to make their effort into achieving academic progress to earn some reinforcement from teachers, and in turn students will experience reinforces as getting better marks, being accepted by their classmates, getting approval from the teachers, peers and parents. While the student takes pleasure of the natural reinforcers benefits, the teacher can remove using programmed support or rewards.

In order to identify if a students need any reward, teachers are not recommended to use reward programs with all students in the same quantity, they should recognize only those who have difficulties in showing academic progress. For highly-motivated learners the amount of praise should be different in quality and quantity. Otherwise, they will be overpraised and their motivation will be descended. While stimulus can be a good way to raise the academic motivation of a low-motivated learner, they are not likely to be of an advantage for a student who is already making enough effort to perform better results in school.

In order to create comfortable learning environment for all level students teachers should adjust rewards to suit any student's current academic skills [5,p.555]. During the lessons teachers should supply some praise, using verbal and non-verbal tools. It will cause avoiding 'punishing' students for slow performance academic skills. When students are aware of their being not misjudged they will become more motivated and they are not afraid of sounding their thoughts.

While students are moving to demonstration better results and reach acceptable rates of accuracy and fluency, teachers should change the rate of reward making it higher than the previous one.

Students should understand that his active participation will be highly appreciated. In this case the teacher should praise fairly in specific terms when the student is involved in the desired manner [2,p237]. The teacher is suggested to use verbal praise statements at

a ratio sufficient to spark students motivation and lead the student towards achieving learning objectives.

The teacher is considered to establish a reward system to motivate an individual student by using these recommendations:

A. Identify the main students learning style. The teacher writes a definition of the undesired student behavior to be decreased or the desired behavior to be increased as a result of the reward program.

B. Recognize success criteria. The teacher identifies the least acceptable rate for student success in learner's style, which may include information about time intervals, cumulative frequency, and/or percentage of compliance.

C. Choose Student stimulus. The teacher matches stimulus to raise student motivation.

4. Students are unmotivated because they are not confident that he or she can do the assigned work

When getting the task student is not sure if he will be able to cope with the task successfully, he is not sure in the effectiveness of his/her knowledge. This leads to reducing the student's motivation to apply his or her best effort[3,p.92-93]. As a result students often ignore their academic performance by engaging in negative self-talk about their abilities and by making faulty attributions to explain poor academic performance

According to the investigation students who believe that they have the ability to complete a particular academic task (self-efficacy) do better and have higher levels of motivation [6,p.263].

When the teacher identifies the level of students motivation, he/she will be thinking how to realize the idea of raising students motivation, seeking for effective ways of implementing these goals.

The first thing the teacher should take into consideration is awaking interest into the subject, find the teacher's methods un-engaging or be distracted by external forces. It may even come to light that a student who appeared unmotivated actually has difficulty learning and is need of special attention, because students who are not motivated cannot be involved effectively. They won't maintain information, they won't be able to absorb knowledge productively and some of them will even become troublesome.

Let's get acquainted with some effective ways to encourage the students get excited about learning:

1. Students need to be encouraged

All students wait for teacher's approval and positive support, and are more likely to be enthusiastic about learning if they feel their work is recognized and appreciated. You should encourage open communication and free thinking with your students to make them feel important, as a part of educational process. When students see teacher's being enthusiastic, they become more enthusiastic too. Teachers should give students know if they are a part of learning community, students should recognize their own contribution into doing the task. Creative classroom environment leads to creating a friendly place where students feel heard and respected, they will be more eager to learn [7,p317-318].

2. Providing students full engagement

It is very important to challenge students by more responsibility for their own knowledge providing them full engagement. One way to encourage students and teach them responsibility is to get them involved in the classroom. Make participating fun by giving each student a job to do[8,p313]. Give students the responsibility of tidying up or decorating the classroom. Assign a student to erase the blackboard or pass out materials. If you are going over a reading in class, ask students to take turns reading sections out loud. Make students work in groups and assign each a task or role. Giving students a sense of ownership allows them to feel accomplished and encourages active participation in class.

3. Using teacher's creativity

Using creative approaches escaping monotony by changing around the structure of classroom atmosphere. Teaching through games activities and discussions instead of lectures, encourage students to debate and enrich the subject matter with visual aids, like colorful charts, diagrams and videos. If teacher shows a video effectively illustrating a topic or theme of the lesson. Using TPR will boost students interest in learning raising students motivation. Making lessons attractive using posters, models, student projects and seasonal themes to decorate the classroom creating a warm, stimulating environment will never make the lesson boring.

For making the lesson entertaining teachers should encourage students to participate in all classroom activities moving around the room. Students don't like to sit at the desks all lesson long, sitting at the desks makes classes a bit dull for some students.

5. Drawing Connections to Real Life

Students will be more motivated if the lessons are organized in connection to real life. Students will be more functionally literate if they feel that the knowledge they get is relevant to real life. The student should be aware of the things they're learning is important, otherwise they won't want to learn, so it's important to demonstrate how the subject relates to them. If you're teaching algebra, take some time to research how it is utilized practically for example, in engineering and share your findings with your students. Students will be motivated if they are amazed by telling them that they may use it in their career[11,p.126]. Showing them that a subject is used everyday by «real» people gives it new importance. They may never be excited about physics but if they see how they apply their knowledge in real life, they will be more motivated to learn more productively.

6. Teacher's role in raising students motivation

The teacher should become a role model for raising student interest, delivering the presentations with energy and enthusiasm. If the teacher displays his/her motivation, his/her passion motivates the students. If the teacher makes the lesson fascinating, showing why the material he/she provides awakes students interest.

The teacher should show interest to know the students better. For successful teachers getting to know the students is more essential than just memorizing their names. For students it is important to know that their teacher has an actual interest in them and caters for them and their favorable outcome. When students feel appreciated it creates a safe learning environment and motivates them to work harder, as they want to get praise and good feedback from someone they feel knows and respects them as individuals.

This way the teacher will be able to better fit the instruction to the students' concerns and needs, and teacher's personal interest in his/her students will inspire students personal loyalty to the teacher. If students see that their teacher show real belief in the abilities they will feel more confident and will demonstrate better results.

In order to spark students interest in learning teachers use lots of examples to show why the material is useful before they want to study it further. It is teacher's responsibility to make lesson fun, when students not just learn, but play games learning. Using a variety of student-active teaching activities will engage students in the material and will give them opportunities to achieve learning objectives more effectively.

7. Involving students into discovery

Actually all students are curious by nature, they like to discover new information. So teaching by discovery promotes students finding the information through a problem solving and discovering the underlying principle on their own. If the students see the results of the their discovery they will be satisfied with their learning and will be highly motivated for the further research work.

8. Working in groups

When students work together in groups they feel more safe and protected. Even inhibited students show better results when they work in groups. While not all students will

jump at the chance to work in groups, many will find it fun to try to solve problems, do experiments, and work on projects with other students. The social interaction can get them excited about things in the classroom and students can motivate one another to reach a goal. Teachers need to ensure that groups are balanced and fair, however, so that some students aren't doing more work than others.

Cooperative learning activities are particularly effective as they also provide positive social pressure.

9. Adequate assessment.

For students motivation appropriate testing and assessment is extremely essential, because if students are assessed unfairly they feel stressed and unmotivated. The test tasks should be appropriate to students level and age peculiarities. The test content should be relevant to the content of the lessons provided. Fair formative assessment can support students in order to identify students gaps and level of achievement. Formative assessment will give students possibility to feel more confident and less stressed. Teachers should be constructive in criticism. Negative comments should relevant to particular performances, not the performer. Teachers should provide constructive feedback on students' work, stress opportunities to improve, seek for ways to trigger ascent, and avoid dividing students into successful and losers.

Give students as much control over their own education as possible. Let students choose paper and project topics that interest them. Assess them in a variety of ways (tests, papers, projects, presentations, etc.) to give students more control over how they show their understanding to you. Give students options for how these assignments are weighted.

In conclusion, I would like to point out that without being motivated, there is no any achievement. Motivation boosts the progress. In order to keep all students motivated, students organize the lessons so that students with different preferences and abilities will get time concentrated on the things they like best. This will lead students to staying engaged and pay attention. Teachers should create favorable conditions for raising students motivation. Good attitude will cause progress and raising students motivation. Students should be treated with respect, this way they will be highly motivated.

LITERATURE:

1. Burns, M.K., VanDerHeyden, A.M., & Boice, C.H. (2008). Best practices in intensive academic interventions. In A. Thomas & J. Grimes (Eds.), *Best practices in school psychology V* (pp.1151-1162). Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
2. Beyda, S.D., Zentall, S.S., & Ferko, D.J.K. (2002). The relationship between teacher practices and the task-appropriate and social behavior of students with behavioral disorders. *Behavioral Disorders*, 27, 236-255.
3. Billington, E., & DiTommaso, N.M. (2003). Demonstrations and applications of the matching law in education. *Journal of Behavioral Education*, 12, 91-104.
4. Brown, H. (2000). *Principles of language learning and teaching*. New Jersey: Prentice Hall.
5. Daly, E.J., Witt, J. C., Martens, B.K., & Dool, E.J. (1997). A model for conducting a functional analysis of academic performance problems. *School Psychology Review*, 26, 554-574. 'How RTI Works' Series © 2011 Jim Wright www.interventioncentral.org 4
6. Gettinger, M., & Seibert, J.K. (2002). Best practices in increasing academic learning time. Rosenshine, B. (1995). *Advances in research on instruction*. The Journal of Educational Research, 88, 262-288.

7. Kern, L., Bambara, L., & Fogt, J. (2002). Class-wide curricular modifications to improve the behavior of students with emotional or behavioral disorders. *Behavioral Disorders*, 27, 317-326.
8. Linnenbrink, E.A., & Pintrich, P.R. (2002). Motivation as an enabler for academic success. *School Psychology Review*, 31, 313-327.
9. Miller, K.A., Gunter, P.L., Venn, M.J., Hummel, J., & Wiley, L.P. (2003). Effects of curricular and materials modifications on academic performance and task engagement of three students with emotional or behavioral disorders. *Behavioral Disorder*, 28, 130-149.
10. Rosenshine, B., Meister, C., & Chapman, S. (1996). Teaching students to generate questions: A review of the intervention studies. *Review of Educational Research*, 66, 181-221.
11. Rupley, W.H., Blair, T.R., & Nichols, W.D. (2009). Effective reading instruction for struggling readers: The role of direct/explicit teaching. *Reading & Writing Quarterly*, 25:125–138.
12. Thomas (Ed.), *Best practices in school psychology IV: Volume I* (4th ed., pp. 773-787). Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
13. Skinner, C.H., Pappas, D.N., & Davis, K.A. (2005). Enhancing academic engagement: Providing opportunities for responding and influencing students to choose to respond. *Psychology in the Schools*, 42, 389-403.

Г. Хайруллина, Ж. Зенгин

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЫНТАСЫНЫҢ ТӨМЕНДЕУІ ЖӘНЕ ОНЫ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Мақаланың өзектілігі қазіргі уақытта оқушылардың оқу іс-әрекетінің тиімділігіне әсер ететін уәж деңгейінің төмендеуіне арналады. Мақалада оқушылардың уәж деңгейлерінің төмендеу себептері қарастырылып, оны арттырудың тиімді жолдары ұсынылады.

Түйін сөздер: уәж, уәж деңгейі, тапшылық, ынталандыру, көтермелеу, оқуға деген қызығушылықты ояту, дистракторлар.

Г. Хайруллина, Ж. Зенгин

ОТСУТСТВИЕ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ И ЭФФЕКТИВНЫЕ ПУТИ ЕЕ ПОВЫШЕНИЯ

Актуальность статьи обусловлена тем, что в настоящее время наблюдается у учащихся снижение уровня мотивации, что сказывается на результативности учебной деятельности. В статье рассмотрены причины снижения уровня мотивации у учащихся и предлагаются эффективные пути её повышения.

Ключевые слова: мотивация, уровень мотивации, дефицит, стимул, поощрение, вызвать интерес к обучению, дистракторы.

М.Б. АЙТКЕНОВА¹, Ж.Б. САҚАУОВА²

¹«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты,

Қарағанды қ., Қазақстан

aytkenova_m@mail.ru,

²О. Жұмабеков атындағы ЖББОМ, Қарағанды обл., Қазақстан

zhuldyz.bolatovna@bk.ru

ЖАҢА ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІНЕ КӨШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Мақалада қазақ тілінің латын әліпбиіне көшу мәселесі қозғалады. Автор қазақ тілінің әліпби жүйесінің бірнеше тарихи кезеңдеріне тоқталады. Латын әліпбиіне көшудің тиімді жақтарын ғалымдардың дәлелдерімен негіздеп, латын графикасына көшудің мемлекеттік, қоғамдық, әлеуметтік маңызын атайды.

Бүгінгі таңда латын әліпбиіне көшудің қарқынды жұмысына орай жасалған «Өрлеу» БАҰО» АҚ қазақ тілі әліпбиін латын қарпіне көшіруге байланысты 2018-2020 жж. арналған кезеңдік іс-шаралар жоспарын жүзеге асыруда филиалдың қосқан үлесі сипатталады.

Түйінді сөздер: латын графикасы, тіл мәселесі, қазақ зиялылары, тарихи кезеңдер, іс-шаралар.

Өткен тәжірибеден кемел болашаққа жоспар жасалып, бағыт-бағдар құрылады. Соның бірі әрі бірегейі – тіл мәселесі. Ұлы Дала елінің тарихына көз жүгіртсек, бірінші тұғыры байлық – жер, екіншісі – тіл, үшіншісі – мемлекет және оның тарихы болуы керектігі айқындалады. Қазақ тіл білімінің, әліпбиінің негізін салған бірегей ғалым Ахмет Байтұрсынұлы айтып кеткендей, «Ұлттың сақталуына да, жоғалуына да себеп болатын нәрсенің ең қуаттысы – тілі», - деген [1; 272]. «Біздің заманымыз – жазу заманы: жазумен сөйлесу ауызбен сөйлесуден артық дәрежеге жеткен заман. Сондықтан сөйлей білу қандай керек болса, жаза білу керектігі одан да артық», - деген болатын [1; 141]. Бұл – ХХ ғасырдың басындағы қоғамдағы коммуникациялық процестерді зерделеуден туған ой болатын. Қазір де өзектілігін жоймаған мәселе бұл. Олай деуге Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласындағы 2025 жылдан бастап латын әліпбиіне көшуге кірісу керектігі және болашақта барлық саладағы іс-қағаздар мен оқулықтар да осы қаріппен жазылуы тиіс екені негіз болады. Онда қазақ әліпбиін кириллицадан латын графикасына көшіруге арналған бағдарламалық тапсырмаға сәйкес қазақ тілін латын графикасына кезең-кезеңмен көшірудің ғылыми-ұйымдастырушылық міндеттері қарастырылады [2].

Ғасырлар қойнауына үңілсек, халқымыз бірнеше жазу тілін пайдаланған. Сонау тастағы таңба, жазулардан бастап, XIV ғасырдағы түркілердің бір бұтағы қыпшақтардың «Кодекс Куманикус» кітабындағы тілін басқа елдерге мән-мағынасын жеткізу мақсатында латын графикасына негіздеп жазған екен. Ол жәдігер қазіргі уақытта Италияның Венеция қаласы «әулие Марк» шіркеуінің кітапханасында сақтаулы екен. Демек, латын графикасы таңсық дүние емес. Біздің елде ХХ ғасырдың 20-жылдары қазақ зиялылары латын әліпбиіне көшу мәселесін көтерді. Қазақ тілінің табиғатына сай әліпби үлгісін жасап, қолданысқа енгізді. 1929 жылғы 7 тамызда КСРО Орталық Атқару Комитеті мен КСРО Халық Комиссарлары Кеңесінің

Президиумы латындандырылған жаңа әліпби – «Біртұтас түркі алфавитін» енгізу туралы қаулы қабылдады. Латын әліпбиінің негізінде жасалған жазу үлгісі 1929 жылдан 1940 жылға дейін қолданылып, кейін кириллицаға ауыстырылды. 1940 жылғы 13 қарашада «Қазақ жазуын латындандырылған әліпбиден орыс графикасы негізіндегі жаңа әліпбиге көшіру туралы» заң қабылданды. Біздің қазіргі кирилл әліпбиіндегі қазақ тілі – Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі, сонымен қатар Ресей, Өзбекстан, Қытай, Моңғолия және т.б. елдерде тұратын қазақтардың ана тілі. Қазақ тілі түркі тілдерінің қыпшақ тобына, соның ішінде, қарақалпақ, ноғай, қарашай тілдерімен бірге қыпшақ-ноғай тармағына жатады. Сонымен қатар қырғыз, татар, башқұрт, қарашай-балқар, қырым, құмық тілдеріне жақын. Қазақ жазуы бірнеше рет өзгеріске ұшырады. Жазу тарихында қазақ тілінің әліпби жүйесі бірнеше тарихи кезеңдерді басынан өткізіп, ұлттық әліпби деңгейіне жетті. 1929 жылға дейін Қазақстанда араб жазуы пайдаланылды. XX ғасырдың басында Ахмет Байтұрсынұлы ұсынысымен қазақ фонетикасының ерекшеліктері ескеріліп жасалған, араб графикасына негізделген «төте жазу» пайдаланылды. 1929-40 жылдар аралығында латын графикасына негізделген әліпбиді жазу жүйесіне енгізіп, 1940 жылдан бері қарай кирилл графикасы әліпбиін қолданып келеді. Мысалы, айта кетсек, қазақ тілі үшін әр кезеңдерде және әр аймақтарда келесі жүйелер Қазақстан Республикасында кирилл жазуы негізінде, ресми түрде Қазақстанның бүкіл жерінде және Моңғолияның Баян-Өлгей аймағында пайдаланылған. Тағы да көршілес Қырғызстан, Ресей, Түркіменстан және Өзбекстан елдерін бірыңғай мекендеген қазақ жұрты пайдаланады, сонымен бірге басқа ыдыраған КСРО республикаларында да пайдаланылады. Сонымен қатар Түркия, Германия, АҚШ, т.б. батыс елдерінде қазақ диаспорасы әртүрлі қалыпты емес латын жазуын пайдаланады. Осылайша, қазақ тілінің әліпбиін өзгерту тарихы негізінен нақты саяси себептермен айқындалып келді. Латын әліпбиіне көшкенімізбен, оны қолдану мерзімі ұзақ болмағаны тарихтан тағы белгілі. Бұл – кешегі кеңестік идеологияның салдары, түркітөктес ұлттардың түбі бір түркі екенін, тамырын тереңге жайған түбегейлі тарихы мен мәдениеті бар елдер екенін ұмыттыру үшін жасалған саясаттың айла-шарғысы болатын.

Латын әліпбиіне көшу мәселесі өткен ғасырдың 90-жылдары көтерілді де тез басылып қалды. Тілші ғалымдар латын әліпбиіне көшудің тиімді жақтарын жан-жақты дәлелдеді. Солардың бастылары:

- шет елдердегі (Қытай, Моңғолия, Түркия т.б.) қазақтармен мәдени, рухани байланысты нығайту үшін қажет;
- қазақ тілінің төл дыбыстарын таңбалауда ұтымды мүмкіндіктер туады, ол өз кезегінде тіл үйренушілерге жеңілдіктер береді;
- қазақ тілінің әуезділігі, орфоэпиялық заңдылығы қалпына келеді;
- түркі төктес мемлекеттердің интеграциялану үрдісіне оң ықпал етеді;
- ағылшын тілін меңгеру оңайлана түседі;

Кеңес заманында жазылған, қазіргі заманға қажетсіз дүниелерден арылу үшін қажетті рухани жәдігерлерді елеп-екшеп алуға мүмкіндік туады [3].

Еліміздің латын әліпбиіне көшуі – ұлт үшін жасалған маңызды қадамдардың бірі. Қазір адамзат баласы XXI ғасырға аяқ басып отыр. Жазудың маңызы бұрынғыдан бірнеше есе өскен заман. Сондықтан әлемдегі елдердің басым бөлігі, соның ішінде, туыстас түркі халықтары қолданатын латын әліпбиіне көшу – жаһандану дәуіріндегі рухани жаңғырудың алғашқы да маңызды сатысы болмақ [4].

Латын әліпбиі барлық тілдерге ортақ. Өйткені латын тілі тек жазуда ғана қолданылады. Сондықтан оны ағылшын да, француз да, неміс те, италияндық та, өзбек пен түріктер де пайдаланады. Латын әліпбиі медицинада, ғылым мен техникада, компьютер тілі ретінде кеңінен қолданылады. Сондықтан латын графикасына негізделген қазақ жазуын жасау – заман талабы, уақыт сұранысы. Бұқаралық ақпарат деректеріне сүйенсек, бүгінде әлемнің 70% елдері латын жазуы

арқылы білімді игеріп, ғылыми зерттеулермен танысуда. Бұл дегеніміз – білім, ғылым, саясат пен техника, мәдениет пен өнер, спорт т.б. қатысты жазбаша ақпараттың барлығы дерлік латын графикасымен беріледі, қоғамдық өмірдегі жаңалықтардың басым бөлігі осы графиканың негізінде таралады дегенді білдіреді. Латын графикасының орфографиялық жұмыстар бағыты бойынша <https://www.qazlatyn.kz> сайтында қажет ақпараттар ұсынылған. Аталған сайттың басты мәзірінде жаңалықтар, жобалар, конвертер, Латын әліпбиі, кітапхана, байланыс орналасқан. «Латын әліпбиі» бетіндегі «Қазақ әліпбиі», «Емле ережелері» бойынша мәліметтер, емле ережелері кең көлемде ұсынылған.

Жаратылысынан жаны таза, намысқой, сөзге шебер, бір ауыз сөздің қадіріне жете білген ата-бабаларымыздың бүгінгі ұрпағы қандай болуы керек?! Өз елінің баға жетпес мұрасы, төлқұжаты, ұлттық мәдениетінің коды – ана тілін, яғни қазақ тілін жетік білетін, оның сан түрлі қыры мен сырына бойлай алатын тілдің жанашыры, жазу-сызуға сауатты, жетік тұлғасы атануы – үлкен борыш. Сөйлеу мен жазуды айқындап, ойды кемеліне келтіріп, ортақ жетістікке айналуының негізгі көрсеткіші – жазу. Мәдениет те, әдебиет те – жазу арқылы дамитын ғылымның басты тетігі.

Әліпби ауыстыру – ана тілімізді басқа тілге (латын тіліне) алмастыру емес, тілімізді түлетіп, қоғам сұранысына сай ету, қолданыс аясын арттырып, осы заманғы ғылыми-техникалық тұрғыдан дамуға икемді тіл ету, тіліміз халықаралық сипат алады. Туыстас түркі тілдерімен қарым-қатынасты нығайту, заманауи техника тілін меңгеру үшін латын әліпбиін таңдауымыздың түпкілікті себебі – осы.

Тіл табиғатын сақтап, даму заңдылығын бірізді етіп, тілдің табиғи заңдылығына негіздеп, фонетикалық жүйесін реттеп, орфография қалыпқа келтіріледі. Мектеп қабырғасындағы кейбір теориялық ережелерді заңдастыру, қалыптастыру қажеті артады.

Латын әліпбиіне көшу – рухани жаңғыру кезінде ең алдымен, ұлттық тілдің табиғатын, тазалығын сақтау, қазақтың дыбыстық жүйесін сол қалпында таңбалап бере алатын графиканы енгізу, ұлттық жазу мен тілдік қорды сақтап қалу. Жаңа әліпби бүгінде саны екі жүз миллионнан асатын түркі тектестердің басын қосатын фактор. Қазақ тілінің халықаралық деңгейге көтерілуіне мүмкіндік береді, әлемдік ақпарат кеңістігіне кіруге тиімді болады. Осының барлығы, елдігіміздің тұғырлы болуы мен ұлттық құндылықтарын сақтауға, рухани болмысының жандануы мен жаңғыруына тамаша жағдай туғызады.

Тұңғыш Президент Н.Назарбаев 2017 жылы латын әрпіндегі қазақ әліпбиінің жобасын әзірлеуді ұсынды, үкіметке қазақ тілін латын әліпбиіне көшірудің нақты кестесін жасауды тапсырды. Ал 2018 жылдан бастап жаңа әліпбиді үйрететін мамандарды және орта мектептерге арналған оқулықтарды дайындау жоспарланды. Осыған орай, бүгінгі таңда латын әліпбиіне көшудің қызу қарқынды жұмысы басталып та кетті. Республикалық, облыстық, қалалық, тіпті шағын аудандарда ұйымдастырушылық, ғылыми және өзге де түрлі іс-шаралар өтіп жатыр. Республика көлемінде өтіп жатқан конференциялар мен дөңгелек үстелдерде филолог ғалымдардың қатысуымен латын әліпбиіне көшудің тарихи, әлеуметтік, тілтанымдық негіздері жан-жақты талқылануда. Халықтың пікірін білу мақсатында түрлі зерттеулер жасалды. Латын графикасына оқытушылар мен оқулықтарды әзірлеу, оқу орындарында оқыту, сауаттылық деңгейін көтеру, қазақстандық білім беру саласы әлемдік білім беру мен заманауи кеңістіктегі артықшылықтарға жетіп, даму жылдамдығына ие болды.

«Өрлеу» БАҰО» АҚ қазақ тілі әліпбиін латын қарпіне көшіруге байланысты 2018-2020 жж. арналған кезеңдік іс-шаралар жоспарын құрды. Осы жоспарға сәйкес «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалдары Нұр-Сұлтан қаласы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты, Ақмола облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты және Қарағанды

облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты бірлескен түрде «Латын әліпбиі – ұлттық бірегейлік пен рухани жаңғырудың негізі» аймақтық ойталқы (28.11.2018, Қарағанды филиалы), «Латын әліпбиіне көшу – рухани құндылықтар бастауы» тақырыбында аймақтық вебинар (21.11.2018 Қарағанды филиалы), «Латын әліпбиі және жазу сауаттылығы» тақырыбында (08.02.2019 Нұр-Сұлтан филиалы) әдістемелік көпір өткізді. Осы аталған іс-шараларда латын әліпбиіне көшу жағдайында жазу сауаттылығын дамытуда туындаған өзекті мәселелер талқыланып, әдістемелік ұсынымдар жүзеге асырылды. Жаңа әліпби негізінде жазу сауаттылығын қалыптастыру жолдарына қатысты Қарағанды филиалында өткен осындай талқылаулар мен шараларға Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ-дің филология факультетінің профессорлық-оқытушылық құрамы, Қарағанды облысының тілдерді дамыту басқармасының мамандары, филиал тренерлері мен бөлім қызметкерлері белсене қатысты. Олар – Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университетінің филология факультетінің қазақ тіл білімі кафедрасының доценті, ф.ғ.д., профессор Адилова Алмагуль Советовна, Турсунова Мархаба Ахметкалиевна, аталған университеттің филология факультетінің қазақ тіл білімі кафедрасының доценті, ф.ғ.к., Қалиев Бектұрсын Аманқұлұлы, университеттің қазақ тіл білімі кафедрасының доценті, ф.ғ.к. және Қарағанды облысының тілдерді дамыту жөніндегі басқармасы жанындағы «Ресурстық тіл орталығының» Латын графикасына көшу бойынша оқыту және әдістеме бөлімінің меңгерушісі – Жаканова Жупар Рыскуловна. Осындай ынтымақтастықтың нәтижесінің тағы бір мысалы, Е.А.Букетов атындағы ҚарМУ оқытушылары М.А. Тұрсынова мен З.Н. Жуынтаева авторлығымен «Өрлеу. Үздіксіз білім жаршысы – Өрлеу. Вести непрерывного образования» (№4 (23), 2018) институттың республикалық ғылыми-әдістемелік ақпараттық журналында «Жаңа қазақ жазуы және орфографиялық мәселелер» атты мақала жарық көрді.

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ қазақ тілі мұғалімдерінің құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған жұмыстар жалғасын табуда. Қарағандылық «Өрлеу» тренерлері «Қазақ тілі әліпбиін латын графикасына көшіру жағдайында педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың кәсіби құзыреттілігін дамыту» білім беру бағдарламасының контентін дайындауға атсалысты. Бағдарлама аралас оқыту («Blended learning») форматында жүзеге асырылатын болады. Білім беру үдерісін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу кафедрасының аға оқытушылары білім беру бағдарламасының теориялық, бейне және таныстырылым материалдарын дайындады. Айткенова М.Б. фразеологизмдердің жазылуына қатысты сауалдар бағытында, Сүлейменов М.Б. – қазақ тілінде дефистерді қолдану мәселелері бойынша дәрістер, таныстырылымдар, қосымша әдебиеттер тізімін дайындады.

БАИ білім беру үдерісін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу кафедрасының аға оқытушылары Айткенова М.Б., Мукушева М.А., Сулейменов М.Б., Тойымбекова Ж.Б. «Жаңа қазақ жазуы мен емлесін қолданудың тәжірибелік негіздері» әдістемелік нұсқаулығын дайындады. Әдістемелік нұсқаулықта қазақ әліпбиін латын графикасына көшіру жағдайындағы педагогтардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған біліктілікті арттыру курстарында жаңа қазақ жазуын қолданудың теориялық және тәжірибелік тұрғыдан меңгерту жолдары қарастырылды. Сонымен қатар жаңа әліпби орфографиясының кейбір заңдылықтарын үйрету әдістемесі бойынша кеңестер беріліп, көздағды мен қолдағды машықтарын дамытатын тапсырмалар ұсынылды [6]. Біліктілікті арттыру курстарында оқытушы-филологтармен білім беру бағдарламасын зерделеу латын графикасын тиімді меңгеруге, мектепте орфографиялық нормаларды игеруге, тұтастай алғанда – қоғамның рухани жаңғыруына ықпал етеді.

Цифрлы технологияны қолдануға орай «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» Акционерлік қоғам филиалдары оқытушылары бірқатар материалдарды жарыққа шығарды. Мәселен, «Төл сөздегі Ю, Я әрпінің жазылуы» (Нұрлыбаева Жанат Лесбековна) [7], «Бейүндес (аралас) буынды сөздер» (Галымжанова Фариза Баккалиевна) [8], «Латын әліпбиін үйренейік» (Айткенова Молдир Болатовна) [9].

Латын графикасына көшу – өркениеттік мәселе. Қазақ тілі жаңа дамуға мүмкіндік, бағыт алып отыр. Осы орайда Қазақстанның латынға көшуі – білім саласындағы орта білім беру мазмұнын жаңарту жағдайындағы реформамен тығыз байланысты. Демек, бұл жаһандану кезеңінде ұлттың бәсекелестікке қабілеттілігін арттыруға бағытталған ұлттық білім жобасы деген ой тұжырымдалады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Тіл тағылымы [Мәтін]: (қазақ тілі мен оқу-ағартуға қатысты еңбектері) / А. Байтұрсынов,; [жалпы ред. басқ.: Р. Сыздықова, Ш. Сарыбаев; құраст.: Ф. Өнесов, А. Мектепов; араб жазуынан ауд.: Ж. Нәлібаев, Ж. Есеналиева, А. Төлегенов] - Алматы: Ана тілі, 1992. Б. 141, 395. <http://kazneb.kz/site/catalogue/view?br=453852>
2. Нұрсұлтан Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» https://www.inform.kz/kz/elbasy-makalasy-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru_a3016293https://www.inform.kz/kz/elbasy-makalasy-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru_a3016293
3. Латын әліпбиіне көшу – рухани жаңғыру талабы. <https://www.vkqu.kz/kk/newsitem/latyn-lipbiine-koshu-ruhani-zhangyru-talaby.html>
4. Латын әліпбиі – өзекті мәселе. <https://e-history.kz/kz/publications/view/3467>
5. <https://www.qazlatyn.kz>
6. Жаңа қазақ жазуы мен емлесін қолданудың тәжірибелік негіздері: Әдістемелік нұсқаулық/құраст.: Айткенова М.Б., Мукушева М.А., Сулейменов М.Б., Тойымбекова Ж.Б. – Қарағанды, 2019. – 39 б.
7. Төл сөздегі Ю, Я әрпінің жазылуы - <https://youtu.be/NAEDvjaWNGE>
8. «Бейүндес (аралас) буынды сөздер» - <https://youtu.be/1pRTjZSOJAs>
9. «Латын әліпбиін үйренейік» - https://youtu.be/5MuvA_X7EqE

М.Б. Айткенова, Ж.Б. Сакаюова

ПЕРЕХОД НА ЛАТИНИЦУ-ТРЕБОВАНИЕ ВРЕМЕНИ

В статье рассматриваются условия перехода казахского языка на латинский алфавит. Автором описаны несколько исторических этапов развития системы казахского алфавита и подчеркивается государственное, общественное, социальное значение перехода на латинскую графику.

Также в статье представлены результаты исследований ученых, которые описывают наиболее эффективные условия перехода на латинский алфавит. Показаны пути практической реализации поэтапного плана мероприятий АО НЦПК «Өрлеу» по переходу алфавита казахского языка на латинскую графику.

Ключевые слова: латинская графика, языковая проблема, казахская интеллигенция, исторические этапы, мероприятия.

TRANSITION TO LATIN SCRIPT IS THE TIME CHALLENGE

The article deals with the conditions for the transition of Kazakh language to Latin alphabet. The author describes several historical stages of Kazakh alphabet system development and emphasizes the state, public, social significance of transition to the Latin script.

The article also presents the results of the scientists researches which describe the most effective conditions for the transition to Latin alphabet.

The ways of JSC «NCPD «Orleu» practical action plan of Kazakh language alphabet transition to Latin script have been shown.

Key words: Latin graphics, language problem, Kazakh intelligentsia, historical stages, events.

М.А. ЖЕТПИСБАЕВА¹, Н.З. АКУЛЬБЕКОВА², Л.С. АБЗАЛБЕК³

¹«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ,
Қарағанды қ., Қазақстан
zhetpysbayeva.m@orleu-edu.kz

²«НЗМ» ДББҰ «Білім беру бағдарламалары орталығы» филиалы
akulbekova_nz@mail.ru

³«НЗМ» ДББҰ «Педагогикалық өлшеулер орталығы» филиалы
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан
arual87@mail.ru

ПӘН МЕН ТІЛДІ КІРІКТІРЕ ОҚЫТУҒА КӨШУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ТАРИХ ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КОММУНИКАТИВТІК-ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Тарих пәнін екінші тілде оқыту мәселесі аталған пән мұғалімдерінің пән мазмұнын білуімен қатар, тілдік құзыреттілік деңгейінің болуын талап етеді. Осы орайда тарих пәні мұғалімдерінің кәсіби құзыреттіліктерін арттыру, нақты айтқанда, пән мен тілді кіріктіре оқыту әдістемесін меңгеру мәселесі туындайды.

Мақалада Қарағанды облысының тарих пәні мұғалімдерінің пәнді екінші тілде оқытуға дайындықтары, оқытуда мұндай тәсілді жүзеге асыру барысында туындауы мүмкін қиындықтар, сонымен қатар педагогтің пән мен тілді кіріктіріп оқыту барысында қажетті құзыреттіліктерінің сипаттамасы туралы сауалнама нәтижелерінің талдауы енгізілген. Тарих пәні мұғалімдерінің тілдік білім берудегі рөлінің маңыздылығы мен айқындалған қайшылықтар мақала тақырыбының өзектілігін көрсетеді.

Түйін сөздер: көптілділікті білім беру, пән мен тілді кіріктіре оқыту, тілдік құзыреттілік, сауалнама нәтижесі.

Үштілді (көптілді) білім – әлемдік заманауи үрдістерге толығымен сай келетін болашағы зор стратегия. Еуропа одағындағы елдерде «тілді өмір бойы үйрену» атты көлемді жоба жүзеге асырылады. Оның ең басты ерекшелігі – «білім беру сапасы мен инклюзивтілігінің маңызды факторы» болып саналатын үштілді білім берудің тұжырымдамасы [1].

Л.С.Выготский көптілділіктің негізіне қоғамдық даму жағдайына сәйкес келетін, дұрыс құрастырылған тілдерді оқыту жүйесі қалануы керек деп атап өткен. Мектеп және ЖОО жүйелері, мемлекеттік тіл саясаты ортақ мақсаттарды көздей отырып, бірігіп әрекет ете алады, сонда ғана оның нәтижесі жоғары деңгейде сәтті болмақ [2, 49-б.].

Үштілді білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған Жол картасына сәйкес 2020-2021 жылдары оқыту орыс тілінде жүргізілетін білім беру ұйымдарында «Қазақстан тарихы» пәнін қазақ тілінде, ал оқыту қазақ тілінде жүргізілетін білім беру ұйымдарында «Дүниежүзі тарихы» пәнін орыс тілінде жүргізу жоспарлануда [3]. Осыған орай тарих пәнінің мұғалімдеріне тек пәнді меңгертіп қана қоймай, тілге де үйрету (пән арқылы) міндеттері қойылады, бұл өз кезегінде екінші тілді жеткілікті деңгейде білуді және қажетті әдістемелік білім мен біліктерді игеруді талап етеді.

Тарихты екінші тілде оқыту жағдайындағы коммуникативтік-тілдік құзыреттілік кәсіби білім, білік, дағдының, қабілеттер мен маңызды сапалардың жүйесі сияқты кәсіби құзыреттілік құрылымына кіреді.

Зерттеушілердің пікірі бойынша, педагогтің коммуникативтік-тілдік құзыреттілігіне келесі компоненттер жатады:

- 1) уәж (құзыреттілігін көрсетуге дайын болу, өзіндік тұлғалық дамуға қызығушылық таныту);
- 2) когнитивтік аспект (екі немесе одан да көп тілді білу, пәндік білім);
- 3) мінез-құлық аспектсі (әр түрлі стандартты және стандартты емес жағдаяттарда құзыреттілігін көрсете алу іс-тәжірибесінің болуы, қарым-қатынас барысында туындайтын мәселердегі тиімді шеше білу қабілеті);
- 4) құндылықтық-мазмұндық аспект (құзыреттілік мазмұнына және оның қосымша нысандарына деген қарым-қатынас, мұғалімнің кәсіби шыңдалуға дайын болуы);
- 5) эмоционалдық-ерік-жігер аспектсі (үдерісті және құзыреттілікті көрсету нәтижесын эмоционалды-жігерлі реттеу) [4, 113-117-б.].

Тарих мұғалімінің коммуникативтік-тілдік құзыреті тек базалық тарихи және тілдік білім, біліктілікпен ғана анықталмайды, ол мұғалімнің өз кәсібіндегі білім, іс-тәжірибе, адамдармен қарым-қатынасты бағалай алу білігімен, оның кәсіби уәждері мен қалауларын сипаттайтын құндылықтық бағдарларымен айқындалады. Іс-әрекеттің нәтижелігі мен тиімділігіне педагогикалық қызметке қызығушылығын оятатын уәжі мен қалаулары ықпал етеді.

Коммуникативтік құзыреттілік өзге адамдармен ынтымақтасуға, өзара қарым-қатынас жасауға, сонымен қатар өзге көзқарастар мен пікірлерге, өзге ұстанымдар мен мәдени ерекшеліктерге төзімді болуға ықпал етеді. Тарих пәнін жүргізу белгілі бір шындықтар топтамасын баяндау немесе есте сақтап қалу үшін даталар мен оқиғаларды айту үдерісіне айналып кетпеуі керек. Тарихты түсіну қарым-қатынас жасау жағдаяттары арқылы, көзқарастармен, пікірлермен алмасу арқылы қалыптасуы тиіс. Әртүрлі пікірлер мен ұстанымдарға түсіністікпен қарау оқушылардың шығармашылығына және елдер мен құрлықтар тарихындағы қайшылықты сұрақтарды қарастыру барысында іздемпаз болуына мүмкіндік тудырады [5].

Орта білім беру мазмұнын жаңартуда барлық пән мұғалімдері тілдік мақсаттарды қалыптастыру керек деп қарастырылған. Тарих сабағын екінші тілде жүргізу жағдайында тілдік мақсат қысқа мерзімді сабақ жоспарының міндетті құрылымдық бөлшегі болып саналады.

Қарағанды облысы бойынша тарих мұғалімдерінің пәнді екінші тілде жүргізуге дайындығын зерттеу мақсатында және алдағы уақытта жалпы орта білім беретін мектептерде тарих пәнін екінші тілде жүргізу тәжірибесінде орын алатын өзгерістерге байланысты олардың кәсіби қажеттіліктерін анықтау мақсатында 2017 жылы «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ оқытушылары аймақ педагогтерінің арасында – тарих мұғалімдеріне сауалнама жүргізді.

Сауалнамаға 102 адам қатысты, оның ішінде 81% – қала мектептерінің мұғалімдері, 19% – ауылдық білім беру ұйымдарынан. Респонденттердің арасында жұмыс өтілі 5 жылға дейінгілер – 9%, 20 жылға дейінгілер – 52% және 20 жылдан артық – 39%.

Сауалнама қорытындысына жасалған сараптама сауал жүргізілген педагогтердің 11%-ы тарихты қазақ тілінде де, орыс тілінде де жүргізетінін көрсетті. Бұл жағдайда тарихи цикл пәндерін оқыту бірінші тілде жүргізілетіні айтылып отыр. Бұл мұғалімдердің басым бөлігі – аралас тілде оқытатын мектеп мұғалімдері.

Тарихи пәндерді екінші тілде жүргізуге көшіру туралы педагогтердің пікірлерін анықтауға бағытталған сұрақтардың жауаптары респонденттердің көзқарастары әртүрлі болғанын көрсетті (1-кесте).

1-кесте. Тарих мұғалімдерінің пәнді екінші тілде жүргізуге қатысты көзқарастары

Сауалнама жауаптары	Пайыздық көрсеткіш (%)
Тарихты екінші тілде оқыту пән мен тілді тереңірек меңгеруге ықпал етеді.	28,7
Тарихты екінші тілде оқыту оқушылардың пәнге деген уәжін арттыруға кері әсерін тигізеді.	36,6
Жауап беруге қиналамын.	34,7

Респонденттердің жалпы санының 28,7%-ы оң көзқарасын білдіріп, тарихты екінші тілде өткізу пән мен тілді анағұрлым тереңірек меңгеруге ықпал ететіндігін айтады. Сауалнама қатысушыларының үштен бір бөлігі (респонденттердің жалпы санының 36,6%-ы) тарихты екінші тілде оқытуға қарсы екендіктерін білдірді. Олардың пікірінше, тарихты екінші тілде оқыту оқушылардың уәжін арттыруға ықпал етпейді және тарих пәнін меңгеру сапасына кері әсерін тигізеді. Сауал жүргізілген мұғалімдердің қалған үштен бір бөлігі (34,7%) жауап беруде қиналған, бұл кейбір мұғалімдердің сауалнама мәнін түсінбегендігін және жеткілікті ақпараттанбағандығын көрсетті.

Сауалнама қатысушыларының екінші тілді білу деңгейін өзіндік бағалау қорытындысын сараптау респонденттердің басым бөлігінің (63%) өз деңгейін қарапайым деп бағалайтындығын көрсетті.

Тарих мұғалімдерінің 22%-ы абстрактілі және нақты тақырыптарға берілген күрделі мәтіндердің мазмұнын, тар аядағы мәтіндерді екінші тілде түсінетіндерін, тілді тасымалдаушы адамдармен тұрақты қарым-қатынас жасау үшін екі жаққа да аса қиындық тудырмайтындай деңгейде біршама жылдам және кенеттен сөйлей алатындарын айтады. Тек мұғалімдердің 15%-ы ғана екінші тілде еркін сөйлей алатындықтарын, яғни кез келген ауызша немесе жазбаша хабарламаны түсінеді, бірнеше ауызша және жазбаша дереккөздерге сүйеніп, байланысқан мәтін құрай алады, күрделі жағдаяттардың өзінде сөздің терең мағынасын түсініп, жылдам және дәл, орынды сөйлей алатындарын көрсетеді (2-кесте).

2-кесте. Екінші тілді білу деңгейін өзіндік бағалау

Сауалнама жауаптары	Пайыздық көрсеткіш (%)
Қарапайым деңгей: егер тілдесуші баяу және анық сөйлейтін болса, күрделі емес әңгімеге араласа аламын.	63
Жеткілікті деңгей: абстрактілі және нақты тақырыптарға берілген күрделі мәтіндердің, тар аядағы мәтіндердің жалпы мазмұнын түсінемін, тілді тасымалдаушы адамдармен тұрақты қарым-қатынас жасау үшін екі жаққа да аса қиындық тудырмайтындай деңгейде біршама жылдам және кенеттен сөйлей аламын.	36,6
Еркін меңгеру деңгейі: кез келген ауызша немесе жазбаша хабарламаны түсінемін, бірнеше ауызша және жазбаша дереккөздерге сүйеніп, өзара байланысқан мәтін құрай аламын, күрделі жағдаяттарда да сөздің түпкі мағынасын аша отырып, өте жылдам, дәл, анық сөйлей аламын.	34,7

Мұғалімдердің өздерін бағалау көрсеткіштері Қарағанды қаласының білім бөлімі 2016 жылы қалалық тарих мұғалімдерінің қазақ тілін білу деңгейін (екінші тіл ретінде) анықтау мақсатында ҚазТест бағдарламасының көмегімен өткізген тестілеу нәтижелерімен өзара байланысты. Тестілеуге барлығы 226 адам қатысқан [12].

226 адамның 129-ы қазақ тілін бастапқы және базалық деңгейде біледі (60%-ға жуығы). Тілді орташа деңгейде 72 адам (33%), ортадан жоғары деңгейде 15 адам біледі (7%). Қазақ тілін екінші тіл ретінде жоғары деңгейде білетін мұғалім жоқ болып шықты (3-кесте).

3-кесте. Қарағанды қаласының тарих мұғалімдерінің ҚазТЕСТ нәтижелері

Қазақ тілін білу деңгейі	Саны, адам	Пайызы
Бастапқы	43	19,9%
Базалық	86	39,8%
Орта	72	33%
Ортадан жоғары	15	6,9%
Жоғары	-	-

Мұғалімдердің пікірінше, тарихты екінші тілде оқытуды енгізу міндеттерін шешу үшін, ең алдымен, тілдік курстар ұйымдастырылу керек. Мұғалімдердің 45,5%-ы осындай пікірде. Респонденттердің 36,6%-ы пәнді екінші тілде оқыту әдістемесі бойынша біліктілік арттыру курстарын өткізу қажеттілігін көрсетеді. Педагогтердің аз бөлігі екінші тілде оқытуға көшу үшін қосымша қолдауды қажет етпейтіндіктерін айтады (15,8%).

Екінші тілді жеткілікті деңгейде білмеумен қатар, тарихты екінші тілде оқытуда туындайтын қиындықтардың қатарына педагогтер оқу-әдістемелік және ақпараттық ресурстардың жетіспеушілігін (18,8%), педагогтердің екінші тілде сабақ жүргізу әдістемесін білу деңгейінің төмендігін қосады (7%). Аталған барлық факторларды респонденттердің 33,7%-ы көрсетіп отыр.

Осылайша зерттеу нәтижелері тарих пәндерін екінші тілде оқытуды жүзеге асыру барысында туындауы мүмкін мәселелерді айқындады:

1. Пәнді екінші тілде, аталған жағдайда, «Дүниежүзі тарихы» пәнін қазақ мектептерінде орыс тілінде, «Қазақстан тарихы» пәнін орыс мектептерінде қазақ тілінде оқытуға дайын педагогикалық кадрлардың екінші тілді меңгеру деңгейінің төмендігі;

2. Пән мен тілді кіріктіре оқыту әдістемесін толық меңгермеу;

3. Үштілді білім беру жүйесінде жұмыс жасау үшін мұғалімдерді даярлауға арналған ғылыми, оқу-әдістемелік, ақпараттық және басқа да ресурстардың жеткіліксіздігі.

Заманға сай оқу-әдістемелік және ғылыми-педагогикалық базаны дамыту қажеттілігімен қатар пәнді екінші тілде сапалы оқытуға қабілетті педагогикалық мамандарға деген сұранысты қамтамасыз ету үштілді білім беруді жүзеге асырудың, оның ішінде тарихи пәндерді екінші тілде оқытудың ең маңызды міндеті болып саналады.

Тарихты екінші тілде оқытудың нәтижелігіне қол жеткізу үшін сабақта оқу үдерісін ерекше ұйымдастыру керек, сабақты жоспарлауға және мақсаттарын анықтауға, оқу барысында пәннің мазмұны мен тілді меңгеру үдерісін қатар қолдануға, бағалауға мүмкіндік беретін оқу материалдарын іріктеу тәсілдеріне өзгеріспен келу керек.

Үштілділікті қалыптастыру күрделі де ұзаққа созылатын үдеріс, соған қарамастан бүгінгі күннің саяси, экономикалық жағдайы тұрғысынан алып қарайтын болсақ, өте маңызды міндеттердің бірі. Тілдік құзыреттерді қалыптастыру жалпылай алғанда дербес мәдениетті байытудың құндылығын көрсетеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
- <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1100000110> (01.10.2019)
2. Выготский Л.С. К вопросу о многоязычии в детском возрасте // Собрание сочинений: В 6 т. Т.3. Проблемы развития психики / Под ред. А.М. Матюшкина. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с.
3. «Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің м.а. 2015 жылғы 5 қарашадағы №622, ҚР Мәдениет және спорт министрінің 2015 жылғы 9 қарашадағы №344 және ҚР Инвестициялар және даму министрінің 2015 жылғы 13 қарашадағы №1066 бірлескен бұйрығы
- http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35182262 (01.10.2019)
4. Кульбаева Б.Т. Языковая компетенция как составляющая межкультурной компетентности // Вестник национальной академии наук Республики Казахстан. – 2007 г. – № 3. – С. 113-117.
5. Атаманова И.В. Становление профессионально-ориентированной иноязычной коммуникативной компетентности как психологического феномена.
- <http://scicenter.online/akmeologiya/inoyazyichnaya-kommunikativnaya-kompetentnost-129390.html> (01.10.2019)

М.А. Жетписбаева, Н.З. Акульбекова, Л.С. Абзалбек

КОММУНИКАТИВНО-ЯЗЫКОВАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ УЧИТЕЛЕЙ ИСТОРИИ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОМУ ИНТЕГРИРОВАННОМУ ОБУЧЕНИЮ

Проблема преподавания истории на втором языке требует наличия у учителей данного предмета не только знания содержания предмета, но и высокого уровня языковой компетентности. Поэтому возникает вопрос о необходимости повышения профессиональной компетентности учителей истории, а именно – освоение методики предметно-языкового интегрированного обучения.

В статью включен анализ результатов анкетирования учителей истории Карагандинской области о готовности к преподаванию предмета на втором языке; трудностях, которые могут возникнуть при реализации такого подхода в обучении, а также описание необходимых компетенций педагога при интегрированном обучении предмета и языка. Значимость роли учителей истории в языковом образовании и выявленные противоречия отражают актуальность темы статьи.

Ключевые слова: полиязычное образование, предметно-языковое интегрированное обучение, языковая компетентность, результаты анкетирования.

M. Zhetpisbayeva, N. Akulbekova, L. Abzalbek

**COMMUNICATIVE AND LINGUISTIC COMPETENCE OF HISTORY
TEACHERS IN THE TRANSITION TO CONTENT AND LANGUAGE
INTEGRATED LEARNING**

The problem of teaching history in a second language requires teachers of the subject not only knowledge of the content of the subject, but also a high level of linguistic competence. Therefore, there is a issue of the need to improve the professional competence of history teachers, namely, development of methods of content and language integrated learning.

The article includes an analysis of the results of a survey of history teachers of Karaganda region on the readiness to teach the subject in the second language; difficulties that may arise in the implementation of this approach in teaching, as well as a description of the necessary competencies of the teacher in the integrated teaching of the subject and language. The importance of the role of history teachers in language education and the revealed contradictions reflect the relevance of the article.

Keywords: multilingual education, content and language integrated learning, language competence, the results of the survey.

О.М. АЙГОЖИН

*«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты,
Қарағанды қ., Қазақстан
orak.moldadekovich@mail.ru*

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДА ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМУ

Бұл мақалада дене шынықтыру пәнінің мұғалімдерінің кәсіби құзіреттіліктерін арттыруда Қарағанды облысы бойынша үш жылдың ішінде атқарылып отырған жұмыстар бағыты аталып отыр. Сонымен қатар осы саладағы жетістіктер мен кемшіліктер көрсетіліп, оларды шешу жолдары ұсынылған.

Түйінді сөздер: педагогтардың кәсіби құзіреттілігі, пәндік білім, педагогикалық-психологиялық инновациялар, жаңартылған білім бағдарламасы

Қазіргі заманғы білім беру жүйесін құру, оқытудың инновациялық нысандары мен әдістерін енгізу педагог қызметкерлердің тұлғасына және кәсіптік құзіреттілігіне жоғары талаптар қояды. Және педагогтардың кәсіби құзіреттілігін дамыту жоспарының мақсатын жүзеге асыруға да бағытталған. Ол мақсат оқушылардың білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету. Ол орта білім жүйесінің парадигмасын түбегейлі өзгертудің негізі болып табылады. Аталған өзгерістерді жүзеге асыру үшін білім беру жүйесінде қарқынды жұмыстар жүргізілуде. Бұл өзгерісті жүзеге асыратын педагогтер. Педагогтерді өзгерістерге дайындау, олардың кәсіби құзіреттілігін дамыту біліктілігі арттыру жүйесінің еншісі. Осы салада Қарағанды облысы бойынша педагогтердің біліктіру көтеретін «Өрлеу» институтының филиалының атқарып отырған жұмысы маңызды орын алады. Үш жылдың ішінде орта мектеп жүйесіндегі негізгі пәндер бойынша институттың тренерлері қарқынды еңбек жасап мыңдаған мұғалімдерді мазмұны жаңартылған білім бағдарламасы бойынша оқытып шығарды.

Алайда бұл біліктілік көтеру саласының бір ғана қыры. Келесі кезекте пән мұғалімдері сусындаған білім мен дағдыларын оқушылардың бойына сіңіре отырып жаңа форматта ойлап, заманауи технологияларды пайдалана білуін қамтамасыз етуі тиіс. Бұл бағытта облыс мектептерінің ұстаздары әр аймақта жаңа мазмұнда сабақтарын өткізіп жетістіктерін көрсету үстінде. Осы қатарда дене шынықтыру сабақтарын жаңаша, өзгертілген әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы жүргізуде алдыңғы қатардан көрініп құзіреттіліктерінің артқанын дәлелдеу үстінде. Пән мұғалімдері көзге түсіп тәжірибесімен бөлісуде біршама сабақтарды өткізіп жетістіктері мен бөлісті. Мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі тек қана пәндік біліммен шектелмей жасөспірімдердің педагогикасы және психологиясын заманның талабына сай қайта қарастыруында талап етеді. Әр өткізген сабағын, сабақтан тыс іс-шараларда жаңаша көзқарас танытып оқушыларын неғұрлым көп ізденуге тартып бойларына алғырлық, ойшылдық, атқарған жұмыстарының белгілі бір нәтижесінің жемісін көрсетуді нысанаға алуы керек. Жүйелі жұмыс оқушылардың бойында еңбекқорлықты әрі қарай дамытып, өз бетімен шешім қабылдау дағдыларын дамытады, оның түпкі жетістіктері: келешегін болжап кәмілетке толу шағында қандай мамандықтың иесі болатынын анықтай алатындығында.

Дене шынықтыру пәні аталған оқу-тәрбие жұмыстарында ерекше орын алады. Сынып бөлмесінде көптеген пәндер бойынша күндікте партада отырған оқушы шаршап жалығып кететін сәттері болады. Ол оқушылардың ойлау қабілетін төмендетіп, оқуға деген зейініне кедергі келтіреді. Сондықтан сабақ үстінде балалармен бір мезгіл сергіту сәтін өкізу әр пән мұғалімінің міндеті. Оқушының сабаққа киіп келген киіміне байланысты жаттығулар топтамасын даярлап өткізу керектігін атап өткен дұрыс. Дене шынықтыру мұғалімі оқушылармен өзінің сабақтарында осындай жаттығуларды дайындауда көмек көрсеткені дұрыс. Оның нәтижесінде оқушылар үлкендердің араласуынсыз үш минуттық дене жаттығуларын орындайды, бұл да олардың бойында белсенділік дағдыларын дамытады. Жоғарыда аталған іс-шараларды сапалы түрде өкізу үшін дене шынықтыру пәнінің мұғалімдерінің өздері жаңашыл болып үнемі іздену үстінде болғаны жөн.

Бүгінгі күнде оқушыларды аяқ асты таңғалдыру оңайға соқпайды, сондықтан жаттығулар таңдағанда, спорттық шаралар өткізуде әр сыныптағы оқушылардың мінез-құлқы мен басқада физиологиялық ерекшеліктерін естен шығаруға болмайды. Ойластырған тапсырмалар мен жаттығулар оқушылардың көңілінен шығып жатса олар да ұсынған тапсырмаларды қызығушылықпен атқаруда болады.

Мұғалімнің кәсіби құзіреттілігінің сапасы – ол оқушыларынан алған бағасы, бұл өлшем ұстаз үшін өте маңызды және бағалы. Мектеп мұғалімінің тынымсыз іздену үстінде болуыда осы талаптардан шығады. Дене тәрбиесінің мамандарына тоқталатын болсақ – ол оқушы балалардың денсаулығын нығайтумен шектелмей шәкірттерінің бойында салауатты өмір салтының негізін қалыптастырушы болып келеді. Дене шынықтыру пәні мұғалімінің ерекшелігіне байланысты оқытылатын пәннің теориялық мазмұнын жетік біліп, оны оқушыларға жеткізе алатын кәсіби құзыреттілігі болмаса, ондай мұғалімнің еңбегі нәтижелі бола алмайды.

Кәсіби құзіреттілік деп оқытушының жеке бас сапалары мен оның психологиялық – педагогикалық және теориялық білімнің, кәсіби біліктілігі мен дағдысының, тәжірибесінің бір арнада тоғысуы деуге болады. Мұғалім өз ісінің шебері болу үшін мамандығына қажетті қабілеттерді және жалпы әлемдік спортты, өз елінің спорт мәдениетін меңгеріп әлемдік білім кеңістігінің өрісінен шыға алуға талпынуы керек. Мұғалімнің кәсіби құзіреттілігін дамытуда еңбек өтілі мен тәжірибесі үлкен рөл атқарады.

Білім беру жүйесіндегі өзгерістер мен жаңарулар мұғалімнен кәсіби біліктілігін үнемі көтеруді қажетсінеді. Сондықтан да кәсіби біліктілігі, шығармашылық ойлауы жоғары мұғалімге деген сұраныс көп.

Осымен байланысты мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту үшін төмендегідей жұмыстарды жолға қойған дұрыс болар еді:

- Спорттық ойындардың техникасын және дағдыларын жандандыру;
- Педагогикалық-психологиялық инновацияларды меңгеру;
- Әр түрлі формада жаңа технологияны меңгеруге көмек көрсету;
- Оқу-тәрбие үрдісін жүйелі ұйымдастыру;
- Өзара іс-тәжірибелермен алмасу.

Атап айтқанда жоғарыда айтылған жұмыстарды облыс қалалары мен аудандарында еңбек етіп жатқан дене шынықтыру пәнінің мұғалімдері мен кері байланыста әдістемелік көмек көрсету десанттарына шыққан кездерде байқаймыз. Сабақтарына қатысып талқылап пікір алмасу кезінде бір көзге басылатын өзгерушілік – ол пән мұғалімдерінің ескі көзқарастардан бет бұрып жаңаша оқуда шәкірттерін жаңа тәсілдер пайдалану үстінде сабақ тапсырмаларында белсенділіктерін арттыруы. Бүгінгі оқушы мұғаліммен сабақ мақсаттарын бірге талқылап ортақ тиімді шешім қабылдау дәрежесін көрсетеді. Бұл жақсы, қуантарлық дағдарыс оқушылардың бойындағы ұяңдықпен енжарлықты жойып өзінің атқарып жатқан

тапсырмаларын егжей-тегжей талқылау арқылы пайдалы жақтарын анықтауында көрінісін тауып отыр.

Соңғы зерттеулерде педагогикалық құзыреттілік деп маманның өз іс-әрекетінде білімін, білігін және әрекетті орындаудың жалпылама тәсілін жұмылдыра білу қабілетін айтады. Педагогикалық-психологиялық зерттеулерде құзыреттіліктің төмендегі түрлері анықталған:

- коммуникативті құзыреттілік – әр тілде ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас жасау технологиясын меңгеру (бұған компьютерлік бағдарламалар, интернет арқылы қарым-қатынас жасау кіреді);

- ақпараттық құзыреттілік – қажетті ақпаратты өздігінше іздеу, талдау, зерттеу білігі-педагогикалық іс-әрекетті нормативті-құқықтық тұрғыда қамтамасыз ету, ақпараттық технологияларды меңгеру;

- жалпы мәдени құзыреттілік – ұлттық, жалпыадами мәдениет саласындағы білімнің болуы: тұлғалық аксиологиялық жүйені меңгеруі; түрлі этномәдениетке толеранттылық таныту;

- танымдық-шығармашылық құзыреттілік – оқу-танымдық іс-әрекетке мақсат қою, жоспарлау; дамыған шығармашылық қабілеттің болуы; жаңа білімді өздігінше меңгеру қабілеті;

- әлеуметтік-еңбектік құзыреттілік – өзіне жауапкершілік алу білу қабілеті; жеке мүддесінің қоғам талаптарымен сәйкес келуі; кәсіби әрекетті өздігінше орындауға дайын болу қабілеті;

- кәсіби құзыреттілік – белсенді өмірлік ұстаным; кәсіби білім мен білік; жеке кәсіби сипат; шығармашылық білік [1]

Кейінгі үш жыл ішінде орта білім аясында терең өзгерістер өту үстінде – ең бастысы мектеп бағдарламасының жаңарту саласындағы жаңа әдістердің еніп қолдануы. Мазмұны жаңартылған білім бағдарламасына мемлекетіміз пилоттық тұрғыдан 2015 жылдан бастап енді. Одан кейінгі жылдар үстінде бірте-бірте сыныптарды жаңартылған бағдарлама бойынша оқытуға енгізе отырып бүгінгі күнде бірінші сыныптан оныншы сыныпқа дейін толық қамтылып отыр. Осындай күрделі үдеріс үстінде бола тұрып пән мұғалімдерінің жаңа бағдарлама бойынша біліктілерін көтеріп кәсіби құзыреттіліктері дамыту үстінде болуы міндетті. Тәуелсіз елге — білікті маман демекші, педагогикалық шеберліктің негізі, білім мен тәрбиені ұштастырумен қатар – педагогтардың жаңа технологияны меңгере білуінде және оны өз тәжірибесінде қолдана алуында.

Екі мың он жетінші он тоғызыншы жылдар аралығында Қарағанды облысы бойынша дене шынықтыру пәні мұғалімдерінің тоғыз жүз жетпіс екісі жаңартылған білім бағдарламасы курстарын оқып бітірді. Оқыту үстінде көңілден шығарлықтай белсенділіктерін арта отырып жаңа оқу тәсілдерін игеруде қызығушылықтарын арта түсті. Оқу мақсаттарын талқылап сабаққа мақсаттар құруда алдыңғы тәжірибелерін молынан пайдалану арқылы жетістікте болды. Келешекте оқушылардың бойына екпінділікті дамытып, дұрыс шешім қабылдауда тапсырмаларды сапалы орындау дағдыларын өз бойларынан өткізу арқылы біліктіліктерін асыруда болды. Саралау, критериалды бағалау тәсілдері мен танысып курс аясында оқушылардың келешекте оңтайлы ортада оқуда болуын және тапсырмаларға бағалау критерийлер қою арқылы әділ бағалауды үйренді. Педагогикалық құзыреттіліктің жаңа қырларын игеріп келешекте бала оқытуда пайдалнуды үйреніп анықтады.

Мектептегі жаңа бағдарламаның енгізілуі мен оқыту процессі жалпы ұстаздарды дайындап шығару мен шектелмейді. 2017 – 2019 жылдар арасында Қарағанды облысы бойынша «Өрлеу» біліктілік арттыру орталығының жұмысы мұғалімдерді курстан кейінгі қолдауда әдістемелік десанттар жұмысы арқылы жалғасты. Осы жылдар ішінде Ақтоғай, Қарқаралы, Жаңа арқа, Бұқар жырау, Нұра, Шет, Осакаров аудандарында және Балқаш қаласының мұғалімдеріне әдістемелік көрсету үстінде

сабақтарына қатысып талдаулар өткізілді. Дене шынықтыру пән мұғалімдерінің он екі сабағына қатысып оқыту деңгейін талқылап кемшіліктерін жоюға көмек көрсетілді. Оның ішінде ерекше көзге түскен сабақтар: Магер С.В. – Балхаш қаласының № 17 мектеп-лицейі, Сисабаев К. – Бұқар жырау ауданының Көкпекті орта мектебі, Джазалиев М.А. – Нұра ауданының Пржевальский ОМ, Смагулов Е.К. – Қарағанды қаласының №83 ЖББОМ дене шынықтыру пәнінің мұғалімдерінің жаңаша сабақ өткізу тәсілдерін қолдана білуі болды.

Сонымен қатар осындай тәжірибе алмасу үстінде дене шынықтыру пәні бойынша көптеген мұғалімдерден әдістемелік көмек талап етуде сан-алуан сұраныстар түсіп отырады. Демек, сұрақ туғаннан кейін жауабын да мезгілінде беріп мұғалімдерді қанағаттандыру тренер ретінде менің міндеттерімнің бірі деп түсінемін. Туындаған қиындықтарын шешу үстінде әлеуметтік желілер арқылы, электронды почталарына керекті ақпараттар салып қашықтықтан көмек көрсетілу жасалады. Нәтижесінде облыстың көптеген мұғалімдері дер кезінде керекті көмек алып жаңа бағдарлама бойынша атқаратын жұмысын дұрыс жолмен шешеді. Өкінішке орай кейбір білім бөлімдерінің дене шынықтыру және алғашқы әскери - технологиялық дайындық пәндерінің әдіскерлері әріптестерімізге практикалық көмек көрсетуде аудандық семинарлар өткізіп сабақтар талдаудан әлде қашан бас тартқан сыңайлы. Осы тұрғыда алдыңғы тәжірибені қолданып, аталған пәндер бойынша айына бір практикалық семинар өткізуде сабақ өткізіп, ол сабақты талқылауға бүкіл қатысушылардың екпінді қатысуы үстінде жүргізіп әдістемелік нұсқаулар берілуі тиіс. Тек сонда ғана педагогтер өз жетістіктері мен бөлісіп, жас мамандарды сүйемелдеп кәсіби құзіреттіліктерін арттыруда болады.

Мұғалімдердің кәсіби құзіреттіліктерін арттыруда қысқа мерзімді курстардың алатын орны ерекше. Екі апта оқу үстінде пән мұғалімдері нормативтік-құқықтық, психологиялық, мазмұндық модульдер оқуда жаңа заңдар және нормативтік құжаттармен танысып талқылау өткізіп өздерінің функционалдық міндеттерін анықтау үстінде болады. Технологиялық модульді оқыту кезінде дене шынықтыру сабақтарында ақпараттық- коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану арқылы сабақтың сапасын арттыру техникаларын игереді. Курста әр түрлі формада өткізілген сабақтарда жаңа стратегиялар үйреніп келешекте өз сабақтарында пайдалануды зерттеу арқылы ұғынады. Қысқа мерзімді біліктілік арттыру курстарының кестесінде жылжымалы тәжірибелік сабақтар өткізу қарастырылған. Аталған сабақтарда жаңа технологияларды пайдаланып кіші топтарда дене шынықтыру мұғалімдері курс кураторымен ақылдасып спорттық бөлімдердің әр түрінен сабақ өткізеді. Мұндай сабақтар үстінде өздері мұғалімнің, сарапшының және оқушының рөлдерінде болады. Осындай сабақтар арқылы жас мамандар тәжірибе жинап кәсіби шеберліктерін арттыру үстінде болады. Сонымен қатар әртүрлі әдістемелерді ортаға салып талқылауда олардың тиімділіктерін арттырып өздерінің жұмыстарында пайдалану жолдарын анықтап сарапқа салады.

«Барлық жастағы азаматтарды қамтитын білім беру ісінде өзіміздің озық жүйемізді құруды жеделдету қажет. Білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамыту болуға тиіс.» деп Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2018 жылы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Жолдауында атап өтті.[2]

2018 жылдан бастап «Өрлеу» «Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» акционерлік қоғамы мектепке дейінгі, орта, қосымша, техникалық кәсіптік, жоғары білім беру ұйымдары үшін бейне-сабақтар мен бейне-дәрістердің жыл сайын «Педагогикалық идеялар панорамасы» республикалық конкурсын өткізуді бастап кетті. Бұл конкурста педагогтар өз идеяларын ортаға салып бейне фильмдер арқылы мол тәжірибелерімен бөлісу көзделген. Пән мұғалімдері кәсіптік жетістіктерімен

бөлісіп шеберліктерін ортаға ұсыну арқылы өзін танытып сабақты өткізудің әр түрлі формаларын ортаға салады. Осы проектіге қатысқан мұғалімдердің ішінде дене шынықтыру сабақтарының түрлі өткізу идеяларымен көзге түскен мұғалімдердің саны артып келеді. Былтырғы оқу жылы өзінің шеберлігімен танылған Шахтинск қаласының дене шынықтыру мұғалімі Перепелица Инна Григорьевна баскетболда жаттықтыру жұмыстарын әр жастағы оқушылармен қаншалықты тиімді өткізудегі идеясымен үздік болды. Үстіміздегі жылдың панорамалық сабақтар көрсетілімінде Қарағанды қаласының бейне ролигі үздік атанып волейбол ойыны арқылы бірінші орынға № 54 жалпы білім беретін орта мектебінің дене шынықтыру мұғалімі Турлин Кайрулла Калилович ие болды. Осындай өткізіліп жатқан өзекті іс-шараларда өздерін креативті жағынан көрсете біліп жаңа белестерге шыққан мұғалімдердің атқарған істеріне ризашылықпен қарай отырып, қанша әріптестеріне әдістемелік көмек көрсеткеніне көз жеткізуге болады.

2019 жылдың екінші қыркүйегіндегі Президенттің Қазақстан халқына арналған жолдауында былай айтылған: «Балаларға спорттық инфраструктуралардың максималды қолжеткілікті болуын қамтамасыздыру. Бұқаралық спорттың дамуы пирамида болса оның шыңында жаңа чемпиондар, негізінде біз дені сау, белсенді жастарды қалыптастыруымыз керек – кепілі мықты ұлт» [3]

Дене тәрбиесін, жаңа технология мен озат тәжірибені ұлттық және жалпы адамзаттық құндылық қағидаларымен сабақтастыра зерттеу – бүгінгі күн талабынан туындап отырған педагогика ғылымының міндеттерінің бірі. Дене тәрбиесінің мәнін бүгінгі жаңа заман талабына сәйкес қарастыру – бұл адамды өзі өмір сүрген ортаның жемісі ғана емес, сол ортадағы дене мәдениеті, адамгершілік қарым-қатынасы әрекетімен көрінетін субъект деп танылуымен айқындалады. Қоғамның елеулі өзгерістерге түсуі, адамның мақсат-мұраттарына, тұрмыс-тіршілігі мен мінез-құлқына, сондай-ақ өзінің жеке басына да субъект ретінде өзгеріс енгізуде. Оның үстіне қоғамдағы салауаттылық, дене мәдениеті мен рухани құндылықтардың табиғаты, мәні, шығу тегі және атқаратын қызметтері туралы жан-жақты зерттеу, оқушылардың дене тәрбиесін салауаттылық дене мәдениеті мәселесімен байланыста қарастыру қажет.

Дене тәрбиесі сабағында оқытудың дәстүрлі емес құралдарын қолдану барсында

- оқушылардың дене тәрбиесін дамыту технологияларын жетілдіруге;
- дене тәрбиесі сабақтарында оқушыларды адамгершілікке тәрбиелеуге,
- дене тәрбиесі арқылы жеке тұлғаның психофизиологиясын өзгертуге;
- өзін-өзі реттеуін қалыптастыру;
- дене тәрбиесі сабақтарын пәнаралық байланыс арқылы жетілдіру;
- дене қабілетін рухани құндылықтар арқылы дамыту;
- релаксация арқылы жеке тұлғаның психофизиологиялық қабілеттерін дамыту;

психикалық қуат мүмкіндіктері мен дене тәрбиесін сабақтастырып дамытуға т.б. қол жеткізуге болады.

Дене шынықтыру пәні мұғалімінің жеке басының кәсіби құзіреттілігінің ерекшелігі – өзінің ісін толық білуінде. Дәріс бере тұрып оқушылардың жастарына сай психологиялық және педагогикалық білімінің сан алуан қырынан зерттеу үстінде бола тұрып өткізілетін жаттығулардың жүктемесін, оқушылардың физиологиялық жағдайын естен шығармауы тиіс. Жан-жақты сабаққа дайындалып, алдын ала керекті ресурстарды сабақтан бұрын дайындап қойған ұстаз әрқашан қызықты да оқушыларға тиімді сабақ өткізеді. Ал ондай ұйымдастырған сабақтарға оқушылар жаппай белсене қатысып оқуда ілгерілеу пайызын неғұрлым жоғарлату жолында болады.

Жаңартылған мазмұн бойынша сабақ өткізуде тәжірибесі мол ұстаз бағыттаушы ролінде бола тұрып кез келген уақытта оқушыға көмек көрсету арқылы

тапсырмаларды орындауына жол ашып сабақтың мақсаттарына қол жеткізеді. Оқушылар ондай ұстаздың әр кезде көңілінен шығып берілген тапсырмаларды сапалы орындауға тырысады. Нәтижесінде оқушылардың басым көпшілігі үлгерім бойынша алға ілгерілеуде болады. Дене шынықтыру сабақтарын бір сарындылықтан қызықты іске айналдыру мұғалімнің шеберлігіне тікелей байланысты. Сондықтан әр сабаққа дайындалғанда, сабақты жоспарлау үстінде оқушылардың алдыңғы біліміне сүйене отырып тиімді шешім арқылы ойын-қимылдарын түрлендіре түскені қажет.

Дене шынықтыру сабағының міндеті балалардың физикалық дамуы мен қоса салауатты өмір салтын ұстану дағдыларын қалыптастыру деп түсіну керек. Спорттың бір түріне басымдық бере тұрып басқа салаларын естен шығарып алмау керек. Олай дейтінім әр оқушының қызығушылығы спорттың бір түріне арта түседі деп ойламауымнан шығады. Бұл жерде сабақтар өткізу үстінде оқушылардың жеке бас ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін бақылауға тиіспіз. Сол байқаулар арқылы сүйген спортына көбірек тарта отырып басқа да спорт түрлерінің маңыздылығына қызығушылығын арттырамыз.

Қорытындылай келгенде дене шынықтыру пәнінің мұғалімінің кәсіби құзіреттілігінің астары тереңде жатқанын ажыратуға болады. Дені сау ұрпақты өсіріп тәрбиелеуде орасан еңбек ету біздің мамандықтың басты борышы.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Белошниченко Е. Құзыреттілік педагогикасы: проблемалары, ізденістері, шешімдері // Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы. 2011. № 1. С. 1016
2. Назарбаев Н.Ә. 2018 жылы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Жолдауы
3. 2019 жылдың екінші қыркүйегіндегі Президент Қ.К.Тоқаевтің Қазақстан халқына арналған Жолдауы

О.М. Айгожин

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

В данной статье представлены результаты работы учителей физической культуры, проведенной с целью повышения профессиональной компетентности, за последние три года. Изложены достижения и проблемы, возникшие в этой области и пути их устранения.

Ключевые слова: профессиональная компетентность педагога, предметные знания, педагогико-психологические инновации, программа обновленного содержания

O.M. Aigozhin

THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION TEACHERS PROFESSIONAL COMPETENCES IN THE CONDITIONS OF UPDATED CONTENT OF EDUCATION

This article deals with the work of physical education teachers conducted in the direction of increasing professional development over the past three years. The achievements and problems that arose in this area and the ways to eliminate them have been described.

Keywords: teachers professional competence, subject knowledge, pedagogical and psychological innovations, updated curriculum

А.К.ШАДЕТОВА

*«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты,
Қарағанды қ., Қазақстан
shadetova.a@orleu-edu.kz*

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ САБАҒЫНДАҒЫ ЗЕРТТЕУ

Мақалада жаратылыстану оқу бағдарламасының «Мен-зерттеушімін» бөлімінің оқу мақсаттары оқу жылы бойында барлық бөлімдерді оқыту арқылы жүзеге асырылатыны айтылған. Автор осы бөлімнің мақсатын басқа бөлімнің мақсатымен қалай жүзеге асыруға болатыны туралы мысалдар ұсынған.

Түйінді сөздер: жаратылыстану, мен – зерттеушімін бөлімі, эксперимент, зерттеу әдістері.

Қазіргі оқыту үрдісінің мақсаты оқушыны жан-жақты қалыптасқан, бәсекелістікке бейім жеке тұлға ретінде тәрбиелеу. Оқушылардың ақыл-ойын дамытып, дүниетанымдық өрісін кеңейтуде, ұлттық рух пен сана сезімін қалыптастыруда ғылыми зерттеу жұмыстарын жүйелі жүргізіп, тәжірибеде тиімді пайдалану негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Осыны ескере отырып бастауыш сыныптардан бастап ғылыми жұмыстармен айналысқан дұрыс екендігіне көз жеткіземіз. Ғылымды бастауыш мектепте меңгеруге келесілер негіз болды:

– Ғылыми негіздерді білу балаларға күнделікті оқиғалар мен құбылыстар туралы қисынды ойлауға көмектеседі.

– Пәнді оқыту балалардың зияткерлік дамуына септігін тигізеді.

– Балалар ғылымның адамдардың өмірін жақсартатын әлеуметтік пайдалы әрекет екенін білулері керек.

– Әлемнің одан әрі ғылымға және технологияға бағытталғандығына орай, оқушылар дайын болуы және өздерін сәтті жүзеге асырулары маңызды.

– Ғылымды бастауыш мектепте меңгеру қызықты және оқушылар өздерін «кішкене ғалым» сезіне алады.

Сондықтан бастауыш білім беру мазмұнын жаңартуды жүзеге асыруда жаңа пәннің, яғни жаратылыстану пәнінің енгізілуі білім беру саласындағы әлемдік тенденцияларды жүзеге асырудың бастауы деп санауға болады.

«Жаратылыстану» – табиғат заңдылықтары мен құбылыстары туралы ғылымдардың жиынтығы. Бұл пән негізгі мектептегі «Биология», «География», «Химия», «Физика» пәндерінің негізін қалауға бағытталған. Осы пәнді оқи отырып, бастауыш сынып оқушылары қоршаған ортаның құпияларын ашады, сырына қанығады. Ал, ол пәнді беретін мұғалімнің міндеті – бұл үдерісті танымды әрі қызықты ұйымдастыру. Табиғат туралы білімін, әлемін оқушылар белсенді ізденушілік, зерттеушілік іс-әрекеттер арқылы танып-білуі тиіс. Сонда ғана сабақта алынған білім баланың есінде қалып, бойына сіңіп, болашақта оқытылатын физика, биология, химия, география пәндерінің берік іргетасын қалайды [1].

Бастауыш сынып «Жаратылыстану» пәні оқу бағдарламасының мақсаты – әлемнің қазіргі заманғы жаратылыстану ғылымы тұрғысынан бейнесі туралы білім негізін қалыптастыру және білім алушылардың зерттеу біліктері мен дағдыларын дамытуға негізделген. Пәннің осы мақсатына қол жеткізу үшін жаратылыстану сабағы

бағдарламада күтілетін нәтиже ретінде (дағды, білік, білім, ұғым түрінде) тұжырымдалған оқу мақсаттарын жүзеге асыру арқылы және зерттеуге үйрену, зерттеу дағдыларын қалыптастыру «Мен зерттеушімін» бөлімінің оқу мақсаттары арқылы орындалады [1].

Осы екі мақсатта ұйымдастырылған сабақтардың негізгі міндеті тек пәндік білім мен білікке ғана емес, сонымен қатар кең ауқымды дағдылардың қалыптасуына бағытталады.

Бұл міндет «Мен зерттеушімін» бөлімін оқып-үйрену барысында жүзеге асады. Осы бөлімнің оқу мақсаттары оқу жылы бойында барлық бөлімдерді оқыту арқылы жүзеге асырылады, бөлімге жеке сағат бөлінбейді.

Жаратылыстану оқу бағдарламасындағы «Мен зерттеушімін» бөлімінің «Табиғатты тану әдістері» бөлімшесінің оқу мақсаттары зерттеу, ойлау, коммуникативтік дағдылар мен біліктіліктер негіздерінің қалыптасуына, яғни гипотеза жасау, оны тексерудің жолын ұсыну, зерттеу жоспарын құру, бақылау, эксперимент жүргізу, оның нәтижесін бағалау, түрлі формада ұсыну, қорытынды шығару, ақпараттармен жұмыс істеу, оның растығын бағалау сияқты дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Жаратылыстану сабағындағы зерттеу, зерттеудің келсі әдістері арқылы жүргізіледі [4]:

- 1) бақылау;
- 2) эксперимент;
- 3) өлшеу;
- 4) модельдеу.

Енді әр әдіске жеке-жеке тоқталайық. Бақылау – зерттеу әдісі. Бақылау барысында зерттеуші бақыланатын процесске белсенді араласпай, тек нәтижесін ғана белгілеп отырады. Бұл зерттеу әдісінің кезеңдері: алдымен бақыланатын нысан таңдалып алынады, бақылаудың мақсаты қойылады, зерттеу уақыты белгіленеді және нәтижесін тіркеу тәсілі таңдалады. Сондан соң бақылау жүргізіліп, қортынды жасалады [2].

Эксперимент – зерттеу әдісі. Бұл зерттеу әдісінің кезеңдері: зерттеу мақсатын қою, бұрын белгісіз қасиеттерін анықтап болжам жасау, зерттеудің идеясын анықтау, жоспар құру, ресурстарын анықтау, өзіндік жұмыс жүргізу, нәтижелерді тіркеу, жұмыс мерзімін нақтылап беру, қорытынды жасау.

Өлшеу – зерттеу әдісі. Бұл зерттеу әдісінің кезеңдері: зерттеу нысандарының ұқсас қасиеттері немесе белгілері бойынша салыстыру, басқа нысандарға қатысын анықтау.

Модельдеу – зерттеу әдісі. Бұл зерттеу әдісінің кезеңдері: Модельдеу мақсаты нысанды талдап, модельді құру, модельдеу технологиясын таңдау (логикалық, информациялық, графикалық құрылымын жасау, жеңілдетілген түрінде бейнелеу), модельдеу нәтижесін талдау (нәтиже мақсатқа сәйкес келеді, мақсатқа сәйкес келмейді).

Зерттеу әдістерімен қатар мұғалім жалпы зерттеу біліктерін де қолдана алады. Олар:

- мәселені көре алу;
- сұрақ қоя алу;
- болжам жасай алу;
- ұғымдарға анықтама беру;
- жіктеу;
- сипаттау, салыстыру;
- қорытынды жасау;
- өз идеясын дәлелдеу және қорғау;
- мәтінмен жұмыс жасау.

Оқу үдерісінде қалыптастырылатын зерттеу біліктерін 4 топқа топтастыруға болады. Олар:

Ұйымдастыру

- жоспарлау;
- мәліметтерді өзгерту;
- нәтижені ұсынудың түрлі формалары қолдану.

Ізденіс

- мәселені көре алу;
- зерттеу әдістерін қолдану;
- байланыстарды орнату;
- мәселені шешу жолдарын табу.

Ақпарат

- ақпарат көздерін пайдалану;
- мәтінді тыңдау, түсіну;
- ақпаратты символ, белгі түрінде тіркеу; қорытынды жасау.

Бағалау

- өз жұмысын бағалау;
- басқалардың ұсынған жұмысын бағалау;
- өз пікірін негіздеу.

Жоғарыда аталған зерттеу әдістері мен зерттеу біліктері қоданылған сабақтағы зерттеу жұмысының ерекше белгілері:

1. Сабақтағы зерттеу танымдық іздену үдерісі болып табылады (зерделеу, анықтау, түсіндіру т.с.с.). Оқушылар мұғаліммен бірге мәселені анықтайды. Мәселені шешуге сабақтың бір бөлігін арнайды.

2. Әрқашан жаңа білім алуға бағытталады, яғни зерттеу жаңалық ашуға деген ынтадан басталады. Балалар білімді мәселені шешу, алынған мәліметтерді салыстыру сияқты жұмыстары барысында алады.

3. Тапсырманы оқушылардың өздігінен орындауы көзделеді. Мұғалім балалардың мәселелерді шешуге, зерттеуге бағытталған практикалық іс-әрекетін бағыттайды, басқарады, ұйымдастырады.

4. Зерттеу жұмысы оқу мақсатын жүзеге асыруға бағытталады. Оқу үдерісі жоғары қарқында жүреді. Оқушылардың танымдық қызығушылығы жоғары болады

«Мен зерттеушімін» бөлімі оқу мақсатының жүзеге асырылуын бірнеше мысалдар арқылы көрсете кетейік. Мысалдар «НЗМ ДБҰ» әзірлеген, базалық жаратылыстану оқулығынан алынды.

Жанды табиғат бөлімінің «Адам» бөлімшесінің «Адамның тірек-қимыл жүйесінің қызметін анықтау» және «Дұрыс дене сымбатын сақтаудың маңыздылығын түсіндіру» оқу мақсаттарын оқушыларға меңгерту барысында «Табиғатты тану әдістері» бөлімшесінің «Бақылаудың басты белгілерін (мақсат, нысан, жоспар, мерзім, нәтиже) анықтау» оқу мақсатын қатар ұсыну арқылы дұрыс дене сымбатын сақтаудың маңыздылығын бақылап, қортынды жасауға мүмкіндік жасалады және бақылаудың қарапайым кезеңдерін жүргізе алады. Оған 2 сыныптың «Жаратылыстану» оқулығының «Зертте» айдары арқылы берілген келесі тапсырма арқылы көрсете аламыз [3].

1. Зерттелетін тақырып: Сенің дене сымбатың дұрыс қалыптасып келе ме?

2. Бақылаудың мақсаты: Дене сымбатының қалай қалыптасып жатқанын анықтау.

3. Зерттеу нысаны: Сыныптағы оқушылар.

4. Жүргізілетін мерзімі: 20 мин.

5. Жоспар:

– бір оқушы орнынан тұрып, желкесін, иығын, жамбасын, өкшелерін міндетті түрде қабырғаға тигізіп тұрады. Осындай қалыпта ыңғайлы немесе ыңғайсыз болды ма?

– Екінші оқушы оны бақылап тұрады. Егер, сыныптасы өзін ыңғайсыз сезінсе, онда ол денесін түзу ұстамайды, оның дене қалпының дамуы дұрыс емес.

– Оқушылар рөлдерін ауыстырады.

– Жұптасып денені дұрыс ұстауға арналған жаттығуларды ойлап табады.

6. Зерттеу нәтижесі: Оқушылар зерттеу нәтижесінде үнемі жаттығулар жасау арқылы және өзін бақылау арқылы денені дұрыс ұстауға болатынын түсіне алады.

Келесі берілетін мысал 3 сыныптың Жанды табиғат бөлімінің «Тірі табиғат» бөлімшесінің «өсімдіктердің қоршаған орта жағдайларына (жылу, жарық, ылғал) бейімделу жолдарын түсіндіру» оқу мақсатын оқушыларға меңгерту барысында «Мен зерттеушімін» бөлімінің «Табиғатты тану әдістері» бөлімшесінің «экспериментті жоспарлау және жүргізу» мен «жүргізілген эксперимент нәтижесін құрылған жоспарға сәйкес диаграмма түрінде көрсету, қорытынды жасау» оқу мақсаттарын қоса қарастыру тиімді. Оны 3 сыныптың «Жаратылыстану» оқулығының «Зертте» айдары арқылы берілген төмендегі зерттеу кезеңі бойынша ұымдастырылған тапсырмадан байқауға болады [3].

1. Зерттелетін тақырып: Суару кестесін өзгерту өсімдікке қалай әсер етеді? – бұл сұрақ топта талқыланады. Осы арқылы зерттеу мақсатын бірге анықтайды. (Мақсаты суару кестесін өзгерту барысында не болатынын анықтау).

2. Өсімдіктің өсуіндегі суару режиміне қатысты болуы мүмкін өзгерістерге оқушылар болжам жасайды. Яғни, гипотеза («Нені өзгертеміз» (Суару жиілігін немесе суаратын су мөлшерін) нені өзгеріссіз қалдырамыз (су температурасын, ауаны) және оны қалай анықтаймыз.

3. Гипотезаны тексеру үшін (эксперимент) жүргізеді.

4. Ресурс. Екі стақандағы бұршақ өсімдісі, сызғыш, зерттеушінің қойын дәптері.

7. 5.Нәтижелерді тіркеу Бақылау жасап, нәтижелерін кестеге түсіреді, зерттеу нәтижелерін диаграмма түрінде ұсынады.

5. Қорытынды жасау. Оқушылар болжам жасайды, жұмыс жоспарын құрады, өлшемдер алып нәтижелерін жазады (Суару режимін өзгерткен кезде сәйкесінше өсуі баяулайтынын түсінеді).

Экспериментті жоспарлап жүргізу мен жүргізілген эксперимент нәтижесін құрылған жоспарға сәйкес диаграмма түрінде көрсету, қорытынды жасауға арналған мысалдың реті төменде беріледі (1 сурет).

1 сурет. Эксперимент жоспары

Сонымен қорыта айтқанда, мұғалім зерттеу жұмысын жүргізу барысында оқушылардың зерттеуге өздерін қатыстыра отырып, нәтижелерін өздері ұсына алатындай етіп ұйымдастырғаны дұрыс. Жоғарыда берілген мысалдар «Мен зерттеушімін» бөлімінің «Табиғатты тану әдістері» бөлімшесінің мақсаттарын жүзеге асыру жолдары ұсынылды. Жаратылыстану пәнін бірізді, жүйелі оқып-үйрену оқушылардың қоршаған әлем туралы, әртүрлі денелер мен құбылыстар туралы алғашқы білімін қалыптастырады және дамытады. ғылыми зерттеу жүргізу дағдылары мен біз өмір сүретін әлем туралы білімге ерекше назар аударылады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған "Жаратылыстану" пәнінен үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 10 мамырдағы № 199 бұйрығына 7-қосымша.
2. Савенков И.А. Маленький исследователь. Развитие логического мышления. 6-7 лет. – М.: Академия развития, 2004.
3. Жаратылыстану. Жалпы білім беретін мектептің 3-сыныбына арналған оқулық/ Т.А.Андриянова.,В.Н.Беркало, Н.Ш.Жакупова, А.В.Полежаева. –1-бөлім. Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2017. – 88 б.
4. Жаратылыстану. Мұғалімге арналған нұсқаулық. 4-сынып мұғаліміне арналған оқу-әдістемелік құрал/ Бигазина П.К., Жаманкулова А.Ж., Кажекенова Э.А. және басқалар. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2018. –172 б.

А.К.Шадетова

ИССЛЕДОВАНИЕ НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ

В статье проведен анализ, как учебные цели раздела «Я – исследователь» образовательной программы «Естествознания» реализуются в течение учебного года во всех других разделах предмета. Автор предлагает варианты достижения целей указанного раздела совместно с целью из другого раздела программы.

Ключевые слова: естествознание, раздел «Я – исследователь», эксперимент, методы исследования.

A. Shadetova

RESEARCH IN LESSONS OF NATURAL SCIENCES

The article States that the educational goals of the section «I am a researcher» of the educational program of natural science education are implemented during the academic year in all other sections. The author offers examples of how the purpose of this section can be achieved in conjunction with the purpose of another section.

Keywords: natural sciences, section «I am a researcher», experiment, research methods

«Латын әліпби – ұлт тұтастығы негізі» республикалық сыныптан тыс іс-шаралардың интернет-конкурсының ЕРЕЖЕСІ

1. Жалпы ереже

1.1. Осы Ереже «Латын әліпби – ұлт тұтастығы негізі» республикалық сыныптан тыс іс-шаралардың (бұдан әрі – Интернет-конкурс) интернет-конкурс мақсаты, міндеттері, қатысу тәртібі мен шарттарын реттейді.

1.2. «Өрлеу» БАҰО» АҚ қазақ әліпбиінің латын графикасына көшу бойынша кезеңдік жұмыс жоспарына (2018-2020 жж.) сәйкес Интернет-конкурсты ұйымдастырушы – «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты (бұдан әрі – Қарағанды БАИ).

1.3. Интернет-конкурстың мақсаты мен міндеттері

Мақсаты – латын графикасына көшу жағдайында білім алушылардың қызығушылығын арттыруға арналған сыныптан тыс іс-шара түрлерін ұйымдастыру.

Міндеттері:

- жаңа әліпби негізіндегі сыныптан тыс іс-шараларды өткізуде республика және облыс педагогтерінің шығармашылығын уәждеу (мотивациялау);
- жаңа әліпбиді насихаттау педагогикалық идеяларының деректер базасын кеңейту;
- кәсіби педагогикалық тәжірибені толықтыру.

1.4. Интернет-конкурстың бағыттары:

- Гуманитарлық бағыттағы пәндер мазмұнындағы жұмыстар
- Мектеп кітапханашыларының тәжірибесі
- Ата-аналармен жұмыс
- Сынып жетекшілерінің жұмысы

2. Интернет-конкурсқа қатысу тәртібі

2.1. Интернет-конкурсқа барлық білім беру ұйымдары типтерінің өзіндік ерекшеліктеріне қарамастан жалпы білім беру ұйымдарының мұғалімдері және мектеп кітапханашылары қатыса алады.

2.2. Интернет-конкурсқа педагогтердің жеке немесе шығармашылық ұжыммен қатысу құқығы бар.

2.3. Интернет-конкурсқа бұрын басқа байқауларға қатыспаған, жарияланбаған, интернет желісінде орналастырылмаған жұмыстар жіберіледі.

2.4. Авторлық құқықтар.

– Интернет-конкурсқа өз жұмысын жібере отырып, автор тапсырылған материалды Интернет-конкурстың ұйымдастырушысына олардың ұйғарымы бойынша шектеусіз мерзім бойында ақысыз (сыйақы төлеусіз) шарт қоймай пайдалану құқығын, Интернет-конкурсқа қатысқан жұмысты жариялау, оның ішінде шығармашылық жобаларға қосу. Интернет-конкурсқа жіберілген жұмыстар рецензияланбайды және қайтарылмайды.

– Интернет-конкурсқа барлық қатысушылар өз аттарын, тектерін, әкесінің аттарын Конкурс ұйымдастырушысының сайтына орналастыруға өз келісімін береді.

3. Интернет-конкурсты өткізу тәртібі мен уақыты

3.1. Интернет-конкурсқа қатысу сұранысы мен материалдар *2019 жылдың 28 қазаннан 20 қараша* аралығында қабылданады (1-қосымша).

3.2. Конкурс комиссиясының жұмыстарды сараптауы *2019 жылдың 20 қараша мен 25 қараша* аралығында өтеді. Конкурс комиссиясының құрамы БАИ кафедраларының аға оқытушыларынан тұрады.

3.3. Интернет-конкурс қорытындысын шығару, жеңімпаздарды анықтау *2019 жылдың қараша айының 28* жарияланады.

3.4. Интернет-конкурста үздік танылған жұмыстардың электрондық жинағы <http://orleu-krq.kz/> институт сайтында жарияланады.

4. Интернет-конкурсқа ұсынылатын жұмыстарға қойылатын талаптар

4.1. Конкурс материалдары жекелеген педагогтер, сондай-ақ топ авторларымен ұсынылуы мүмкін.

4.2. Материалды ұсыну түрі: электрондық түрде сыныптан тыс іс-шаралар әзірлемелері (құрылымға сәйкес), конкурс өтінімімен қоса берілген (1-қосымша).

5. Интернет-конкурсқа қойылатын техникалық талаптар

– әзірleme көлемі 5 бетке дейін;

– А4 форматтағы парақ, RS Word Times New Roman мәтіндік редакторында (жоларалық интервал – бір, қаріп көлемі – 14, барлық жиектері – 20 мм).

Өтінім мен конкурс материалы 2 әртүрлі файлдарда беріледі. Файлдар атауы:

ТАӨ_білім беру ұйымы, қала/аудан _ өтінім

ТАӨ_білім беру ұйымы, қала/аудан _ бағыты

Мысалы: Абенова Ж.М._ №8 ЖОБМ, Қарағанды қ._ өтінім

Абенова Ж.М._ №8 ЖОБМ, Қарағанды қ._ шығармашылық

Байқау материалдары мен өтінім 2019 жылдың 20 қарашаға дейін latynkonkurs@gmail.com электрондық адресіне қабылданады

6. Интернет-конкурсқа қорытындысын шығару

6.1. Интернет-конкурс комиссиясының жұмыстарды бағалау төмендегі критерийлер бойынша жүзеге асырылады (қосымша 2):

– авторлық әзірlemenің өзектілігі;

– материалдардың байқау мақсатына, міндеттеріне және тақырыбына сәйкестігі;

– ұсынылған материалдардың практикалық маңыздылығы мен бірегейлігі;

– байқау материалдарының әлеуметтік және әдістемелік маңыздылығы;

– жаңашылдық идеялар пайдалану және тарату мүмкіндігі, ұйымдастыру моделінің форматы, тәжірибеде іске асыру технологиялары;

– басқа дерек көздерін пайдалану кезінде авторлық құқықтарды сақтау;

– материалдарды рәсімдеудің мазмұндық және техникалық сапасы.

6.2. Интернет-конкурс нәтижесі, дипломдар мен қатысушы сертификаттары Қарағанды БАИ сайтында жарияланады.

**«Латын әліпбиі – ұлт тұтастығы негізі» республикалық сыныптан тыс іс-шараларға арналған онлайн-сайысқа қатысуға
ӨТІНІМ**

Қатысушы/қатысушылардың толық аты-жөні, тегі	
Жұмыс орны, қызметі	
Мекен жайы	
Байланыс телефоны	
Электронды поштасы	
Онлайн-конкурсқа ұсынылған бағыты	
Жұмыстың атауы	

Сұранысты берген мерзім « ____ » _____ 2019 ж.

БАҒАЛАУ ПАРАҒЫ

№	Критерийлер	Ұпайлар 1 ұпай – критерий бар, 0 ұпай – критерий жоқ
1.	Авторлық әзірлеменің өзектілігі	
2.	Материалдардың байқау мақсатына, міндеттеріне және тақырыбына сәйкестігі	
3.	Ұсынылған материалдардың практикалық маңыздылығы мен бірегейлігі	
4.	Конкурс материалдарының әлеуметтік және әдістемелік маңыздылығы	
5.	Жаңашылдық идеялар пайдалану және тарату мүмкіндігі, ұйымдастыру моделінің форматы, тәжірибеде іске асыру технологиялары	
6.	Басқа дерек көздерін пайдалану кезінде авторлық құқықтарды сақтау	
7.	Материалдарды рәсімдеудің мазмұндық және техникалық сапасы	

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарлар сайысының ЕРЕЖЕСІ

1. Жалпы ережелер

- 1.1. Осы Ереже бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарларының сайысын (бұдан әрі – Сайыс) өткізу тәртібі мен талаптарын реттейді.
- 1.2. Сайыс жаңартылған білім беру мазмұнының оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда педагогтердің инновациялық қызметін қолдауға бағытталған.
- 1.3. Сайыстың өнімі бастауыш мектеп пәндері бойынша қысқа мерзімді сабақ жоспарлары болып табылады (бұдан әрі – ҚМЖ).
- 1.4. Сайыстық материалдар авторлық болу керек, яғни Сайысқа қатысушының тікелей әзірлемесі.
- 1.5. Жұмыс тілі – қазақ, орыс, ағылшын.
- 1.6. Сайысты ұйымдастырушы – «Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» Акционерлік қоғамы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты.

2. Сайыстың мақсаты мен міндеттері

- 2.1. Сайыстың мақсаты – жаңартылған орта білім мазмұнын жүзеге асыру аясында Қарағанды облыс мұғалімдерінің педагогикалық тәжірибесін тарату.
- 2.2. Сайыстың міндеттері:
 - жаңа педагогикалық тәсілдерді ескере отырып сабақтарды жобалауда педагогтердің белсенділігін ынталандыру;
 - заманауи сабақы әдістемелік жетілдіру жолдарын іздестіру;
 - жаңартылған білім мазмұнының идеяларын дәріптеу.

3. Сайысқа қатысушылар

- 3.1. Сайысқа білім беру ұйымдарының барлық түрлері мен типтері бойынша бастауыш сынып мұғалімдері қатыса алады.
- 3.2. Сайысқа қатысушы тек жеке қатыса алады.

4. Ұйымдастыру комитеті

- 4.1. Конкурстың ұйымдастырылуы Ұйымдастыру комитеті және әділқазылар құқығымен жүзеге асырылады.
- 4.1. Ұйымдастыру комитетінің функцияларына:
 - сайысты ақпараттық және ұйымдастырушылық қамтамасыз ету;
 - қатысушылардан өтінім мен сайыстық материалдарды (ҚМЖ) қабылдау;
 - Сайысқа қатысушыларға ұйымдастырушы сұрақтар бойынша кеңес беру;
 - ұсынылған материалдарға эксперттік бағалау жүргізу;
 - Сайыстың жеңімпаздарын анықтау;
 - Сайыстың ақпараттық материалдарын шығару және жариялау.
- 4.2. Ұйымдастыру комитеті Сайысты дайындау және өткізу рәсімдерін сақтауға, жұмыстарды бағалау әділдігін қамтамасыз етуге жауапты.

4.3. Ұйымдастыру комитеті үшінші тұлғалардың авторлық (сабақтас) құқықтарын бұзғандығы үшін жауапты болмайды.

Ұйымдастыру комитеті төмендегі негіздемелерге байланысты Сайысқа қатысуға өтінімді қабылдамауға құқылы:

- сайыстың талаптарына өтінім мен ұсынылған материалдардың сәйкессіздігі;
- материалдардың көрсетілген мерзімнен кеш ұсынылғаны;
- плагиат табылған жағдайда.

5. Сайыстық материалдарды ұсыну тәртібі

5.1. Сайысқа қатысу үшін осы Ережеде белгіленген талаптарға сәйкес ҚМЖ әзірлемелері қабылданады.

5.2. Қатысушы өтінімі (Қосыша 2) және сайыстық материал бір электронды архив-папкаға орналастырылып, **12.10.19 ж.** дейін konkursksp2019@mail.ru электрондық адресіне жіберілу керек.

Файл атаулары:

1. *Өтінім_ қатысушы аты-жөні (Мысалы: Өтінім_Абенова К.А.)*
2. *ҚМЖ_ автордың аты-жөні (Мысалы: ҚМЖ_Абенова К.А.)*

Архивтелген папка атауы:

Қатысушы аты-жөні (Мысалы: Абенова К.А.)

5.3. Орта білім мазмұнын жаңарту аясындағы біліктілікті артыру курстарының соңындағы ҚМЖ қорғауға ұсынылған жұмыстар сайысқа қабылданбайды.

5.4. Сайысқа қатысушы ұсынылған жұмыста авторлық құқықтардың сақталуына жауапты.

5.5. Ереже талаптары сақталмай ұсынылған жұмысты Ұйымдастыру комитеті қабылдамауға құқылы.

6. Сайыстық материалдарды рәсімдеу және мазмұны бойынша талаптар

6.1. ҚМЖ әзірлемесі – жаңартылған орта білім мазмұнын жүзеге асыру бойынша мұғалімнің тәжірибесін көрсететін сабақтың егжей-тегжейлі жоспары. Сабақтың тақырыбы мен оқу мақсаттары пән бойынша оқу бағдарламасына сәйкес келу керек. Сабақ жоспарында пәндік мазмұнның өзгешелігі, оқу пәнінің әдістемесіндегі ерекшелігі (әдістер мен тәсілдердің, аталған сыныпта пәндік мазмұн бойынша жұмыс құралдарының қисындылығы және негізділігі) көрсетілу керек

6.2. Рәсімдеу талаптары:

- ҚМЖ шаблонға сәйкес әзірленеді (Қосымша 3).
- Мәтін Microsoft Word мәтіндік редакторында терілуі тиіс. Беттерінің параметрлері – барлық шеттері 2 см. Times New Roman шрифті, 12 кегль, жоларалық интервал бірлік, шеті бойынша тегістеу. Материал көлемі – 5 бетке дейін.
- Мәтінде қалың немесе курсив шрифтпен көріптеу қабылданады. Иллюстрацияланған және графикалық материалдардың минималды көлемі болу керек. Қолданылған материалдардың сілтемесі міндетті түрде қосылу керек (әдебиет, ғаламтор ресурстары). Ғаламтор ресурстарындағы барлық сілтемелер жұмыс жасап тұру керек.

— Сабаққа презентациялар, видео, аудио материалдардың болуы қажет емес. Әзірлемеге қосымша ретінде (сол файлда) сабақты әдістемелік қамтамасыз етуге қажетті материалдардың барлығы салынады (таблицаалар, схемалар, жадынамалар, карточкалар және т.б.).

6.3. Барлық сайыстық материалдар «Антиплагиат» бағдарламасымен тексеріледі. Материалдың мазмұнында 50% жоғары сәйкестілік байқалса, автоматты түрде сайысқа қабылданбайды.

7. Сайысты ұйымдастыру және өткізу тәртібі

7.1. Сайыс сырттай формада Ұйымдастыру комитетіне ұсынылған материалдардың электронды нұсқасын талқылау негізінде өтеді.

7.2. Сайыстың кезеңдері мен өткізу мерзімдері:

1 кезең: 16.09.19 ж. – 12.10.19 ж. – өтінімдер мен сайыстық материалдарды қабылдау;

2 кезең: 14.10.19 ж. – 30.10.19 ж. – ұсынылған жұмыстарды талқылау және эксперттік бағалау;

3 кезең: 01.11.19 ж. – 16.11.19ж. – «Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ сайтында on-line дауыс беруді өткізу;

4 кезең: 18.11.19 ж. – 23.11.19 ж. – Сайыс жеңімпаздарын анықтау. Сайыс қорытындысы туралы ақпаратты, жеңімпаздар дипломы және қатысушы сертификаттарын Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ сайтына орналастыру, үздік ҚМЖ-лар электронды жинағын әзірлеу.

7.3. Сайыстық материалдардың эксперттік бағалауын Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ оқытушыларынан құрылған Ұйымдастыру комитеті (жюрилік құқығымен) белгіленген критерийлер бойынша өткізеді.

7.4. ҚМЖ-ның әр критерийге сәйкестік дәрежесін анықау үшін эксперттік парақ қолданылады (Қосымша 1). Эксперттік парақ сайыстың ішкі құжаты болып табылады, қатысушыларға ұсынылмайды. Әр критерий регламенттелген балдар санымен есептеледі. Жалпы баға әр критерий бойынша балдар санының қосындысынан құрылады.

7.5. Бағалау қорытындысы бойынша Ұйымдастыру комитетінің мүшелері жұмысы ең жоғары балл жинаған сайыстың жеңімпаздарын анықтайды.

7.6. Сайысқа қабылданған барлық ҚМЖ-лар Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ сайтына (<http://orleu-krg.kz/>) on-line дауыс беру үшін орналастырылады. Дауыс беруге қатысу үшін келесі сілтеме бойынша өту керек. Дауыс беру қорытындысында «Мұғалім таңдауы» номинациясы бойынша жеңімпаз анықталады.

8. Сайыстың қорытындысын шығару

8.1. Сайыс жеңімпаздары 1, 2, 3 дәрежелі Дипломдарымен және сыйлықтармен марапатталады.

8.2. Сайыстың on-line дауыс беру қорытындысы бойынша жеңімпаз «Мұғалім таңдауы» Дипломын алады.

8.3. Сараптамадан өткен барлық жұмыстардың авторлары сайысқа қатысушы сертификаттарын алады.

8.4. Педагогикалық қауымдастықты ақпараттандыру және авторлық әзірлемелерді тарату мақсатында Ұйымдастыру комитетінің шешімі бойынша үздік сайыстық материалдар «Жетістік бағыттаушысы» электрондық жинағында жарияланады.

8.5. Сайыстың қорытындысы туралы ақпарат, электронды нұсқадағы жеңімпаздар дипломы мен қатысушы сертификаттары, ҚМЖ-лар электрондық жинағы Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ сайтына орналастырылады (<http://orleu-krg.kz/>).

8.6. Сайыстық материалдар дәріптеу мақсатында авторлық құқықты сақтау кепілдікпен (авторға міндетті сілтеме) сайыс ұйымдастырушылармен қолданыла алады.

9. Байланыс ақпараты

Кеңес беру үшін және сайысты өткізудің ұйымдастырушылық пен технкалық сұрақтары бойынша жауаптылар:

**МДТ және ТӘ кафедрасының аға оқытушысы Досова Ляззат Ашимовна,
Курстан кейінгі қолдау және инновацияларды енгізу лабораториясының
меңгерушісі Тлеубай Сауле Тумарбековна**

Ұялы тел. 87756129684

Жұмыс тел. 8 (7212) 416857

Осы ережеге сәйкес рәсімделген сайыстық материалдар 12.10.19 ж. дейін konkursksp2019@mail.ru электрондық адресіне қабылданады.

ҚОСЫМША 1

Эксперттік парақ

№ п/п	Критерийлері	Баллдар 1 – ұсынылған талаптарға толық сәйкес 0 – талаптарға сәйкес емес, немесе көрсеткіші жоқ
1.	Өзірлеменің сәйкестілігі (плагиат) 50% жоғары.	
2.	Пән бойынша «Оқу бағдарламасындағы» ұзақ мерзімді жоспардың оқу мақсаттарының сәйкестілігі.	
3.	Сыныптағы барлық оқушылардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескере отырып оқу мақсаттарының сабақ мақсаттарына жіктелуі (барлығы, көптегені, кейбірі).	
4.	Тілдік мақсаттарды құру (тілдік пәндерден басқа).	
5.	Бағалау критерийлерінің сабақ мақсаттарына сәйкестілігі.	
6.	Сабақ барысында дарытуға бағытталған құндылықтарды анықтау.	
7.	Сабақтағы пәнаралық байланысты анықтау.	
8.	Осы сабақта меңгеруді қамтамасыз ететін оқушылардың бастапқы білімдерін айқындау.	
9.	Сабақтың кезеңдерін сақтау: кіріспе, негізгі, қорытынды.	
10.	Әр кезеңдердің уақыт бөліктерін нақтылау (хронометраж).	
11.	Оқу мақсатына сәйкес ширату жаттығуының болуы.	
12.	Мақсатты тұжырымдау және табыс критерийлерінің болуы.	
13.	Оқушылардың білімдерін өзектендіру.	
14.	Оқушылардың ойлау және практикалық іс-әрекетінде белсенділікті қамтамасыз етуге жағдай жасау (белсенді оқу әдістері).	
15.	Оқушылардың жеке өмірлік тәжірибесімен байланысын және практикалық бағыттылығын қамтамасыз ету	
16.	ОӘК сабақта тиімді қолдану (оқулық, жұмыс дәптері)	
17.	Тілдік дағдыларды дамыту бойынша жұмыстар.	

18.	Сабақ мазмұнының мұғалім таңдаған құндылықтарды қалыптастыруға бағытылығы.	
19.	Пәнаралық байланысты жүзеге асыру.	
20.	Мұғалім және оқушының АҚТ қолдануы.	
21.	Оқушылардың зерттеу құзіреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған тапсырмаларды қолдану.	
22.	Оқушылардың ақпаратпен жұмыс істеуін ұйымдастыру.	
23.	Барлық оқушылардың оқу мақсатына жетуін қамтамасыз етуге саралаудың әртүрлі тәсілдерін қолдану.	
24.	Мұғалімнің критерийлерге сәйкес оқушылардың өзін-өзі бағалауын, өзара бағалауын, қалыптастырушы бағалауды ұйымдастыруы.	
25.	Қалыптастырушы бағалау үшін дескрипторлармен бірге тапсырмаларды қосу.	
26.	Кері байланыс берудің әртүрлі тәсілдерін қолдану.	
27.	Сергіту сәттері мен белсенді оқу әрекетін қолдану.	
28.	Сабақты қорытындылау.	
29.	Оқушылардың оқу процесіндегі өзіндік рефлексиясын ұйымдастыру.	
30.	Саралау бойынша қосымша ақпараттың болуы.	
31.	Бағалау бойынша қосымша ақпаратың болуы.	
32.	Сабақ мазмұнының оқу мақсатына, оқыту мен бағалау әдістер мен тәсілдеріне сәйкестілігі.	
33.	Мәтіннің орфографиялық, стилистикалық сауаттылығы.	
34.	Ұсынылған ресурстардағы сілтемелердің дұрыстығы.	
Баллдардың максималды саны		34

ҚОСЫМША 2

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарлар сайысына қатысушы өтінімі

1. Автордың тегі, аты, әкесінің аты (толық)	
2. Жұмыс орны (білім беру ұйымының атауы, аудан/қала)	
3. Электрондық адрес	
4. Байланыс телефон	
5. Пән	
6. Сабақ тақырыбы	
7. Сынып	

ҚМЖ шаблону

Пән:		Мектеп:	
Бөлімі:		Мұғалімнің аты-жөні:	
Күні:		Қатысқандар саны:	
Сынып:		Қатыспағандар саны:	
Сабақ тақырыбы			
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары			
Сабақ мақсаттары		Барлық оқушылар: Көптеген оқушылар: Кейбір оқушылар:	
Бағалау критерийлері			
Тілдік мақсаттар (Тілдік емес пәндер үшін құрастырылады)		<i>Тілдік мақсаттарды, лексика мен тіркес мысалдарын қоса анықтаңыз:</i> <i>Пәнге тән лексика мен терминология:</i> <i>Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер:</i>	
Құндылықтарды дарыту			
Пәнаралық байланыстар			
АКТ қолдану дағдылары			
Бастапқы білім			
Сабақ барысы			
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет		Ресурстар
Сабақтың басы			
Сабақтың ортасы			
Сабақтың соңы			
Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?	Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?		Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы

ПОЛОЖЕНИЕ

о проведении областного конкурса краткосрочных планов уроков для учителей начальных классов «Навигатор успеха»

1. Общие положения

- 1.1. Настоящее Положение определяет порядок и регламент проведения конкурса для учителей начальных классов «Навигатор успеха» (далее – Конкурс).
- 1.2. Конкурс направлен на поддержку инновационной деятельности педагогов в реализации учебных программ обновленного содержания среднего образования.
- 1.3. Предметом Конкурса является разработка краткосрочных планов уроков (далее – КСП) по предметам начальной школы.
- 1.4. Конкурсные материалы должны быть авторскими, т.е. разработанными непосредственно участником Конкурса.
- 1.5. Рабочие языки – казахский, русский, английский.
- 1.6. Организатор Конкурса – Филиал Акционерного Общества «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области.

2. Цель и задачи Конкурса

- 9.1. Цель Конкурса – распространение эффективного педагогического опыта учителей Карагандинского региона в рамках реализации обновленного содержания среднего образования.
- 9.2. Задачи Конкурса:
- стимулирование активности педагогов по проектированию уроков с учетом новых педагогических подходов;
 - поиск путей методического совершенствования современного урока;
 - популяризация идей обновленного содержания образования.

10. Участники Конкурса

- 10.1. В Конкурсе могут принять участие учителя начальных классов образовательных организаций всех типов и видов.
- 10.2. Участие в Конкурсе только индивидуальное.

11. Организационный комитет

- 11.1. Руководство Конкурсом осуществляет Организационный комитет (далее – Оргкомитет) с правами жюри.
- 11.2. В функции Оргкомитета входит:
- информационное и организационное обеспечение Конкурса;
 - прием заявок и конкурсных материалов (КСП) от участников;
 - консультирование участников Конкурса по организационным вопросам;
 - проведение экспертной оценки представленных материалов;
 - определение победителей Конкурса;
 - выпуск и распространение информационных материалов Конкурса.
- 11.3. Оргкомитет несёт ответственность за соблюдение процедур подготовки и проведения Конкурса, обеспечение объективности оценки работ.
- 11.4. Оргкомитет не несет ответственности за нарушение авторами разработок авторских прав третьих лиц.

11.5. Оргкомитет имеет право отказать заявителю от участия в Конкурсе на основании:

- несоответствия заявки или представленных материалов требованиям Конкурса;
- предоставления материалов позже указанного срока;
- в случае обнаружения плагиата.

12. Порядок представления конкурсных материалов

12.1. Для участия в Конкурсе принимаются разработки КСП в соответствии с требованиями, определенными в данном Положении.

12.2. Заявка участника (Приложение 2) и конкурсный материал должны быть помещены в одну электронную папку-архив, которую необходимо до **12.10.19 г.** отправить на электронный адрес konkursksp2019@mail.ru.

Имена файлов:

3. *Заявка_ ФИО участника (Н-р: Абенова К.А._заявка)*

4. *КСП_ФИО автора (Н-р: Абенова К.А._КСП)*

Имя архива:

ФИО участника (Н-р: Абенова К.А.)

12.3. На Конкурс не принимаются работы, ранее представленные на защите КСП по итогам прохождения курсов повышения квалификации в рамках обновления содержания среднего образования.

12.4. Участник Конкурса несет ответственность за соблюдение авторских прав представленной работы.

12.5. В случае представления работы с нарушением требований Положения Оргкомитет имеет право ее отклонить.

13. Требования к содержанию и оформлению конкурсных материалов

13.1. Разработка КСП – детализированный план урока, отражающий опыт работы учителя по реализации обновленного содержания среднего образования. Тема и цели урока должны соответствовать учебной программе по предмету. План урока должен отражать специфику предметного содержания, особенности методики учебного предмета (логичность и обоснованность применяемых форм, методов и приемов, средств работы по конкретному предметному содержанию в данном классе).

13.2. Требования к оформлению:

— КСП разрабатывается в соответствии с шаблоном (Приложение 3).

— Текст печатается в формате редактора Microsoft Word. Параметры страницы – все поля по 2 см. Шрифт Times New Roman, кегль 12, межстрочный интервал одинарный, выравнивание по ширине. Объем материала – до 5 страниц.

— В тексте допускаются выделения полужирным или курсивным шрифтом. Текст может содержать минимальное количество иллюстрированного и графического материала. Обязательно включение ссылок на источники заимствованного материала (литература, Интернет-ресурсы). Все имеющиеся гиперссылки на Интернет-ресурсы должны быть рабочими.

— Наличие электронной презентации, видео и аудио материалов к уроку не требуется. В приложениях к разработке (в том же документе) помещаются необходимые по методическому обеспечению урока материалы (таблицы, схемы, памятки, карточки и т.д.).

13.3. Все конкурсные материалы будут проходить проверку программой «Антиплагиат». Работы, содержащие заимствованный материал более 50%, автоматически выбывают из участия в конкурсе.

14. Организация и порядок проведения Конкурса

14.1. Конкурс проводится в заочной форме на основании рассмотрения материалов, представленных Оргкомитету в электронном виде.

14.2. Этапы и сроки проведения Конкурса:

1 этап: 16.09.19 г. – 12.10.19 г. – прием заявок и конкурсных материалов;

2 этап: 14.10.19 г.– 30.10.19 г. – рассмотрение и экспертная оценка представленных работ;

3 этап: 01.11.19 г. – 16.11.19 г. – проведение on-line голосования на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области;

4 этап: 18.11.19 г. – 23.11.19 г. – определение победителей Конкурса; размещение информации об итогах Конкурса, дипломов победителей и сертификатов участников на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области; подготовка электронного сборника лучших КСП.

14.3. Экспертную оценку конкурсных материалов проводит оргкомитет (с правами жюри) из числа старших преподавателей ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области согласно заявленным критериям.

14.4. При определении степени соответствия КСП каждому критерию используется экспертный лист (Приложение 1). Экспертный лист является внутренним документом Конкурса и не предоставляется участникам. Каждый критерий оценки выражается количеством баллов в пределах регламентируемых. Общая оценка складывается из суммы баллов по каждому критерию.

14.5. По итогам оценивания членами оргкомитета определяются победители Конкурса из числа конкурсантов, чьи работы набрали наибольшее количество баллов.

14.6. Все КСП, допущенные к Конкурсу, будут размещены на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области (<http://orleu-krg.kz/>) для проведения on-line голосования в дистанционном режиме. По итогам голосования будет определен победитель в номинации «Учительский выбор».

15. Подведение итогов конкурса

15.1. Победители конкурса будут награждены Дипломами 1, 2, 3 степени и призами.

15.2. Победитель по итогам on-line голосования получит Диплом Конкурса «Учительский выбор».

15.3. Авторы всех работ, прошедших экспертизу, получают сертификаты участника Конкурса.

15.4. В целях информирования педагогической общественности и продвижения авторских разработок лучшие конкурсные материалы по решению оргкомитета будут опубликованы в электронном сборнике КСП «Навигатор успеха».

15.5. Информация об итогах Конкурса, дипломы победителей, сертификаты участников в электронном формате и электронный сборник КСП будут размещены на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области (<http://orleu-krg.kz/>).

15.6. Конкурсные материалы могут использоваться организаторами Конкурса с целью их популяризации при гарантии соблюдения авторских прав (с обязательным использованием ссылки на автора).

16. Контактная информация

Контактные лица для оказания консультационной поддержки, в т.ч. по организационным и техническим вопросам проведения Конкурса:

Досова Ляззат Ашимовна, ст. преподаватель кафедры ДВиСЛ
Тлеубай Сауле Тумарбековна, зав. лаборатории посткурсовой поддержки и
внедрения инноваций
Сот. тел. 87756129684
Раб.тел. 8 (7212) 416857
Конкурсные работы в соответствии с порядком представления конкурсных
материалов данного Положения необходимо отправить на электронный адрес
konkursksp2019@mail.ru до 12.10.19 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Экспертный лист

№ п/п	Критерии оценивания	Баллы 1 – полностью соответствует предъявленным требованиям 0 – не соответствует требованиям, либо отсутствие показателя
1.	Уникальность разработки более 50%.	
2.	Соответствие целей обучения долгосрочному плану в «Учебной программе» по предмету.	
3.	Конкретизация целей обучения в целях урока с учетом возможностей и потребностей всех учащихся класса (все, большинство, некоторые).	
4.	Постановка языковых целей урока (кроме языковых предметов).	
5.	Определение критериев оценивания в соответствии с целями урока.	
6.	Определение ценностей, на привитие которых направлен урок.	
7.	Определение межпредметной интеграция на уроке.	
8.	Отражение предварительных знаний учащихся, способствующих усвоению учебного материала на данном уроке.	
9.	Соблюдение этапов урока: вводная, основная, заключительная части.	
10.	Определение временных рамок каждого этапа (хронометраж).	
11.	Наличие стартера, соответствующего целям урока.	
12.	Наличие этапа целеполагания и определения критериев успеха.	
13.	Актуализация имеющихся знаний учащихся.	
14.	Создание условий, обеспечивающих активность обучающихся в процессе мыслительной и практической деятельности (активные методы обучения).	
15.	Обеспечение практической направленности и связи с личным жизненным опытом учащихся.	

16.	Эффективное использование УМК на уроке (учебник, рабочая тетрадь)	
17.	Работа по развитию языковых навыков.	
18.	Направленность содержания урока на формирование выбранных учителем ценностей.	
19.	Реализация межпредметных связей.	
20.	Использование ИКТ учителем и учащимися.	
21.	Использование заданий, направленных на формирование исследовательских компетентностей учащихся	
22.	Организация работы учащихся с информацией.	
23.	Использование различных способов дифференциации, способствующих достижению целей каждым обучающимся.	
24.	Организация формативного оценивания учителем, процессов самооценивания и взаимооценивания учащимися в соответствии с критериями.	
25.	Включение заданий для формативного оценивания с разработанными дескрипторами.	
26.	Использование различных способов предоставления обратной связи.	
27.	Использование физминуток и активных видов деятельности.	
28.	Подведение итогов урока.	
29.	Организация рефлексии учащимися собственного процесса обучения.	
30.	Отражение дополнительной информации по дифференциации.	
31.	Отражение дополнительной информация по оцениванию.	
32.	Соответствие содержания урока, выбранных форм и методов обучения и оценивания целям урока.	
33.	Орфографическая, стилистическая грамотность текста.	
34.	Корректность указания ссылок на используемые ресурсы.	
Максимальное количество баллов		34

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Заявка на участие в областном конкурсе краткосрочных планов уроков для учителей начальных классов «Навигатор успеха»

1. Фамилия, имя, отчество автора (полностью)	
2. Место работы (полное наименование образовательной организации с указанием города/района)	
3. Электронный адрес	
4. Контактный телефон	
5. Предмет	
6. Тема урока	
7. Класс	

Шаблон КСП

Предмет	Школа	
Раздел		
Дата	ФИО учителя	
Класс	Количество присутствующих	Количество отсутствующих
Тема урока		
Цели обучения на уроке		
Цели урока	Все учащиеся смогут: Большинство учащихся смогут: Некоторые учащиеся смогут:	
Критерии оценивания		
Языковые цели (для неязыковых предметов)	Учащиеся могут: Лексика и терминология, специфичная для предмета: Полезные выражения для диалогов и письма:	
Привитие ценностей		
Межпредметные связи		
Навыки использования ИКТ		
Предварительные знания		
Ход урока		
Запланированные этапы урока	Запланированная деятельность	Ресурсы
Начало урока		
Середина урока		
Конец урока		
Дополнительная информация		
Дифференциация – каким образом Вы планируете оказать больше поддержки? Какие задачи Вы планируете поставить перед более способными учащимися?	Оценивание – как Вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися?	Здоровье и соблюдение техники безопасности

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

Абзалбек Лаура Сапаровна	«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ «Педагогикалық өлшеулер орталығы» филиалы, критериалды бағалау бөлімінің «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерінің менеджері
Айгожин Орак Молдабекович	«Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ Инновациялық білім беру және ақпараттық технологиялар кафедрасының аға оқытушысы
Айткенова Молдир Болатовна	«Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ білім беру үдерісін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу кафедрасының аға оқытушысы
Акульбекова Нурбахыт Заркешевна	«НЗМ» ДББҰ «Білім беру бағдарламалары орталығы» филиалы
Жетписбаева Мейрамгуль Асылбековна	ф.ғ.к., «Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ директорының оқу-әдістемелік жұмысы жөнінде орынбасары
Зенгин Жанна	Анталия Дербес Колледжі ағылшын тілі мұғалімі, Түркі
Ильин Андрей Сергеевич	п.ғ.к., «В.П. Астафьев атындағы Красноярск мемлекеттік педагогикалық университеті» федералды мемлекеттік жоғары білім беру мекемесі, Красноярск қ., Ресей Федерациясы
Литвинская Ирина Геннадьевна	Қосымша кәсіби білім берудің аймақтық мемлекеттік автономды мекемесі «Красноярск аймақтық білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және қайта даярлау институты», Красноярск қ., Ресей Федерациясы
Муканова Саулеш Димкешевна	п.ғ.д., «Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ директоры
Сақауова Жулдыз Булатовна	О. Жұмабеков атындағы ЖББОМ, қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, Қарағанды обл., Қазақстан Республикасы
Хайруллина Гульмира Джунусовна	«Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ білім беру үдерісін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу кафедрасының аға оқытушысы
Шадетова Алтынгүль Кенесовна	«Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ Мектепке дейінгі тәрбие және тұлғаны әлеуметтендіру кафедрасының аға оқытушысы
Шубакова Куляш Искаковна	«Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қарағанды қаласындағы филиалы, тренері, Қазақстан Республикасы

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Абзалбек Лаура Сапаровна	менеджер по предметам «Казахский язык», «Казахская литература», «Казахский язык и литература» отдела критериального оценивания филиала «Центр педагогического измерения» АОО «НИШ»
Айгожин Орак Молдабекович	старший преподаватель кафедры инновационного образования и информационных технологий филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Айткенова Молдир Болатовна	старший преподаватель кафедры психолого-педагогического сопровождения образовательного процесса филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Акульбекова Нурбахыт Заркешевна	Менеджер филиала «Центр педагогического измерения» АОО «НИШ»
Жетписбаева Мейрамгуль Асылбековна	к.филол.н., заместитель директора по учебно-методической работе филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Зенгин Жанна	учитель английского языка Частного Колледжа, г.Анталья, Турция
Ильин Андрей Сергеевич	к.п.н., старший преподаватель Федерального государственного образовательного учреждения высшего образования «Красноярский государственный педагогический университет им. В.П. Астафьева», Красноярск, Российская Федерация
Литвинская Ирина Геннадьевна	старший научный сотрудник лаборатории методологии и технологии коллективного способа обучения Краевого государственного автономного учреждения дополнительного профессионального образования «Красноярский краевой институт повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования», г.Красноярск, Российская Федерация
Муканова Саулеш Димкешевна	д.п.н., директор филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Сақауова Жулдыз Булатовна	учитель казахского языка и литературы СОШ им О.Жұмабекова, Карагандинская обл., Республика Казахстан
Хайруллина Гульмира Джунусовна	старший преподаватель кафедры психолого-педагогического сопровождения образовательного процесса филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Шадетова Алтынгүл Кенесовна	старший преподаватель кафедры дошкольного воспитания и социализации личности филиала АО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области
Шубакова Куляш Искаковна	тренер Филиала Частного учреждения «Центр педагогического мастерства», г.Караганда, Республика Казахстан